

**POZITYVŲ ŠEIMOS ĮVAIZDĮ
IR ŠEIMOS SAVIVERTĘ
PADEDANTYS KURTI
VEIKSNIAI
(detali situacijos analizė)**

Tyrimo ataskaita

2008

Tyrimą atliko ir ataskaitą rengė:

DR. RAMUNĖ JURKUVIENĖ,

bei KMU Slaugos fakulteto, Slaugos ir rūpybos katedros tyrėjų grupė

Ataskaita pateikta: 2008 m. rugsėjo 29 d.

Užsakovas:

Nacionalinė šeimų ir tėvų asociacija

Finansavo:

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Nevyriausybinių organizacijų, dirbančių šeimos gerovės srityje, veiklos projektai, 2008 m.

TURINYS

I. TYRIMO TEORINIS, METODOLOGINIS PAGRINDIMAS, METODIKA	4
<i>I.1. Tyrimo problema ir aktualumas . . . . .</i>	4
<i>I.2. Šeimos situacija Lietuvoje . . . . .</i>	6
<i>I.3. Tyrimo objektas, tikslas, uždaviniai . . . . .</i>	30
<i>I.4. Tyrimo metodologija ir metodika . . . . .</i>	31
II. TYRIMO REZULTATAI	35
<i>II.1. Kokybinio (atvejų analizė) ir kiekybinio tyrimo rezultatai: šeimos politikos veiksniai, trukdantys šeimos funkcionavimui ir menkinantys šeimos savivertę tėvų požiūriu . . . . .</i>	35
<i>II.2. Kokybinio tyrimo rezultatai (fokus grupių apklausa): veiksniai, stiprinantys silpninantys šeimų savivertę ir pozityvų įvaizdį . . . . .</i>	52
IŠVADOS	57
REKOMENDACIJOS	59
LITERATŪRA	60
Priedai	63

I. TYRIMO TEORINIS, METODOLOGINIS PAGRINDIMAS, METODIKA

I.1. Tyrimo problema ir aktualumas

Pagrindinė spręstina problema – šeimos institucijos krizinė situacija Lietuvoje. Tai iliustruoja socialinės statistikos duomenų tendencijos, ryškėjančios pastaraisiais dešimtmečiais:

Demografinės problemos

- išliekantis neigiamas gyventojų prieaugis: mažas gimstamumo rodiklis, mažėja vaikų skaičius, kas antras namų ūkis – be vaikų,
- nemažėjančios ištuokos. 2006 m. buvo įregistruota apie 11,2 tūkst. ištuokų (202 poromis daugiau, nei 2005 m. 1990 m. šimtui santuokų teko 35, 2005 m. – 58 ištuokos. Vidutiniškai per metus po ištuokos be vieno iš tėvų (dažniausiai be tėvo) lieka apie 10 tūkst. vaikų.
- sumažėjęs santuokų skaičius. Nors per pastaruosius penkerius metus, po dešimtmetį (1991–2001) trukusio santuokų skaičiaus mažėjimo, šis skaičius ėmė didėti: 2006 m. susituokė 21,2 tūkst. porų (tai 1,3 tūkst. porų daugiau nei 2005 m.), tačiau 1990 tuokėsi 36,3 tūkst. porų, tad santykinai šis skaičius yra mažas. Vis daugiau porų gyvena kartu neregistruotos santuokos, gausėjantis vaikų gimusių ne santuokoje skaičius. Statistikos departamento duomenimis 1990 m. ne santuokoje gimė 7 proc., o 2003 m. – 29,5 proc. vaikų. 2005 m. gimė 8,6 tūkst., o 2006 m. jau 9,3 tūkst. kūdikių santuokos neregistruotiems tėvams. Palyginimui 2000 m. šis skaičius siekė tik 7,7 tūkst.
- gausėjantis atskirai gyvenančių sutuoktinių skaičius. Vis daugiau porų gyvena kartu neregistruotos santuokos. Socialinių tyrimų instituto duomenimis, gyvenimui nesusituokus pritaria beveik pusė (44 proc.) apklaustų respondentų nuo 18 iki 24 metų.

Socialinės ir ekonominės šeimos funkcionavimo problemos

- nemažėjantis globos namuose augančių vaikų skaičius, daug socialinės rizikos šeimų ir juose augančių vaikų,
- nepakankamas tėvų su vaikais kartu praleidžiamas laikas kiekybine ir kokybine prasme,
- neskatinamas gyvenimas darnioje šeimoje,
- nepakankama valstybės pagalba ir parama šeimai krizių atveju,
- nepakankama socialinės pagalbos ir paramos šeimai sistema,
- ikimokyklinio ugdymo įstaigų stygius ir teikiamų paslaugų neatitiktis poreikiams,
- daug šeimų gyvena skurde, didelės būsto problemos,
- vykstantis smurtas prieš vaikus, daugėja smurto šeimoje atvejų, nepakankamas dėmesys prevenciniam, intervenciniam, postvenciniam darbui su šeima,
- didėjantis vaikų iki 1 metų mirtingumas,
- gausėjantis įvairių sveikatos sutrikimų turinčių vaikų skaičius,
- gausėjantis paauglių, per anksti pradedančių lytinį gyvenimą, skaičius,

- tarp jaunimo sparčiai plintantys žalingi įpročiai,
- nepakankamas vaikų ir jaunimo užimtumas,
- mažėjantis kartų solidarumas,
- tuokiamasi vis vyresnio amžiaus, gimdo vis vyresnio amžiaus moterys,
- visuomenės senėjimas,
- didelė emigracija, didelis dėl tėvų emigracijos be tėvų priežiūros paliktų vaikų skaičius,

(*Socialinės statistikos duomenys, Valstybinė šeimos politikos koncepcija, LR Seimo nutarimas XP-2390*).

Apibendrinant, galima pastebėti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijoje pabrėžiama, jog būtent šeima yra valstybės pagrindas(38 str.). Akivaizdu, kad šeimos instituto stiprinimui Lietuvoje turi būti kreipiamas ypatingas dėmesys. Tuo tarpu valstybės politika šeimos atžvilgiu šiuo metu yra chaotiška, nėra valstybinės politikos. Pagrindinis dėmesys skiriamas išmokų ir pašalpų dalijimui. Tokiu būdu yra kuriamas išlaikytinių mentalitetas. Žiniasklaidoje vis dar kuriamas neigiamas šeimos įvaizdis ir žeminama šeimos vertė. Lietuvoje matoma per mažai pastangų atspindėti teigiamas šeimos puses, todėl reikalingas sistemingas šeimos įvaizdžio stiprinimo darbas.

Pagrindinė šio tyrimo problema – neigiamas šeimos įvaizdis ir žema šeimų savivertė.

1.2. Šeimos situacija Lietuvoje

1.2.1. Šeimos sąvokos analizė

Šiandien Lietuvoje nėra teisinio šeimos apibrėžimo. Atsižvelgiant į UAB „Vilmorus“ 2007 m. lapkričio 8-16 d. atliktos reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos „Lietuvos gyventojų požiūris į šeimą“ (N=1003) rezultatus, galima teigti, kad dauguma (67%, n=672) Lietuvos gyventojų šeimą tapatina su santuoka, 88% (n=882) mano, kad moteriai saugiau santuokoje, 80% (n=802) respondentų svarbu, kad vaikai gimtų santuokoje, 97% (n=972) mano, kad vaikui geriausia vystytis santuokoje, 79% (n=792) mano, kad reikalinga sutuoktiniams palanki valstybės politika (apklausos rezultatai pateikiami www.mususeima.lt).

Įvairūs šaltiniai skirtingai apibrėžia šeimos sąvoką. „Šeima yra natūralus ir esminis visuomenės grupinis vienetas, susietas giminystės (tėvai - vaikai) ar santuokiniais (vyras - žmona) ryšiais“¹; „Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas“². „Šeima - pirminė visuomenės ląstelė, viena pagrindinių jos struktūros elementų“³. Šiuose šeimos apibrėžimuose atskleidžiama šeimos svarba ir reikšmė valstybei bei visuomenei. Kituose šeimos apibrėžimuose plačiau apibūdinama šeimos sąvoką, šeimai priskiriamos įvairios funkcijos ir akcentuojama jos svarba ne tik visuomenei, bet individui: „Šeima - tai maža asmenų grupė, kurios pagrindas - santuoka ar kraujo ryšiais susieta grupė, kurios narius sieja bendras gyvenamasis būstas ir bendras namų ūkio tvarkymas, emocinis ryšys, įsipareigojimai vieno kitam, vaikų auginimas ir auklėjimas. Socialiniu institutu vadinama šeima, - tai stabili santykių tarp žmonių forma, apimanti svarbiausią kasdieninio žmogaus gyvenimo dalį: seksualinius santykius, vaikų gimdymą ir pirminę jų socializaciją, didžiąją buitinės priežiūros dalį, lavinimą, medicininį aptarnavimą ir t.t.“⁴. „Šeima yra žmonių bendruomenė, kuri turi savo pareigas ir atsakomybę. Šeima, kaip bendruomenė, atlieka funkcijas, apimančias visas gyvenimo sritis, ko negali jokia kita visuomenės struktūra. Šeima yra svarbiausia emocinio ir materialinio rėmimo institucija (struktūra), jos narių augimo ir gerovės garantas“. Šventojo Sosto Šeimos chartija (1983 m. spalio 22 d.) šeimą apibūdina taip: „Šeima, natūrali visuomenė, egzistuoja pirmiau nei valstybė ar kokia kita bendruomenė ir turi jai būdingas teises, kurios yra nenusavinamos. Šeima yra daugiau negu vien teisinis, visuomeninis ir ekonominis vienetas, tai – meilės ir solidarumo bendruomenė, unikaliai suderinta mokytis ir perduoti kultūrinėms, etinėms, visuomeninėms, dvasinėms bei religinėms vertybėms, kurios yra esminės jos narių ir visuomenės vystymuisi ir gerovei; Šeima remiasi santuoka, ta intymia vyro ir moters gyvenimo sąjunga; laisvanoriškai sudaryta ir viešai išreikšta santuoka suriša visam gyvenimui ir yra atvira gyvybės perteikimui; Šeima tai vieta, kur susieina

¹ The Universal Declaration of Human Rights 16 straipsnis [Žiūrėta 2008 m. sausio 12 d.] prieiga per internetą <http://www.unhcr.ch/udhr/lang/lit.htm>

² LR Konstitucija 38 str. [Žiūrėta 2008 m. sausio 12d.] prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>

³ Leliugienė M., Klemkaitė J. Dailės terapija socialiniame darbe su vaikais. Vilnius, 2005. p.11

⁴ Ten pat

įvairios kartos, padedančios viena kitai augti ir dalytis patirtimi, derinti individo teises su kitais visuomeninio gyvenimo reikalavimais.“⁵ Šventojo Sosto chartija per šeimos sąvokos apibrėžimą akcentuoja ne tik santuokos svarbą, bet ir atskleidžia jos pirmumą kitų institucijų-valstybės, bendruomenės – atžvilgiu. „Šeima - esminis visuomenės gėris, kylantis iš žmogaus prigimties ir grindžiamas savanorišku vyro ir moters santuokiniu pasižadėjimu skirti savo gyvenimą šeiminiams santykiams kurti, užtikrinantis šeimos narių - vyro ir moters, vaikų bei visų kartų gerovę ir sveikos visuomenės raidą, tautos bei valstybės gyvybingumą ir kūrybingumą. Todėl valstybės ir nevyriausybinių institucijos privalo užtikrinti šeimos integralumui palankią aplinką, plėtodamos ir tobulindamos jos teisinę ir socialinę bazę“ teigiama valstybinės šeimos politikos koncepcijoje.

Įvairūs autoriai skirtingai traktuoja šeimos sąvoką atkreipdami dėmesį į jų nuomone svarbiausius aspektus. Tačiau egzistuoja ir keletas panašumų. Nemaža dalis autorių šeimą akcentuoja kaip mažą bendruomenę, kuri atlieka įvairias funkcijas, taip pat kaip svarbią instituciją, sąlygojančią vaiko vystymąsi, priežiūrą. Pasauliniu mastu įvairių autorių nuomonės išsiskiria, analizuojant santuokos svarbą šeimoje, tačiau visų autorių pateikiamuose šeimos sąvokų apibrėžimuose vieningai sutariama, kad šeima yra labai svarbi ir nepakeičiama institucija tiek individo, tiek ir visuomenės gyvenime.

Šiame darbe naudojama sąvoka **šeima** suprantama kaip vyro ir moters santuokos pagrindu sukurta ar artimais giminystės ryšiais susieta asmenų bendruomenė, atliekanti visas gyvenimo sritis apimančias funkcijas, ko negali jokia kita visuomenės struktūra.

1.2. Šeimos politikos sampratos analizė

Šeimos politikos samprata varijuoja dideliu diapazonu: nuo labai platau supratimo, ją sutapatinant su gyventojų politika, iki labai siauro – kai šeimos politikai priskiriamos tik paramos daugiavaikėms šeimoms, be to, tik piniginės paramos pašalpų pavidalu, vaidmuo. Tačiau atmetus šiuos kraštutinius sampratos variantus, šeimos politika Lietuvoje dar neretai suprantama gana siaurai – kaip piniginei paramai šeimoms, auginančioms vaikus. Ir toks suvokimas būdingas įvairiems visuomenės sluoksniams: nuo politikos formuotojų iki šeimos politikos priemonių vartotojo/gavėjo – šeimos. Nors pastaruoju metu tarp priimančiųjų spėdimus, šeimos politikos srityje, seimo narių vis dažniau sutinkamas suvokimas, kad šeimos politika - tai įvairių paramos šeimai priemonių visuma, bet vis dėl to dar pasitaiko kraštutinių šeimos politikos variantų. Tokia situacija yra natūrali – ji yra buvusių sąlygų atspindžiai šiuolaikiniame visuomenės gyvenime. Juk šeimos politikos terminas Lietuvoje buvo pradėtas vartoti tik nuo XX a. dešimtojo dešimtmečio pradžios, t.y. prasidėjus socialinei ekonominei transformacijai. Sovietmečiu paramos šeimai priemonės buvo įvardijamos demografinė politika. Visuomenės požiūris į šeimos politiką ir jos plėtrą ar pokyčių poreikius yra susijęs su visuomenės mentalitetu, kuriam dar būdingos centralizuoto valdymo sistemos idėjos. Svarbiausia jų – paternalistinės orientacijos ir lūkesčių gajumas,

---

⁵ Šventojo Sosto Šeimos chartija (1983 m. spalio 22 d.)

kuris tebėra įsigalėjęs visuose visuomenės lygmenyse: pradedant nuo politikos rengėjų ir baigiant šeimos politikos priemonių gavėjais. Iki šiol tebėra gana paplitusi nuostata, kad kažkas, ir visų pirma valstybė, turi pasirūpinti kiekvienu asmeniu, kiekviena šeima. Tačiau vis dažniau pasireiškia šių nuostatų asimetrija tarp politikos rengėjų, vis rečiau pasitaiko paternalistinių idėjų šalininkų, tuo tarpu tarp šeimos politikos priemonių gavėjų šios idėjos dar labai gajos, o tarp žemiausią statusą visuomenėje užimančių - jos yra dominuojančios.⁶

Šeimos politikos vertinimą apsunkina jos plėtotės nenuoseklumas ir fragmentiškumas, būdingas ne vien tik Lietuvai, bet ir kitoms buvusios sovietinės sistemos šalims (Eglite, 1999; Zarina 1997; Poldma, 1997). Šeimos politika Lietuvoje kuriama sporadiškai, neretai nesiremiant net ir turimomis parengtomis strateginėmis nuostatomis. Be to, pagrindiniai šeimos politikos plėtros motyvai, dažnai besikeičiant vyriausybei, sudaromi vis kitų partijų, taip pat keitėsi gana kardinaliai: nuo būdingų konservatyviosioms socialinės gerovės valstybėms, kuriose šeimos politikos prioritetai - tradicinės šeimos išsaugojimas ir vyro/tėvo dominavimas šeimoje, iki būdingų socialdemokratinėms valstybėms, kuriose tarp paramos šeimai priemonių svarbiausios yra tos, kurios kuria sąlygas lyčių lygybei užtikrinti ir tėvų (motinos ir tėvo) šeimos funkcijų derinimui su profesine veikla. Tačiau pastaraisiais metais Lietuvos šeimos politikos raidoje vis labiau išžiūrimas poslinkis liberalių principų link, Tai vyksta neatsitiktinai. Tokiu atveju problemos, susijusios su išteklių trūkumu, reikalingų šeimos politikos plėtrai, paliekamos spresti rinkai. Taigi vyriausybę formuojančių partijų kaita atsispindi nenuosekliai ir net prieštaringai kuriamoje šeimos politikoje, o riboti ekonominiai ištekliai šeimos politikai plėsti verčia dominavimą perleisti rinkai, nepaisant didėjančio skaičiaus šeimų, kurioms reikalinga pagalba. Taip visuomenės lūkesčiai neretai prasilenkia su vyriausybės veikla šioje srityje.⁷

Analizuojant įvairią literatūrą pastebiu, kad daugelis autorių sutapatina šeimos politiką ir paramos šeimai politiką. Šios dvi sąvokos vartojamos kaip sinonimai. A. Maslauskaitė knygoje „Lietuvos šeima: tarp rinkos ir politikos“ rašo (p. 49), kad šeimos politika yra viešosios politikos dalis ir gali būti apibrėžta kaip valstybės inicijuojamų ir įgyvendinamų socialinių, ekonominių priemonių kompleksas, skirtas šeimai - jos struktūrai ir gyvenimo kokybei - modeliuoti. Paramos šeimai politika yra viena iš raktinių gerovės valstybės veikimo sričių, kuri įvairiomis priemonėmis nutiesia tiltus tarp rinkos ir šeimos, sumažina negatyvias rinkos pasekmes šeimai ir jos nariams. Šeimos politika turi du apibrėžimus: siaurąjį ir platųjį. Pagal siaurąjį apibrėžimą šeimos politika orientuota į poras su vaikais ar vienišus tėvus bei šioms grupėms taikomas išmokas, pašalpas, privilegijas ir paslaugas (Gauthier, 1996). Kiti autoriai paramos šeimai politikos, suprastos siaurąja prasme, adresatą apriboja tik šeimomis su ikimokyklinio amžiaus vaikais (Rost-gaard, 2004). Platusis paramos šeimai politikos apibrėžimas jungia visas viešosios politikos sritis, kurios veikia šeimos gyvenimą, pvz., šeimos teisę, švietimą, sveikatos apsaugą,

⁶ V. Stankūnienė, A. Jonkarytė, S. Mikulionienė, A.A. Mitrikas, A. Maslauskaitė Šeimos revoliucija? Iššūkiai šeimos politikai Socialinių tyrimų institutas 2003 Vilnius p. 28; 29

⁷ V. Stankūnienė, A. Jonkarytė, S. Mikulionienė, A.A. Mitrikas, A. Maslauskaitė Šeimos revoliucija? Iššūkiai šeimos politikai Socialinių tyrimų institutas 2003 Vilnius p. 30

užimtumo politikos priemonės ir kt. Prie plačiaja prasme suprantamų paramos šeimos politikai priemonių priskiriamos ir vadinamosios „netradicinės“ priemonės, apimančios šeimos ir darbo derinimą, taip pat pagyvenusių žmonių priežiūrai skirtas išmokas. Būtent pastaroji „netradicinių“ priemonių grupė, atsižvelgiant į šiuolaikines paramos šeimai politikos tendencijas, jau gali būti prijungta prie siaurai apibrėžiamų paramos šeimai politikos priemonių. Tai ypač tinka darbo ir šeimos derinimo priemonėms, kurios šiandien užima vieną iš centrinių vietų šeimos politikoje, o šiomis priemonėmis sprendžiamos ne tik lyčių padėties visuomenėje, bet ir demografinės, pirmiausia gimstamumo, problemos (žr. 8 priedą).⁸

Pokomunistinėse šalyse, tarp jų ir Lietuvoje, šeimos politiką bandoma kurti perimant gerovės valstybių patirtį ir iš dalies vadovaujantis tarptautinėmis rekomendacijomis. Tačiau gerai neišsivynius konceptualiųjų gyventojų politikos pagrindų ir neidentifikavus iki šiol dar tebeegzistuojančių gana esminių gyventojų politikos skirtumų tarp įvairių gerovės valstybių tipų, šiose šalyse dažnai priimami fragmentiniai, iš įvairaus tipo gerovės valstybių gyventojų politikos sistemų perimti vyriausybinių sprendimai, kuriais siekiama sušvelninti gyventojų problemas. Dažnai tai yra pavieniai, epizodiniai, dažnai su ekonomine, socialine, demografinė aplinka, tarptautiniu patyrimu ir rekomendacijomis neharmonizuoti nutarimai. Be to, prioritetai juose dažnai suteikiami ne pačioms svarbiausioms problemoms spręsti. Todėl rezultatai neretai yra net priešingi lauktiems.⁹

Valstybės kuriama šeimos politika turi itin svarbų vaidmenį šeimoms. Ypatingai pastaruoju metu, kai pasaulyje ir Lietuvoje pastebimi šeimos deinstitutionalizacijos procesai. Tad valstybė, siekdama gerinti tiek demografinę tiek socialinę padėtį turi kurti tokią politiką, kuri leistų šeimoms atlikti savo funkcijas, stiprėtų šeimos įvaizdis ir jos savivertė. Tuo pačiu didėtų pačių šeimų sugebėjimas pasirūpinti savimi ir aplinkiniais, augtų šeimų aktyvumas.

1.3. Šeimos situacijos Lietuvoje apžvalga

Socialiniai ir ekonominiai pokyčiai, naujos galimybės ir iššūkiai skirtingai įtakoja daugelio šeimų padėtį. Didžioji dalis šeimų puikiai prisitaikė prie besikeičiančių sąlygų ir puikiai funkcionuoja, tačiau daliai šeimų susitvarkyti su iškilusiomis problemomis vis dar sunku. Šią situaciją iliustruoja žemiau išvardytos problemos.

Skurdas ir šeima. Didėjant turtinei diferenciacijai, tarp sunkiausiai besiverčiančių ar skurstančių pirmiausia yra nepilnos šeimos, kurių:

- šeimos galva yra moteris;
- šeimos kurių galva neturi aukštojo išsilavinimo;
- šeimos su mažamečiais vaikais;
- daugiavaikės šeimos;

⁸ A. Maslauskaitė Lietuvos šeima: tarp rinkos ir politikos p.50

⁹ Paramos šeimai politikos samprata [Žiūrėta 2008 m. kovo 25 d.] prieiga per internetą http://www.sti.lt/leid_pristat/Tekstai/parama/ch1.pdf

- šeimos, kuriose yra neįgalių asmenų;
- kaimuose ir mažuose miesteliuose gyvenančios šeimos.
- dažnai sunkiai besiverčiančios šeimos yra jaunos.
- ypač skursta tos šeimos su vaikais, kuriose bent vienas iš tėvų yra bedarbis.¹⁰

Kita vertus, būtina neužmiršti, kad statistiškai neapskaičiuota kiek žmonių ar šeimų gyvena lūšnose, sąvartynuose, kanalizacijos šuliniuose, laiptinėse, nepritaikytuose sodo nameliuose ir pan. Todėl turimi statistiniai duomenys neparodo tikslaus skurdo problemos masto, kuris realiai yra daug didesnis nei tai atspindi statistiniai duomenys (žr. 1 lentelę)

Nemažai yra šeimų, kurių pagrindinis pajamų šaltinis yra įvairios pašalpos, neretai pašalpos, susijusios su vaikų auginimu. Tokių šeimų skurdas yra labai didelis. Tai dažnai yra ne tik skurstančios, bet ir patenkančios į socialinę atskirtį šeimos. Svarbu yra tokių šeimų ekonominio gyvybingumo problemas spręsti ne didinant pašalpas ir kuriant sąlygas jų orientacijai į išlaikytinių - prašytojų statusą, o sudarant sąlygas ir galimybes joms pačioms spręsti iškilusias problemas, skatinti tokių šeimų narių ekonominį aktyvumą bei šeimos savarankiškumo siekimą.¹¹

1. Lentelė

Skurdo rizikos lygis pagal namų ūkio sudėtį, procentais

	Skurdo rizikos lygis	
	2005	2006
Namų ūkio tipas		
Namų ūkiai su vaikais	22,6	20,5
Vienas suaugęs asmuo su vienu ar daugiau vaikų	48,4	44,2
Du suaugę asmenys su vienu vaiku	15,2	16,1
Du suaugę asmenys su dviem vaikais	18,0	15,4
Du suaugę asmenys su trimis ir daugiau vaikų	44,4	41,5
Kiti namų ūkiai su vaikais	14,4	13,1

Šaltinis: Lietuvos Statistikos Departamentas (<http://www.stat.gov.lt/lt/faq/view/?id=888&page=0>).

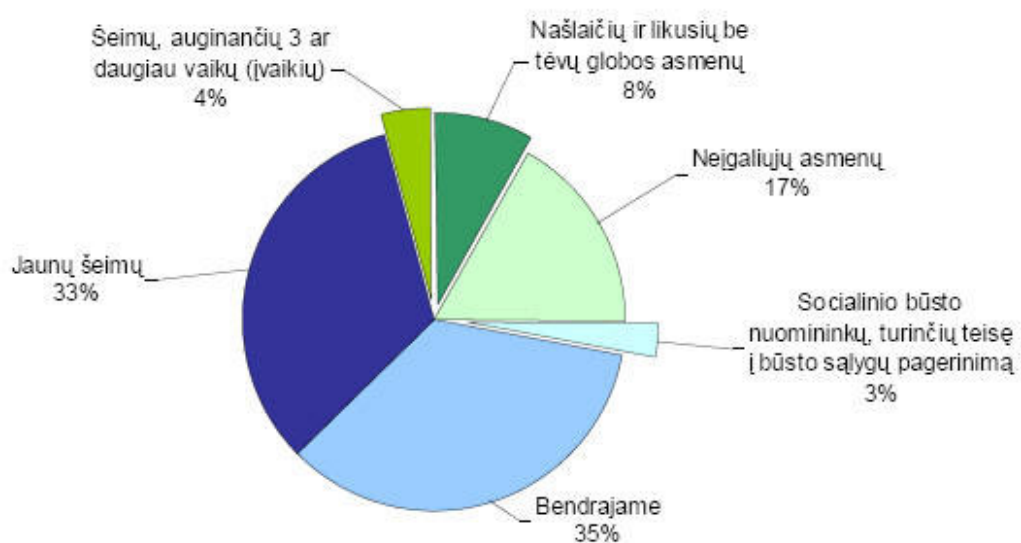
Apsirūpinimas būstu. Jaunos šeimos patiria labai opių apsirūpinimo būstu problemų. Tai yra viena svarbiausių santuokų mažėjimo, jų atidėjimo vėlesniam laikui, gimimų mažėjimo priežasčių, bei buvimas opių problemų, susijusių su palankių sąlygų vaikų normaliam ugdymui užtikrinimu.¹² Būsto fondo struktūra neatitinka namų ūkių struktūros ir poreikių. Valstybės teikiama parama būstui įsigyti ar

¹⁰ LR Statistikos departamentas Skurdo rizikos rodikliai [Žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.] prieiga per internetą <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1333>

¹¹ Stankūnienė V., Eidukienė V., Gruževskis B., Jančaitytė R., Mikalauskaitė A., Paluckienė J. "Paramos šeimai politika: samprata ir patyrimas" 2001, p. 126

¹² Ten pat

išsinuomoti nėra pakankama.¹³ Statybos ir būsto departamento direktoriaus pavaduotojo V. Jonaičio pranešime „Lietuvos busto strategija“ nurodoma, kad dauguma namų ūkių turi ribotas būsto pasirinkimo galimybes: labai ribota nuomojamų būstų pasiūla, mažai statoma naujų būstų ir nepakankama jų įvairovė; esamas būsto fondas yra energetiškai neefektyvus, nepakankamai gerai prižiūrimas ir atnaujinamas, todėl prastėja būsto kokybė, o tai turi įtakos gyventojų saugumui ir sveikatai; trūksta darnios būsto sektoriaus valdymo sistemos, bei būsto politiką įgyvendinančių institucijų, nėra vieningos būsto informacinės bei visuomenės švietimo sistemų, be to nėra susiformavusios būsto savininko institucijos, gebančios tinkamai pasirūpinti būstu.¹⁴ Remiantis Statistikos departamento duomenimis¹⁵ 2007 m. pabaigoje sąrašuose socialiniam būstui nuomoti buvo 20305 asmenys (šeimos), iš jų 7021 (34,6 %) asmuo (šeima) buvo bendrajame sąraše, 6747 (33,2 %) – jaunos šeimos, 3474 (17,1 %) – neįgalieji asmenys (šeimos). Daugiausia norinčiųjų išsinuomoti savivaldybių gyvenamąsias patalpas buvo Vilniaus (28,6 %), Kauno (22,8 %), Klaipėdos (10,1 %) miestų savivaldybėse. 2007 m. 922 asmenims (šeimoms) suteikta galimybės išsinuomoti gyvenamąsias patalpas (2006 m. – 890). Savivaldybių gyvenamąsias patalpas daugiausia išsinuomoto jaunų šeimų sąraše esančios šeimos (29,7 %), bendrajame – (28,5 %) ir neįgaliųjų (24,6 %) asmenų sąrašuose esantys asmenys (šeimos). Vidutiniškai vienas asmuo (šeima) išsinuomoto 42,5 m² naudingojo ploto. Asmenų (šeimų), turinčių teisę į socialinį būstą (2007 m.) pasiskirstymas, pagal sąrašus pavaizduotas 1 pav.

Šaltinis: Lietuvos Statistikos Departamentas

(http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/list/?cat_y=1&cat_id=3&id=1334)

1 pav. Asmenų (šeimų), turinčių teisę į socialinį būstą, pasiskirstymas pagal sąrašus

¹³ LR seimo nutarimas dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo [Žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.] prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/docs2/FNLDRAC.DOC>

¹⁴ Statybos ir būsto departamento direktoriaus pavaduotojo V. Jonaičio pranešimas „Lietuvos busto strategija“ [Žiūrėta 2008 m. balandžio 30 d.] prieiga per internetą http://www.litexpo.lt/repository/resta/lt_strategija/01b.%20Lietuvos%20busto%20strategija_V.Jonaitis.ppt

¹⁵ Socialinio būsto nuoma ir valstybės remiami būsto kreditai 2007 LR statistikos departamentas [Žiūrėta 2008 m. gegužės 17 d.] prieiga per internetą http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/list/?cat_y=1&cat_id=3&id=1334

Probleminės šeimos. Lietuvoje daugėja probleminių šeimų bei jose augančių vaikų. Šios šeimos susiduria su įvairiais šiuolaikinio gyvenimo deviantiniais reiškiniais (alkoholizmu, narkomanija, AIDS, nusikalstamumu, smurtu ir kt.). Remiantis valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atlikta statistinių duomenų apie Lietuvoje nepilnamečių padaromas nusikalstamas veikas ir nepilnamečių, nukentėjusių nuo nusikalstamos veikos, duomenų analize¹⁶, Lietuvoje beveik perpus išaugo nepilnamečių, įtariamų nužudžius (2005 m. buvo 7, 2006 m. – 13 atveju), savo veiksmais sukėlus sunkius sveikatos sutrikdymus (2005 m. – 7, 2006m. – 14), skaičius. Taip pat vis dažnėja seksualinio prievartavimo, neteisėto disponavimo narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, vaikų įvykdytų plėšimų atvejai.

Deja, šeima kuri turėtų būti individo apsaugos ir pagalbos garantas vis dažniau tampa vaikų ir moterų smurto ir išnaudojimo aplinka. Vis daugiau ir dažniau galime išgirsti pranešimų, kad tėvai smurtauja prieš savo vaikus, o vaikai prieš savo tėvus ar senelius.

Alkoholizmas taip pat dažnai tampa šeimų nelaimių priežastimi. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų įskaitoje¹⁷ 2007 m. pradžioje buvo įrašyta 13,5 tūkst. socialinės rizikos šeimų, jose augo 31,4 tūkst. vaikų. Beveik du trečdaliai šeimų į socialinės rizikos šeimų sąrašą buvo įtrauktos dėl girtavimo. Egzistuoja ir iki šių dienų nėra gerai įvertintos, bei šalinamos prievartos prieš vaikus naudojimo šeimose ir visuomenėje apraiškos, beglobių, „gatvės“ vaikų skaičius, jų problemos ir šių reiškinų buvimo priežastys. Nėra sukurtos efektyvios sistemos, prevencijos metodų siekiant spręsti skriaudžiamų, įvairiu būdu išnaudojamų vaikų bei moterų problemas.

Nors skaičius vaikų, kuriems reikalinga globa, pastaraisiais metais nebedidėja, tačiau problema išlieka opi. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis¹⁸ įvairių vaikų globos institucijų Lietuvoje yra apie šimtą, taip pat penki kūdikių namai ir penkios globos įstaigos skirtos vaikams su negalia. 2006 metais vaikų globos namuose buvo naujai apgyvendinta apie 1,7 tūkst. vaikų, iš jų beveik trys ketvirtadaliai į globos namus pateko iš savo šeimos. 2006 m. pabaigoje, kaip ir 2005 m., globos namuose gyveno 6,1 tūkst. vaikų. Maždaug dešimtadalis šių vaikų buvo našlaičiai. Kiti vaikai globos namuose gyveno dėl įvairių socialinių problemų šeimose. Tačiau dauguma šių šeimų negauna jų situacijai adekvačių paslaugų,-pagrindinis problemų sprendimo būdas-paimti vaikus iš šeimos ir patalpinti į globos namus. Tuo tarpu tos institucijos, kurios biologinėms šeimoms teikia adekvačias paslaugas, išsaugoja apie 60 procentų šeimų, kuriose vaikai gali augti¹⁹.

Bendrojo lavinimo ir specialiosiose internatinėse mokyklose bei specialiojo ugdymo centruose 2006 m. pabaigoje gyveno 4,3 tūkst. neįgalių vaikų, iš jų maždaug penktadalis – našlaičiai ir tėvų globos

¹⁶ Paauglių nusikalstamumas – vis dar skausmingas visuomenės gyvenimo reiškinys [Žiūrėta 2008 m. balandžio 2 d.] prieiga per internetą http://www.ivaikinimas.lt/document_db/tfiles/300.doc

¹⁷ Kas penktas Lietuvos gyventojas - vaikas LR Statistikos departamentas [Žiūrėta 2008 m. gegužė 2 d.] prieiga per internetą <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=1919>

¹⁸ Vaikų globos institucijos [Žiūrėta 2008 m. kovo 9d.] prieiga per internetą <http://www.socmin.lt/index.php?-2089405163>

¹⁹ http://www.pastoge.lt/lt/pagalbos_seimai_tarnyba

netekę vaikai.²⁰ Taigi, kaip byloja socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenys, Lietuvoje vis dar didelis vaikų skaičius auga globos įstaigose. Šie skaičiai rodo tėvų problemas bei nesugebėjimą dėl įvairių priežasčių susitvarkyti su tėvystės pareigomis. Akivaizdu, kad tokioms šeimoms reikalinga pagalba.

Pagalba probleminėms šeimoms. Šeimos, kaip minėta, susiduria su pagalbos stoka. Neatliekamas sistemingas ir išsamus šeimų padėties ir poreikių tyrimas, ne visada vadovaujama jau priimtomis strateginėmis nuostatomis. Nėra bendros šeimos politikos sistemos, o esančios politikos priemonės įgyvendinamos nenuosekliai ir fragmentiškai. Nepakankamas dėmesys prevenciniam, intervenciniam darbui su šeima - stinga šeimų pedagoginio, psichologinio, medicininio ir ekonominio švietimo bei konsultavimo, šeimos narių fizinės, psichinės bei dvasinės reabilitacijos paslaugų.²¹

Trūksta finansavimo ir visuomenės informavimo. Nėra kuriama pakankamai etatų socialiniams darbuotojams ar kitiems specialistams dirbantiems su šeima, nevykdoma paslaugų plėtra. Taipogi nemaža dalis šiuo metu dirbančių specialistų neturi universitetinio išsilavinimo, tinkamų žinių ir gebėjimų. Daugelis „specialistų“ tai kitos srities persikvalifikavę darbuotojai. O esamiems specialistams krūvis yra pernelyg didelis, o atlyginimai maži.

Valstybinės šeimos politikos koncepcijos projekte teigiama, kad nėra ekonominio stabilumo, neužtikrinta paramos šeimai plėtra ir kokybė. Esama socialinės paramos tinklo infrastruktūra silpnai išplėtotą, trūksta veiksmų koordinavimo. Socialinės pagalbos ir paramos sistema daugiau orientuota ne į prevencinį darbą ar paslaugų šeimai teikimą, bet į darbą su padariniais, socialinių išmokų mokėjimą. Išmokų mokėjimas netiesiogiai pratina nedarnių šeimų tėvus gyventi vaikų sąskaita ir vengti socialiai naudingo darbo. Nepakankamai užtikrinama jaunimo integracija į darbo rinką.²²

Paslaugos šeimoms, auginančioms vaikus. Socialinės paslaugos tai – visuomenei teikiamos paslaugos, kaip antai: švietimo, sveikatos priežiūros, socialinės apsaugos, sporto laisvalaikio, kultūros paslaugos. Šiek tiek siauresnė socialinių paslaugų samprata: tai paslaugos, kurias teikia šiuolaikinė socialinės apsaugos sistema apimanti aštuonias socialines rizikas (liga, invalidumas, senatvė, našlystė, šeima/vaikai, nedarbas, būstas, socialinė atskirtis) pagal ES socialinės apsaugos statistikos klasifikaciją.²³

Tačiau šeimos, auginančios mažamečius vaikus, susiduria su nepakankamai išvystyta vaikų ugdymo paslaugų sistema. Tėvai pasigenda ikimokyklinio ugdymo įstaigų įvairovės: privačių, savaitinių darželių, darželių, dirbančių pagal netradicines programas, turinčių specializuotas grupes ir kt. Jaučiamas papildomo ugdymo, specializuotos pagalbos, paslaugų trūkumas (mokymas menų, kalbos, užsiėmimai vaikams su negalia, slaugos paslaugų, šeimų konsultavimo ar pan.). Ikimokyklinių institucijų tinklo plėtra yra labai netolygi teritoriniu požiūriu. Ikimokyklinių įstaigų tinklas labiausiai išvystytas

²⁰ Socialinės paslaugos 2006 LR Statistikos departamentas [Žiūrėta 2008 m. kovo 9 d.] prieiga per internetą http://www.stat.gov.lt/uploads/docs/64_Inform_Socialines_paslaugos_2006_galut.doc?PHPSESSID=.

²¹ LR seimas nutarimas dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo [Žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.] prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/docs2/FNLDRIAC.DOC>

²² Ten pat

²³ Žalimienė L. Socialinės paslaugos Vilnius 2003 m. p. 11

didžiuosiuose miestuose, o mažuose miesteliuose ar kaimuose šis tinklas labai skurdus. Silpna vieta lieka kitų (nekalbant apie ikimokyklines institucijas) vaikų priežiūros paslaugų pasiūla. Tai yra svarbi problema ne tik pilnaverčiam vaikų ugdymui, ypač priešmokyklinio amžiaus, bet ir rimta kliūtis abiem tėvams įsijungiant į profesinę veiklą ir sprendžiant šeimos ekonomines bei savarankiškumo užtikrinimo problemas.²⁴

Remiantis Statistikos departamento duomenimis²⁵ 2006 m. pabaigoje šalyje buvo 652 ikimokyklinio ugdymo įstaigos, arba 62 įstaigomis mažiau negu 2000 metais. Ikimokyklines ugdymo įstaigas lanko vis daugiau šalies ikimokyklinio amžiaus vaikų: 2000 m. – 41 proc., 2006 m. – 55 proc., iš jų mieste – 75 proc., kaime – 20 procentų.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos²⁶ 31 straipsnio nuostata įtvirtina kiekvieno vaiko teisę į poilsį ir laisvalaikį, teisę dalyvauti jo amžių atitinkančioje kultūrinėje, visuomeninėje veikloje ir pan. Deja, Lietuvoje šia teise gali pasinaudoti ne visi vaikai. Nepakankamai išvystas vaikų ir jaunimo užimtumas. Trūksta vaikų ir jaunimo užimtumo programų bei konkrečių paslaugų, dienos centrų, kitų vaikų papildomo ugdymo įstaigų; neišspręstos vaikų ir jaunimo vasaros poilsio ir užimtumo problemos. Mokesčiai už papildomo ugdymo paslaugas mokyklose ar kitose institucijose daliai šeimų yra per sunki našta.²⁷

Savo metiniame pranešime prezidentas V. Adamkus pažymėjo „Jeigu iš tiesų siekiame, kad mūsų piliečiai gyventų iš teisėtų darbo pajamų, privalome sukurti lanksčią paslaugų šeimai sistemą, nes vaiko prigimtine teise yra gyventi ir bręsti šeimoje. Pasigendu konstruktyvaus ir sisteminio ministerijų, vietos savivaldos ir nevyriausybinių organizacijų atstovų bendradarbiavimo organizuojant ir teikiant paramą šeimai“ - kalbėjo prezidentas.²⁸ Kaip matome, iš literatūros ir statistinių duomenų analizės, paslaugos šeimoms yra neadekvačios. Paslaugų trūkumas sąlygoja įvairių problemų šeimose atsiradimą. Todėl svarbu, kad paslaugų kūrimo ir organizavimo procese dalyvautų tėvai, nes jie yra šeimos ekspertai ir geriausiai žino, kokių paslaugų ar pagalbos reikia.

1.4. Įgyvendinama šeimos politika Lietuvoje

Vienose šalyse valstybės intervencija į šeimą yra laikoma savaiame suprantamu dalyku, kitur – šeima privati sfera, kur valstybės įsikišimas toleruojamas tik išimtiniais atvejais. Vienur akcentuojamos šeimos, kitur individo, o dar kitur – vaiko socialinės teisės.

²⁴ Stankūnienė V., Eidukienė V., Gruževskis B., Jančaitytė R., Mikalaukaitė A., Paluckienė J. „Paramos šeimai politika: samprata ir patyrimas“ 2001 Vilnius p. 126

²⁵ Lietuvos vaikai LR Statistikos departamentas [Žiūrėta 2008 balandžio 23 d.] prieiga per internetą <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1878>.

²⁶ Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija [Žiūrėta 2008 m. balandžio 27 d.] prieiga per internetą http://www.nplc.lt/nj/Dokumentai/Uzs_teis_aktai/vaiko%20teisiu%20konvencija.htm

²⁷ LR seimo nutarimas dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo [Žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.] prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/docs2/FNLDRIAC.DOC>

²⁸ Lietuvos šeimos politika – deklaratyvi, teigia prezidentas [Žiūrėta 2008 m. balandžio 16 d.] prieiga per internetą <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/77231>

Pagal gerovės valstybės modelius šeimos politika skirstoma į šiuos pagrindinius tipus²⁹:

- bendra paramos politika;
- dviejų darbo užmokesčių politika;
- į rinką orientuota politika

Paramos šeimai politiką formuoja ir įgyvendina įvairaus lygio socialinės institucijos ir struktūros:

- vyriausybės;
- vietinės valdžios (savivaldos);
- visuomeninės, bendruomeninės;
- privačios.³⁰

Pasak socialinės apsaugos ir darbo ministerijos šeimos politiką Lietuvos Respublikoje formuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Šeimos gerovės priemonių planą įgyvendina įvairios institucijos. Paslaugas, pagalbą, išmokas šeimoms administruoja ir sprendžia savivaldybės (žr. 9 priedą).

Pagrindiniai paramos šeimai politikos veiksnių, įgyvendinamų tiek specialiomis, tiek funkcionuojančiomis socialinės bei ekonominės politikos priemonėmis, tipai yra šie:

- įstatymai ir normos;
- pašalpos ir lengvatos;
- paslaugos.

Paramos šeimai politikos priemonių tipai tarpusavyje persipina ir papildo vienas kitą.³¹

Įstatymai ir įvairaus lygio nutarimai, bei sprendimai, apibrėžia šeimų funkcionavimo teises ir normas. Įvairiais kodeksais, įstatymais nustatoma šeimų kūrimosi, funkcionavimo, o kartu ir paramos šeimai tvarka. Etnokultūrinės, religinės ir panašios normos nors ir neturėdamos įstatyminės galios, šeimos politikoje gali vaidinti svarbų vaidmenį.³² Šeimos įstatymų ir jų taikymo tikslas - užtikrinti šeimos ir jos reikšmės visuomenėje stiprinimą, šeimos narių tarpusavio atsakomybę už šeimos išsaugojimą ir vaikų auklėjimą, jų apsaugą nuo netinkamos veiksmų įtakos, galimybę visiems šeimos nariams tinkamai įgyvendinti savo teises.³³ Šeimos santykius teisiškai reglamentuoja Lietuvos Respublikos Konstitucija, Civilinis kodeksas, Baudžiamasis kodeksas, kiti įstatymai, taip pat tarptautinės sutartys ir kiti teisės aktai.

Paramos šeimai politika, įgyvendinama **pašalpu** ir lengvatų būdu, akivaizdžiausiai išreiškia jos tikslinę paskirtį. Įvairiose šalyse paramos šeimai sistemos yra gana skirtingos. Dažniausiai taikomos tokios pašalpos/išmokos: vaiko pašalpa mokama iki pilnametystės ar kol vaikas mokosi; motinystės pašalpa, išmokama nėštumo ir pogimdyminių atostogų metu; gimimo pašalpa; vaiko priežiūros pašalpa,

²⁹ Stankūnienė V., Jasilionienė A., Jančaitytė R. „Šeima, vaikai, šeimos politika: modernėjimo prieštaros.“ Vilnius, 2005, p. 134-135. bei Guogis A. Dėl Lietuvos socialinės politikos modelio 2002

³⁰ Paramos šeimai politikos samprata [Žiūrėta 2008 m. kovo 25 d.] prieiga per internetą http://www.sti.lt/leid_pristat/Tekstai/parama/ch1.pdf

³¹ Ten pat

³² Paramos šeimai politikos samprata [Žiūrėta 2008 m. kovo 25 d.] prieiga per internetą http://www.sti.lt/leid_pristat/Tekstai/parama/ch1.pdf

³³ Čiočys P. A Teisės pagrindai Vilnius, 2002 p. 307

išmokama vaiko priežiūros atostogų metu; pašalpa šeimai, kurioje yra tik vienas iš tėvų; pašalpa mažai aprūpintoms šeimoms ir įvairios kitos socialinės pašalpos, teikiamos šeimai sunkiu jai laikotarpiu (mirus maitintojui ir pan.) ar šeimoje esant asmenų su specifiniais poreikiais ir kt.³⁴

Lietuvoje vienas pagrindinių socialinės paramos šeimai tikslų – padėti tenkinti būtiniausius poreikius tiems žmonėms, kurių gaunamos pajamos yra nepakankamos, o gebėjimas pasirūpinti savimi dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių yra ribotas. Todėl ir šeimoms bei vaikams yra mokamos socialinės išmokos ir teikiamos socialinės garantijos bei lengvatos.³⁵ Tačiau socialinių išmokų dydis ir skyrimo mechanizmas orientuoti ne į konkrečios šeimos individualius poreikius, bet į tai, kiek šeimos situacija atitinka centralizuotai nustatytus formalius reikalavimus. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pasisakymai apie socialinės paramos šeimoms ir vaikams sistemos gerinimą deklaratyvūs: įgyvendinamas: ekonominės socialinės aplinkos kūrimas mažinant nedarbą; profesinio aktyvumo skatinimas; paramos šeimoms ir vaikams sistemos tobulinimas; šeimų atsakomybės už šeimos gerovę didinimas; palankių sąlygų šeimoms kūrimas sprendžiant būsto problemas; pašalpų šeimoms derinimas su kitomis paramos formomis bei kitos priemonės, skatinančios žmones aktyviau integruotis į darbo rinką, įgyjant išsilavinimą.³⁶

Lietuvoje šiuo metu paramą šeimoms ir vaikams galima suskirstyti taip:

- Parama besilaukiančioms moterims ir vaikus auginančioms šeimoms;
- Parama tėvų globos netekusiems vaikams;
- Parama nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims
- Parama mirties atveju
- Socialinė parama moksleiviams.

Taip pat šeimoms gali būti taikomos **lengvatos**: mokesčių bei paslaugų sferos lengvatos šeimoms su vaikais, užimtumo ir pan. Pastaruoju metu lanksčios užimtumo formos, lengvatos darbo rinkoje - tampa vienu svarbiausių šeimai politikos plėtros būdų socialinės gerovės šalyse. Tai yra viena pagrindinių priemonių, padedančių tėvams (motinai ir tėvui) derinti šeimos funkcijas su profesine veikla ir saviraiška gyvenime. Mūsų respublikoje ši paramos šeimai politikos plėtros sritis yra gana silpnai išvystyta.³⁷

Lietuvoje šeimoms yra taikomos mokesčių lengvatos, įstatymuose numatyta, kad šeimos gali gauti valstybės remiamą kreditą būstui³⁸, tačiau pastaruoju metu vis dažniau prabylama apie gyventojų pajamų mokesčio lengvatos panaikinimą asmenims kurie moka bankams palūkanas už paimtas būsto paskolas.

---

³⁴ Paramos šeimai politikos samprata [Žiūrėta 2008 m. kovo 25 d.] prieiga per internetą http://www.sti.lt/leid_pristat/Tekstai/parama/ch1.pdf

³⁵ Socialinė parama šeimoms ir vaikams Socialinės apsaugos ir darbo ministerija [Žiūrėta 2008 m. balandžio 27 d.] prieiga per internetą <http://www.socmin.lt/index.php?-2025193930>

³⁶ Ten pat

³⁷ Paramos šeimai politikos samprata [Žiūrėta 2008 m. kovo 25 d.] prieiga per internetą http://www.sti.lt/leid_pristat/Tekstai/parama/ch1.pdf

³⁸ LR valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymas [Žiūrėta 2008 m. kovo 26 d.] prieiga per internetą http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=4237

Šeimoms, kuriose yra neįgaliųjų asmenų, taikomos transporto lengvatos³⁹, taipogi atsižvelgiant į šeimų socialinę padėtį gali būti taikomos švietimo lengvatos⁴⁰ ir kt.

Per **paslaugų** sistemą teikiama parama šeimai labiausiai išreiškia netiesioginius šeimos politikos būdus, kuriais vyriausybės ir nevyriausybės institucijos gali reikšmingai padėti šeimoms įvairiais jų gyvenimo atvejais. Šių paslaugų kiekybinės ir kokybinės charakteristikos prižiūrint mažamečius ir jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus yra labai svarbi paramos šeimai, auginančiais vaikus, sritis, padedanti tėvams (motinai ir tėvui) šeimos funkcijas derinti su profesine veikla ir saviraiška gyvenime, kurianti prielaidas moters ir vyro lygių galimybių idėjai įgyvendinti bei išplečianti šeimos ekonominio gyvybingumo galimybes.⁴¹

Lietuvoje socialinės paslaugos skirstomos į bendrąsias (informavimas, konsultavimas, tarpininkavimas ir atstovavimas ir kt.) bei specialiąsias (socialinė priežiūra, socialinė globa).⁴² Pagrindiniai socialinių paslaugų teikimo organizatoriai yra savivaldybės. Savivaldybės atsako už socialinių paslaugų teikimo savo teritorijose gyventojams užtikrinimą planuodama ir organizuodama socialines paslaugas, kontroliuodama bendrųjų socialinių paslaugų ir socialinės priežiūros kokybę.⁴³ Tačiau socialinių paslaugų sistema Lietuvoje nėra gerai išvystyta.

Lietuvoje nėra vienos institucijos, kuri koordinuotų šeimos politikos įgyvendinimą. Šeima rūpinasi penkios institucijos: Švietimo ir mokslo, Aplinkos apsaugos, Finansų, Socialinės apsaugos ir darbo, bei Vidaus reikalų ministerijos. Minėtos institucijos skirtingai plėtodamos joms pavestas sritis, lemia netolygų ir ne visada nuoseklių šeimos politikos sistemos funkcionavimą. Šeimos politikos priemonės gali padėti gerinti šeimos gyvenimą, daryti jį patogesnį. Socialinės šeimos politikos užduotis – kovoti su socialinės rizikos veiksniais. Tačiau kaip byloja šiuo metu esama Lietuvos demografinė ir socialinė padėtis (Lietuvoje šeši iš dešimties t.y. 60 proc. - Lietuvos gyventojų yra nepatenkinti tuo, kaip Lietuvoje veikia demokratija⁴⁴) ši užduotis atliekama nepakankamai. Tad nepatenkintiems esama situacija, lieka galimybė patiems dalyvauti politikos formavime.

---

³⁹ LR transporto lengvatų įstatymas [Žiūrėta 2008 m. kovo 26 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=256723

⁴⁰ LR švietimo įstatymas [Žiūrėta 2008 m. kovo 29 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=279441&p_query=&p_tr2=

⁴¹ Paramos šeimai politikos samprata [Žiūrėta 2008 m. kovo 25 d.] prieiga per internetą http://www.sti.lt/leid_pristat/Tekstai/parama/ch1.pdf

⁴² LR socialinių paslaugų įstatymas [Žiūrėta 2008 m. vasario 1 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=270342&p_query=&p_tr2=

⁴³ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija [Žiūrėta 2008 m. balandžio 2 d.] prieiga per internetą www.socmin.lt

⁴⁴ 72 proc. Lietuvos gyventojų: reikalai krypta į blogąją pusę [Žiūrėta 2008 m. gegužės 27 d.] prieiga per internetą <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/article.php?id=17134191>

1.5. Šeimos situacijos tobulinimo galimybės per dalyvavimą šeimos politikos formavime

1.5.1. Piliečių dalyvavimo viešojoje erdvėje situacija

Piliečių dalyvavimas politikoje apibūdinamas kaip tai tam tikri veiksmai, kuriais bandoma daryti įtaką socialinei aplinkai, politiniams sprendimams, arba kaip piliečių veikla, siekiant tam tikrų tikslų. Paprastai išskiriamos konvencinė ir nekonvencinė dalyvavimo formos. Konvencinis dalyvavimas apima teisėtus, institucionalizuotus dalyvavimo būdus, pvz.: rinkimai, rinkimų kampanijos, veikla bendruomenėje. Tuo tarpu nekonvencinis dalyvavimas žymi tuos veiksmus, kurie nesiremia institucinėmis įtakos formomis, pvz.: demonstracijos, piketai ir kt.⁴⁵ Darbe sąvoka **dalyvavimas** politikoje suprantu kaip piliečių įsitraukimą į šalies politinį gyvenimą ir jų vykdomus tam tikrus veiksmus kuriais bandoma tobulinti vykdomą politiką, bei prisiimama atsakomybė už savo veiksmus.

Viena esminių efektyvios demokratijos sąlygų yra pilietinis gyventojų aktyvumas, jų gebėjimas dalyvauti politiniuose procesuose, bendradarbiauti su valdžios institucijomis sprendžiant aktualias visuomenei problemas, vykdyti valdžios institucijų ir jose dirbančių asmenų sprendimų kontrolę.⁴⁶ Be to, pastarųjų metų įvairiuose Europos Sąjungos socialiniuose-politiniuose dokumentuose piliečių dalyvavimui visuomenės gyvenime bei valstybės valdyme skiriama ypač daug dėmesio, akcentuojant dalyvavimą, kaip vieną iš svarbiausiųjų pilietinės visuomenės kūrimosi ir stiprėjimo garantų.⁴⁷ Vienu ryškiausių tokio pobūdžio dokumentų, parengtų Lietuvoje yra „Piliečių teisės dalyvauti valdant savo šalį įgyvendinimo būdai“(2002).⁴⁸

Reikšmingas veiksnys, lemiantis piliečių dalyvavimą, yra įstatymiškai apibrėžtos dalyvavimo galimybės, todėl daugelio šalių Konstitucijose dalyvavimas įtvirtinamas kaip viena iš pagrindinių pilietinių teisių ir laisvių. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje⁴⁹ (1992) įtvirtinama, jog piliečiai savo dalyvavimo teisę gali įgyvendinti dalyvaudami šalies valdyme (33 straipsnis), turėdami ir pasinaudodami įstatymų leidybos iniciatyvos teise (68 straipsnis); teise turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti (25 straipsnis), rinkimų teise (piliečiams, kuriems rinkimų dieną yra sukakę 18 metų (34 straipsnis); teise laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas (35 straipsnis) ir profesines sąjungas (50 straipsnis); teise kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskusti jų sprendimus (33 straipsnis), peticijos teise (33 straipsnis), teisę be ginklo rinktis į taikius susirinkimus (36 straipsnis), teise streikuoti (51 straipsnis). Šių teisių ir laisvių įgyvendinimo principus ir tvarką numato atitinkami įstatymai.

⁴⁵ 16 – 24 metų amžiaus jaunimo visuomeninis dalyvavimas Tyrimo ataskaita [Žiūrėta 2008 m. gegužės 1 d.] Prieiga per internetą http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/16-24_amz_jaun_visuom_dalyv.pdf

⁴⁶ Lietuvos tauta: būklė ir raidos perspektyvos Kolektyvinė monografija p. 84

⁴⁷ 16 – 24 metų amžiaus jaunimo visuomeninis dalyvavimas Tyrimo ataskaita [Žiūrėta 2008 m. gegužės 1 d.] prieiga per internetą http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/16-24_amz_jaun_visuom_dalyv.pdf

⁴⁸ Piliečių teisės dalyvauti valdant savo šalį įgyvendinimo būdai [Žiūrėta 2008 m. balandžio 29 d.] prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0118275.doc>

⁴⁹ LR Konstitucija [Žiūrėta 2008 m. sausio 12d.] Prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>

Pavyzdžiui, Politinių partijų ir politinių organizacijų įstatymas⁵⁰ (Nr. I -606, 2000 07 18) reglamentuoja piliečių teisę steigti politines organizacijas ir būti jų nariais; organizacijai reglamentuoja teisę šalies teritorijoje laisvai ir savarankiškai, dalyvauti valstybinės valdžios organų rinkimuose, rengti mitingus, demonstracijas, susirinkimus ir kitokius masinius renginius (9, 14 ir 17 straipsniai). Lietuvos Respublikos Asociacijų įstatymas⁵¹ (2004 m. sausio 22 d. Nr. IX-1969) piliečiams, kuriems yra sukakę 18 metų, teisę steigti visuomenines organizacijas - savanoriškus susivienijimus, sudarytus bendriems narių poreikiams ir tikslams (2 straipsnis). Profesinių sąjungų įstatymas⁵² (2003 m. lapkričio 3 d. Nr. I – 2018) reglamentuoja, jog ne jaunesni kaip 14 metų piliečiai, dirbantys pagal darbo sutartį ar kitais pagrindais, numatytais įstatymų, turi teisę laisvai jungtis į profesines sąjungas ir dalyvauti jų veikloje (įstatymo preambulė ir I straipsnis). Aktualius vietos bendruomenės klausimus piliečiai gali spręsti savivaldybėse. Vietos savivaldą Lietuvoje reglamentuoja Konstitucijos⁵³ X skirsnis ir Vietos savivaldos įstatymas. Pagrindiniuose vietos savivaldos principuose akcentuojamas piliečių dalyvavimas tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus. Be jau anksčiau minėtos savivaldybių tarybų rinkimų teisės, numatyti ir kiti piliečių dalyvavimo priimant sprendimus būdai. Pavyzdžiui, dalyvauti rengiant sprendimų projektus, organizuoti apklausas, susirinkimus, sueigas, viešą peticijų nagrinėjimą, skatinti kitas pilietinės iniciatyvos formas. Gyventojai ar jų atstovai turi teisę susipažinti su savivaldybės institucijų priimtais sprendimais, gauti viešus ir motyvuotus atsakymus į pareikštą nuomonę apie savivaldybės institucijų ar pavienių tarnautojų veiklą. Savo pasitenkinimą arba nepasitenkinimą piliečiai gali išreikšti dalyvaudami mitinguose, piketuose, demonstracijose, streikuose ir teikdami peticijas. Susirinkimų įstatyme⁵⁴ (1993 m. gruodžio 2 d. Nr. I-317) nustatyta tvarka, kuria remiantis organizuojami įvairūs susirinkimai: mitingai, demonstracijos, procesijos, įvairios eitynės, kitokie taikūs beginkliai susirinkimai. Juos gali organizuoti 18 metų sulaukę Lietuvos Respublikos piliečiai, įstatymų nustatyta tvarka įregistruotos politinės partijos, kitos politinės ir visuomeninės organizacijos, profesinės sąjungos, bažnyčios bei kitos religinės organizacijos, taip pat kiti Lietuvos Respublikos juridiniai asmenys. Konstitucijos laiduojamą peticijos teisę (teisę kreiptis į Seimą, Vyriausybę ar vietos savivaldos valdžios ir valdymo institucijas) reglamentuoja Peticijų įstatymas⁵⁵ (1999 m. liepos 7 d. Nr. VIII-1313).

Teisinių dokumentų analizė rodo, jog Lietuvos piliečiams, kuriems yra sukakę 18 metų yra suteiktos galimybės dalyvauti, sprendžiant visuomeninius ir valstybinius reikalus. Tad atrodytų tėvams suteiktos visos galimybės aktyviai dalyvauti politikoje. Tačiau vertėtų neužmiršti tai, kad tėvai (šeima) atlieka

---

⁵⁰ Politinių partijų ir politinių organizacijų įstatymas [Žiūrėta 2008 m. kovo 27 d.] prieiga per internetą [http://www.lsp.w3.lt/DOC/Politiniu_partiju_istatymas%20\(2004%2003%2023\).htm](http://www.lsp.w3.lt/DOC/Politiniu_partiju_istatymas%20(2004%2003%2023).htm)

⁵¹ Lietuvos Respublikos Asociacijų įstatymas [Žiūrėta 2008 m. kovo 27 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=226938

⁵² Profesinių sąjungų įstatymas [Žiūrėta 2008 m. kovo 27 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=221466

⁵³ LR Konstitucija [Žiūrėta 2008 m. sausio 12d.] Prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>

⁵⁴ Susirinkimų įstatymas [Žiūrėta 2008 m. kovo 27 d.] prieiga per internetą http://skelbimas.lt/istatymai/susirinkimu_istatymas.htm

⁵⁵ Peticijų įstatymas [Žiūrėta 2008 m. kovo 27 d.] prieiga per internetą http://www.vartotojulyga.lt/lt/paslaugos/skundai/seimo_institucijos/peticiju_istatymas.php

daugybe įvairiausių funkcijų bei yra veikiami įvairiausių veiksnių, kurie įtakoja šeimos funkcionavimą (emigracija, skyrybos, šeimos transformacija ir t.t. žr. 2; 3 ir 4 priedus). Taip dalyvavimui politikoje šeimos paprasčiausiai nebeturi jėgų ir laiko.

Lietuvos gyventojų politinių vertybių tyrimų rezultatai rodo, kad visuomenėje vyrauja pasyvi politinė kultūra. Daugelis Lietuvos gyventojų nepatenkinti gyvenimo sąlygomis šalyje bei aktualių socialinių ekonominių problemų sprendimo metodais, tačiau nemano, kad jų įsitraukimas į politinius procesus galėtų ką nors pakeisti. Demokratijos raidos požiūriu vyrauja disfunkcinis pilietinis gyventojų pasyvumas. Dauguma Lietuvos gyventojų praėjus septyniolikai metų po sovietinės sistemos žlugimo tebesirenka ne „laisvę telktis“ į savanoriškas asociacijas, „laisvę dalyvauti“ jų veikloje, bet „laisvę nedalyvauti“.⁵⁶

1.5.2. Tėvų dalyvavimo šeimos politikos formavime galimybės

Tėvų atsakomybė už savo vaikus yra nepakeičiamas visuomenės kertinis akmuo. Europos Sąjungoje tėvai yra laikomi svarbiausiais švietimo bei socialinės politikos partneriais ir aktyviai dalyvauja priimant strateginius švietimo bei socialinės politikos, susijusios su šeima, sprendimus.⁵⁷

Lietuvai reikės ne vienu metų, kad pasiektu Vakarų Europos šalių tėvų asociacijų lygį - Danijoje šia linkme buvo dirbama septynis dešimtmečius, tad dabar šioje veikloje dalyvauja 90 procentų šalies moksleivių tėvų.⁵⁸ Europoje veikia Europos tėvų asociacija (angl. European Parents Association) EPA misija - bendradarbiauti su kitais ugdytojais kuriant tėvų švietimo bendruomenę Europoje; suteikti tėvams stiprų balsą visų švietimo politikų bei sprendimų priėmimo Europos lygiu procese. EPA suteiktas oficialus konsultanto statusas Europos Taryboje. EPA bendradarbiauja su tokiomis įtakingomis organizacijomis kaip OECD, UNESCO ir mūsų partneriais švietime - mokytojais, mokiniais, vadovais, tyrinėtojais (EPA plačiai pristatoma jos interneto svetainėje www.epa-parents.org).⁵⁹

Lietuvoje jau veikia keletas miesto ar regiono lygiu įsteigtų tėvų asociacijų. šiuo metu yra įsisteigę bei veikia ir didesni tėvų susivienijimai. Tai „Tėvų forumas“, bei „Nacionalinė šeimų ir tėvų asociacija“. Pasak A. Ramono, jo vadovaujama asociacija susibūrė 2004 metų pabaigoje. Pagrindinis Nacionalinės šeimų ir tėvų asociacijos uždavinys – prisidėti kuriant šeimai palankius įstatymus bei moralines nuostatas, kadangi „iki šiol Lietuvoje nebuvo jokios šeimos formavimo politikos“. Asociacija pasirinkusi vadinamąjį teigimo, o ne neigimo stilių. „Mes tiesiog giname šeimą, manydami, jog šeima – tai tvirtos valstybės pagrindas. Nepaisant tolerancijos kitaip manantiems ne sykį susilaukėme paslėptos, subtilios

⁵⁶ Lietuvos tauta: būklė ir raidos perspektyvos Kolektyvinė monografija p. 84

⁵⁷ Kreipimasis į tėvus [Žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.] prieiga per internetą <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/26607>

⁵⁸ Lietuvos tėvų forumas atkreipia politikų ir mokyklų dėmesį į tėvų balsą [Žiūrėta 2008 m. kovo 26 d.] prieiga per internetą <http://www.elta.lt/index.php?ItemId=64982>

⁵⁹ Į Lietuvą atvyksta Europos tėvų asociacijos viceprezidentė [Žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.] prieiga per internetą http://www.info.lt/index.php?page=naujienos&view=naujiena_arch&id=32479

kritikos“, – pasakojo asociacijos vadovas A. Ramonas. Jis neslėpė, jog šiandien visoje Europoje buriasi ir stiprėja šeimas puoselėjantys, remiantys judėjimai. Europa jau suprato, jog tik ugdydama šeimai palankią atmosferą sugebės skatinti gimstamumą. Iš Rytų Europos valstybių sumažėjusiu gimstamumu ypač susirūpinę lenkai ir latviai. Lenkijoje itin stiprus judėjimas „Už šeimą“, o Latvijoje įsteigta net speciali Šeimos ministerija, kuriai pavesta rūpintis šeimos gausėjimo reikalais. Ar nereikia ir Lietuvai turėti bent jau departamento, kuris rūpintųsi ne tik lengvatinių paskolų jaunoms šeimoms suteikimu, bet ir daugiavaikės šeimos, turinčios abu tėvus, propagavimu populiariuose leidiniuose ir televizijose. Dabartinė lietuviška žiniasklaida tarsi byloja, kad ji nesigilins į tas temas, kurios „neatneša didelių ir greitų pelnų“. Tad šios misijos privalo imtis valstybė.⁶⁰ Nors šiuo metu tėvų asociacijų daroma įtaka valstybės politikai nėra akivaizdžiai matoma, laikui bėgant tėvai turėtų tapti lygiaverčiais partneriais formuojant šeimos politiką.

1.5.3. Valstybinė šeimos politikos koncepcija kaip šeimos politikos formavimo kryptis

Per septyniolika Nepriklausomybės metų šeimos politika Lietuvoje nebuvo nuosekli. Šeimos politikos plėtros prioritetai, kaip teigia socialinių mokslų specialistai, svyravo nuo šeimos politikos orientuotos į tradicinės šeimos išsaugojimą, gražinant moterį į šeimą, link siekio kurti palankias lyčių lygybės sąlygas, padėti šeimai derinti šeimos funkcijas ir profesinę veiklą. 1995 metais buvo parengta Šeimos politikos koncepcija, tačiau koncepcijos nuostatos buvo įgyvendinamos fragmentiškai, šeimos politikos plėtra neturėjo kryptingumo, nes labiau buvo plėtojama piniginės paramos šeimai sistema, nutolstant nuo siekio kurti stiprią, savarankišką šeimą, skatinant atsakomybę už šeimos funkcijų įgyvendinimą, stiprinant kartu solidarumą ir kt. Apie šeimos instituto krizę byloja blogėjanti šalies demografinė situacija - mažas santuokų ir ganėtinai didelis ištuokų skaičius, žemas gimstamumo lygis ir senėjanti visuomenė. Santuokos, kaip vertybės, silpnėjimas, bendros, koordinuotos politikos, kuri būtų skirta šeimos vaidmens stiprinimui, šeimos vertybių puoselėjimui, jaunimo rengimui šeimai nebuvimas valstybėje bei nepakankamas dėmesys darniai šeimai, išryškino neigiamą poveikį visų visuomenės narių gerovei bei ateičiai.⁶¹

Būtina sukurti veiksmingą, prieinamą socialinių paslaugų sistemą, kuri užtikrintų kompleksinę pagalbą šeimai. Šiuo metu socialinės pagalbos ir paramos sistema daugiau orientuota ne į prevencinį darbą ar paslaugų šeimai teikimą, bet į darbą su padariniais, socialinių išmokų mokėjimą. Ne paslaptis, kad išmokų mokėjimas netiesiogiai pratina nedarnių šeimų tėvus gyventi vaikų sąskaita ir vengti darbo.⁶²

⁶⁰ Pasirinkta teisinga taktika – ginti šeimos interesus [Žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.] prieiga per internetą http://www.slaptai.lt/print.php?type=A&item_id=340

⁶¹ Baškienė R. Apie valstybinės šeimos politikos koncepcijos projektą [Žiūrėta 2008 m. kovo 29 d.] prieiga per internetą <http://www.lvls.lt/lt.php/naujienos/,nid.539>

⁶² Baškienė R. Valstybės prioritetu būtina įvardyti šeimą [Žiūrėta 2008 m. kovo 29 d.] prieiga per internetą <http://www.londonozinios.com/a-news-6874>

2007 m. liepos 5 d. Lietuvos Respublikos Seimo sekretoriatare užregistruotas Seimo nutarimo projektas „Dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo“ Nr. XP-2390, kurio parengimui Seimo Šeimos ir vaiko reikalų komisijos iniciatyva, Seimo valdybos sprendimu buvo sudaryta darbo grupė. Darbo grupė valstybinei šeimos politikos koncepcijai parengti surengė eilę apklausų, konferencijų, susirinkimų ir posėdžių, sulaukė respublikos savivaldybių, nevyriausybinų organizacijų, atskirų piliečių pastabų ir pasiūlymų. Darbo grupė sulaukė pasiūlymų šioje koncepcijoje įvardinti santuokos svarbą, nes šeima, grįsta santuoka yra istoriškai ir moksliai patvirtinta patikimiausia institucija, sudaranti geriausias sąlygas visų jos narių visapusiškam ir pilnavertiškam prigimtinių galių ugdymui. Koncepcijoje apibrėžiama, kad šeima yra vyro ir moters santuokos pagrindu sukurta, artimais giminystės ryšiais susijusi asmenų bendruomenė, valstybės laikoma subjektu, tuo pačiu pažymima, kad asmenų grupės, sukurtas ne santuokos pagrindu, bet siejamas artimos giminystės ryšių, ugdymo, tarpusavio pagalbos ir bendro ūkio vedimu, valstybė globoja, gindama motinystę, tėvystę ir vaikystę. Koncepcijoje nurodoma, kad valstybinės šeimos politikos tikslas: numatyti ir vykdyti šeimą palaikančią ir stiprinančią bendrą politiką, kuri užtikrintų bendrąsias sąlygas teikiant diferencijuotą valstybės ir visuomeninių institucijų pagalbą ir paslaugas šeimai visose srityse, siekiant, kad būtų sudarytos sąlygos jai būti autonomišku, atsakingu, stabilu, aktyviu ir savarankišku institutu, gebančiu visaverčiai atlikti savo funkcijas.⁶³

Siekiant užtikrinti šeimos politikos nuoseklumą ir ilgalaikiškumą bei veiksmų vientisumą ir koordinavimą, koncepcijoje siūloma įsteigti šeimos politiką kuriančią ir įgyvendinančią instituciją - Šeimos ir vaiko reikalų ministeriją. Siūloma Seime įkurti Šeimos ir vaiko reikalų komitetą. Taip pat rekomenduojama sukurti šeimos vertinimo ir stebėjimo kriterijų bei rodiklių sistemą, kuri būtų naudojama nuolatiniame šeimos būklės stebėjimui ir analizavimui bei sukurti būtinų socialinių paslaugų šeimai infrastruktūros tinklą.⁶⁴

Tačiau tik spėjusi viešai pasirodyti koncepcija iš karto sulaukė organizuoto pasipriešinimo. Vieni tvirtino, kad tokią koncepciją turi rengti tik mokslininkai, kiti – jog kalbėti apie valstybės paramą šeimai apskritai ydinga, nes tai esą pažeidžia žmogaus teises bei ignoruoja realią situaciją, kai šeima, kaip visuomenės institutas, praranda turėtą autoritetą. Būta ir kritikų, kurie perspėjo, jog Lietuva bando persukti laikrodžio rodyklę atgal, nes esą dabar esame Europos Sąjungos dalimi ir turime žaisti pagal šios institucijos diktuojamas žaidimo taisykles.⁶⁵

Koncepcijos priešrinkai teigia, kad:

- nepagrįstai suteikiamas prioritetas šeimai, sudarytai santuokos pagrindu;
- įmanoma diskriminacija asmenų, gyvenančių ne santuokoje, atžvilgiu; .⁶⁶

⁶³ Baškienė R. Apie valstybinės šeimos politikos koncepcijos projektą [Žiūrėta 2008 m. kovo 29 d.] prieiga per internetą <http://www.lvls.lt/lt.php/naujienos/,nid.539>

⁶⁴ Baškienė R. Apie valstybinės šeimos politikos koncepcijos projektą [Žiūrėta 2008 m. kovo 28 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5372&p_d=68802&p_k=1

⁶⁵ Navickas A. Ar bus daugiau aiškumo šeimos politikoje? [Žiūrėta 2008 m. kovo 29 d.] prieiga per internetą <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/68709>

⁶⁶ Kreipimasis dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos [Žiūrėta 2008 m. balandžio 1 d.] prieiga per internetą http://www.tja.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=42&Itemid=48

Bendrovė „Vilmorus“ atliko Lietuvos gyventojų apklausą. Apklausos duomenys patvirtino minėtos koncepcijos nuostatą, kad šeima yra vertybė, kad vaikui saugiausia augti santuokos pagrindu sukurtoje šeimoje. Apklausos duomenimis, du trečdaliai Lietuvos žmonių šeimą tapatina su santuoka, o 77 proc. jaunimo iki 29 metų mano, jog šeimai reikalinga palanki valstybės politika.⁶⁷ Vykstančios diskusijos dėl koncepcijos išryškino skirtingas žmonių nuomones šeimos klausimu. Tačiau šios diskusijos atskleidžia neabejotinai ypatingai didelę šeimos instituto svarbą ir reikšmę tiek individui, tiek visuomenei.

1.6. Teisės aktai, reglamentuojantys šeimos padėtį Lietuvoje

Šeimoje atsiradusius santykius, kaip bendro gyvenimo pagrindą, reguliuoja šeimos teisė - teisės šaka, kurią sudaro sistema teisės normų, reguliuojančių santuokos sudarymo, jos galiojimo ir nutraukimo pagrindus ir tvarką, sutuoktinių turtines ir asmenines neturtines teises, vaikų kilmės nustatymą, vaikų ir tėvų bei kitų šeimos narių tarpusavio teises ir pareigas, įvaikinimo, globos ir rūpybos, civilinės būklės aktų registracijos tvarką. Šeimos įstatymų ir jų taikymo tikslas užtikrinti šeimos ir jos reikšmės visuomenėje stiprinimą, šeimos narių tarpusavio atsakomybę už šeimos išsaugojimą ir vaikų auklėjimą, jų apsaugą nuo netinkamos veiksmų įtakos, galimybę visiems šeimos nariams tinkamai įgyvendinti savo teises. Ir tai suprantama, nes tvirta šeima - tai visuomenės ramybės, valstybės stabilumo ir raidos garantas.⁶⁸

Šeimos santykius reglamentuoja Lietuvos Respublikos Konstitucija, Civilinis kodeksas, kiti įstatymai, taip pat tarptautinės sutartys ir kiti teisės aktai.

Lietuvos Respublikos Konstitucija⁶⁹ remia šeimą, suteikia jai svarbią poziciją ir reikšmę, taip pat reguliuoja šeimos tarpusavio santykius. Tai įtvirtina ir įgalioja vykdyti 38 straipsnis kuris teigia, kad šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę. Santuoka sudaroma laisvu vyro ir moters sutarimu. Valstybė registruoja santuoką, gimimą ir mirtį. Valstybė pripažįsta ir bažnytinę santuokos registraciją. Sutuoktinių teisės šeimoje lygios. Tėvų teisė ir pareiga - auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais, iki pilnametystės juos išlaikyti. Vaikų pareiga - gerbti tėvus, globoti juos senatvėje ir tausoti jų palikimą. Konstitucija netik palaiko šeimą ir ją remia, bet ir garantuoja įvairias teises: valstybės globą ir paramą, nemokamą mokslą, tinkamas darbo sąlygas, sveikatos priežiūrą ir t.t. (39; 40; 41; 48; 49; 52; 53 straipsniai).

Pasak Lietuvos Respublikos civilinio kodekso trečiosios knygos⁷⁰ 3.3 straipsnio pagrindiniai šeimos santykių reguliavimo principai yra:

⁶⁷ Parengtas Šeimos politikos koncepcijos projektas [Žiūrėta 2008 m. balandžio 1 d.] prieiga per internetą <http://www.varena.lt/lt/aktualijos/seimoskonceptija/>

⁶⁸ Čiočys P. A Teisės pagrindai Vilnius, 2002 p. 307

⁶⁹ LR Konstitucija [Žiūrėta 2008 m. sausio 12d.] prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>

⁷⁰ LR Teisingumo ministerija [Žiūrėta 2008 m. sausio 19d.] prieiga per internetą <http://www.tm.lt/?item=kodeks&aktoid=50802>

- monogamija (vyraujanti ir teisiškai sankcionuota vieno vyro santuokos su viena moterimi forma);
- santuokos savanoriškumas;
- sutuoktinių lygiateisiškumas;
- prioritėtinė vaikų teisių ir interesų apsauga ir gynimas, vaikų auklėjimas šeimoje;
- motinystės visokeriopa apsauga;
- kiti civilinių santykių teisinio reglamentavimo principai.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso trečiosios knygos normos nustato bendruosius šeimos santykių teisinio reglamentavimo principus ir reglamentuoja santuokos sudarymo, jos galiojimo bei nutraukimo pagrindus ir tvarką, sutuoktinių turtines ir asmenines neturtines teises, vaikų kilmės nustatymą, vaikų ir tėvų bei kitų šeimos narių tarpusavio teises ir pareigas, įvaikinimo, globos ir rūpybos, civilinės būklės aktų registravimo tvarkos pagrindines nuostatas. Kitų Civilinio kodekso knygų ir kitų civilinių įstatymų normos šeimos santykiams taikomos tiek, kiek jų nereglamentuoja šios knygos normos. (LR civilinio kodekso trečiosios knygos 3.1 straipsnis reglamentuojami santykiai).

Lietuvos Respublikos darbo kodeksas⁷¹ taip pat suteikia teisę į paramą šeimai, reguliuodamas darbo santykius, atostogas ir jų pobūdį, tinkamą darbo apmokėjimą ir žmogaus teisių užtikrinimą darbe. Darbo kodeksas suteikia garantijas nėščioms moterims ir darbuotojams auginantiems vaikus (132; 135 straipsniai). Suteikia lengvatas dėl darbo režimo ir laiko (146; 147 straipsniai), apriboja viršvalandinį ir darbą naktimis (150; 154; 155 straipsniai) bei garantuoja poilsį (160; 161 straipsniai). Darbo kodeksas rūpinasi ir saugo motinystę (278 straipsnis), taip pat reglamentuoja daugelį kitų sričių susijusių su darbu.

Lietuvos Respublikos kodeksai ir įstatymai numato šeimos narių pareigas bei atsakomybę už pareigų nevykdymą ar žalos kėlimą. Atsakomybę reglamentuoja administracinių teisės pažeidimų kodeksas⁷² ir baudžiamojo kodekso XXIII⁷³ skyrius nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai vaikui ir šeimai.

Nacionalinėje demografinės (gyventojų) politikos strategijoje⁷⁴, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 28 d. nutarimu Nr. 1350 (Žin., 2004, Nr. 159-5795), skelbiama, kad analizuojant šeimos gerovės pokyčių stiprybes ir silpnybes, opiausių šeimos problemų sprendimo galimybes ir tikėtinas grėsmes, daugiausia dėmesio skiriama užimtumui ir lyčių lygybės užtikrinimui, šeimos stabilumui, vaiko saugumui, kartų solidarumui, vaikų priežiūrai, švietimui, šeimos planavimui ir reprodukinei sveikatai, aprūpinimui būstu ir socialinėms garantijoms.

⁷¹ LR Darbo kodeksas [Žiūrėta 2008 m. sausio 20 d.] prieiga per internetą http://www.socmin.lt/get_file.php?file=RTpcXELuZXRwdWJcXFNtYXJ0d2ViL3NvYy9tL21fZmlsZXMvd2ZpbGVzL2ZpbGU3OTguaHRtO2RBUCkJPiEtPREVLU0FTLmh0bTs7

⁷² LR Administracinių teisės pažeidimų kodeksas [Žiūrėta 2008 m. sausio 20 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=20463

⁷³ LR Baudžiamasis kodeksas [Žiūrėta 2008 m. sausio 20 d.] prieiga per internetą <http://www.lexnet.lt/scripts/sararas2.dll?Tekstas=1&Id=42972>

⁷⁴ LR Nacionalinė demografinės (gyventojų) politikos strategija [Žiūrėta 2008 m. sausio 22 d.] prieiga per internetą <http://www.lrvk.lt/main.php?id=aktualijos/p.php&n=1763>

Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas⁷⁵ priimtas, siekiant užtikrinti, kad būtų įgyvendinamos Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintos lygios moters ir vyrų teisės, bei uždrausti bet kokią diskriminaciją dėl asmens lyties, ypač kai tai yra susiję su šeimine ar santuokine padėtimi.

Siekiant kompleksiskai reformuoti valstybinių pašalpų šeimoms sistemą bei garantuoti socialinį saugumą visoms vaikams auginančioms šeimoms, 2004 m. buvo priimtas Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymas⁷⁶, kuriuo pertvarkyta šeimos pašalpa už vaikus iki 3 metų bei pašalpa šeimoms, auginančioms 3 ir daugiau vaikų, numatant remti kiekvieną šeimoje auginamą vaiką iki pilnametystės. Tobulinant socialinės paramos teikimą vaikams ir vaikams auginančioms šeimoms, 2006 m. buvo priimtas Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 18 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-641 (Žin., 2006, Nr. 68-2496), kuriuo numatoma finansinė parama šeimoms, įvaikinusioms vaikams, pagerinamos sąlygos globojamiems vaikams, sudaromos palankesnės sąlygos užsieniečiams, kurie gyvena Lietuvoje ir globoja vaikus, Lietuvos Respublikos piliečius. 2006 m. sausio 19 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo 2, 8 ir 12 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. X-496 (Žin., 1994, Nr. 89-1706; 2004, Nr. 88-3208, Nr. 152 5534).

Siekiant padidinti paramą mažas pajamas gaunančioms šeimoms, auginančioms mokyklinio amžiaus vaikus, 2006 m. buvo priimtas Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymas⁷⁷ Nr. X-686 (Žin., 2006, Nr. 73-2755, Nr. 130-4891; 2007, Nr.12-495), įteisinantis dvi socialinės paramos mokiniams rūšis: mokinių nemokamą maitinimą ir mokinių aprūpinimą mokinio reikmenimis.

Dėmesį daugiavaikėms šeimoms vyriausybė parodė 2005 metų sausio 1 dieną priėmusi įstatymą, kad teisę gauti Lietuvos Respublikos antrojo laipsnio valstybinę pensiją turi Lietuvos Respublikos pilietės motinos, pagimdžiusios, išauginusios ir gerai išauklėjusios 7 ir daugiau vaikų.⁷⁸

2006 m. atsiradusi tėvystės pašalpa ir galimybė pasiimti tėvystės atostogas atspindi valstybės dėmesį tėvo vaidmens šeimoje stiprinimo problemai.⁷⁹

2006m. gruodžio 19 d. priimtas Vaikų išlaikymo fondo įstatymas⁸⁰ (Žin: 2006-12-30 Nr.144-5464). Šio įstatymo paskirtis – užtikrinti vaiko teisę į socialinę apsaugą ir garantuoti valstybės išsipareigojimą esant šiame įstatyme nustatytiems pagrindams suteikti vaikui nustatyto dydžio išlaikymą. Kartu valstybė įgyja teisę reikalauti, kad asmenys, privalantys išlaikyti vaiką, sugrąžintų valstybei jos išmokėtas vaiko išlaikymo lėšas. Šiuo įstatymu yra steigiamas Vaikų išlaikymo fondas, nustatoma jo paskirtis ir

⁷⁵ LR Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas [Žiūrėta 2008 m. sausio 22 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=276095

⁷⁶ LR Išmokų vaikams įstatymas [Žiūrėta 2008 m. sausio 22 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=270543&p_query=&p_tr2=

⁷⁷ LR Socialinės paramos mokiniams įstatymas [Žiūrėta 2008 m. sausio 22 d.] prieiga per internetą http://www.skelbimas.lt/istatymai/socialines_paramos_mokiniams_istatymas.htm

⁷⁸ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija [Žiūrėta 2008 m. sausio 22 d.] prieiga per internetą <http://www.pensijusistema.lt/index.php?940501131>

⁷⁹ Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba [Žiūrėta 2008 m. sausio 23 d.] prieiga per internetą <http://www.sodra.lt/index.php?cid=1219>

⁸⁰ LR Vaikų išlaikymo fondo įstatymas [Žiūrėta 2008 m. sausio 23 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=289714&p_query=&p_tr2=

administravimas. Šis įstatymas nustato valstybės skiriamų nustatyto dydžio lėšų vaikui išlaikyti mokėjimo pagrindus.

Tobulinant piniginės socialinės paramos teikimą nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims, 2006 m. buvo priimtas Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymo pakeitimo įstatymas⁸¹ Nr. X-916 (Žin., 2006, Nr. 130-4889 (įsigaliojo nuo 2006 m. gruodžio 1 d.)) Šio įstatymo paskirtis - įvertinus nepasiturinčių šeimų ir vienų gyvenančių asmenų turtą ir pajamas, kai suaugę šeimos nariai ir vieni gyvenantys asmenys yra išnaudoję visas kitų pajamų gavimo galimybes, nustatyti valstybės teikiamos piniginės socialinės paramos dydį ir teikimo sąlygas, gavėjų teises ir pareigas, finansavimo šaltinius.

Ypatingai svarbus įstatymas gerinantis šeimos padėtį priimtas 2002 metais tai Lietuvos Respublikos valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymas⁸² (Nauja įstatymo redakcija nuo 2003 m. sausio 1 d. (keistas įstatymo pavadinimas): Nr. IX-1188 2002-11-12, Žin., 2002, Nr. 116-5188 (2002-12-06), atitaisydas skelbtas: Žin., 2003, Nr. 3 Keistas įstatymo pavadinimas: Nr. X-143, 2005-03-24, Žin., 2005, Nr. 47-1554 (2005-04-12)) Šis įstatymas nustato valstybės paramos, teikiamos fiziniams asmenims (šeimoms), turintiems nuolatinę gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje, būstui pirkti, statyti (rekonstruoti) (toliau – įsigyti) bei daugiabučiams namams modernizuoti ir savivaldybių socialinio būsto fondui sudaryti, formas, sąlygas ir tvarką, taip pat savivaldybių socialinio būsto nuomos sąlygas ir tvarką. Valstybės parama būstui įsigyti ar išsinuomoti pagal šį įstatymą teikiama šeimoms, taip pat asmenims, sulaukusiems 18 metų. Šeimai atstovauja vienas iš sutuoktinių arba jų įgaliotas asmuo.

2007 m. gruodžio 4 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 3, 5, 6, 8, 10, 15, 16, 17, 18, 181, 19, 20, 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas⁸³ Nr. X-1338 (Žin.: 2007 Nr. 77-3042). Nuo 2008 m. sausio 1 d. motinystės (tėvystės) pašalpa skiriama apdraustajam asmeniui vaiko priežiūros atostogų metu, kol vaikui sueis 2 metai. Šios pašalpos dydis nuo nėštumo ir gimdymo atostogų pabaigos, kol vaikui sueis vieni metai, yra 100 proc., o kol sueis dveji metai – 85 procentai pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio dydžio. Taip pat įstatyme pakeista kompensuojamojo uždarbio, pagal kurią apskaičiuojamos ligos ir motinystės socialinio draudimo pašalpos, apskaičiavimo tvarka. Įstatymas papildytas nuostatomis, reglamentuojančiomis asmenų, neturinčių būtino ligos ir motinystės socialinio draudimo stažo, teisę gauti ligos pašalpą bei motinystės pašalpą nėštumo ir gimdymo atostogų laikotarpiu. Nuo įstatymo pakeitimų įsigaliojimo datos neliko nuostatos, kad teisę į tėvystės pašalpą turi

⁸¹ LR Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymo pakeitimo įstatymas [Žiūrėta 2008 m. sausio 27 d.] prieiga per internetą <http://www.socmin.lt/index.php?2121191900>

⁸² LR valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymas [Žiūrėta 2008 m. sausio 27 d.] prieiga per internetą http://www.skelbimas.lt/istatymai/valstybes_paramos_bustui_isigyti_istatymas.htm

⁸³ LR ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 3, 5, 6, 8, 10, 15, 16, 17, 18, 181, 19, 20, 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas [Žiūrėta 2008 m. sausio 29 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=312031&p_query=&p_tr2=

tik tas tėvas, kuris gyvena susituokęs su kūdikio motina. Ši nuostata pakeista į kitą – tėvas turi pripažinti tėvystę

2007 m. liepos 5 d. Lietuvos Respublikos Seimo sekretoriatai užregistruotas Seimo nutarimo projektas „Dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo“⁸⁴ Nr. XP-2390, kurio parengimui Seimo Šeimos ir vaiko reikalų komisijos iniciatyva, Seimo valdybos sprendimu buvo sudaryta darbo grupė. Koncepcijoje apibrėžiama, kad šeima yra vyro ir moters santuokos pagrindu sukurta, artimais giminystės ryšiais susijusi asmenų bendruomenė, valstybės laikoma subjektu, tuo pačiu pažymima, kad asmenų grupės, sukurtas ne santuokos pagrindu, bet siejamas artimos giminystės ryšių, ugdymo, tarpusavio pagalbos ir bendro ūkio vedimu, valstybė globoja, gindama motinystę, tėvystę ir vaikystę. Koncepcijoje nurodoma, kad valstybinės šeimos politikos tikslas: numatyti ir vykdyti šeimą palaikančią ir stiprinančią bendrą politiką, kuri užtikrintų bendrąsias sąlygas teikiant diferencijuotą valstybės ir visuomeninių institucijų pagalbą ir paslaugas šeimai visose srityse, siekiant, kad būtų sudarytos sąlygos jai būti autonomišku, atsakingu, stabilu, aktyviu ir savarankišku institutu, gebančiu visaverčiai atlikti savo funkcijas. Tačiau vos tik koncepcija pasirodė viešai susilaukė daugybės kritikos. 2008 m. gegužės 15 d. Seimo narių dauguma nubalsavo, kad Valstybinė šeimos politikos koncepcija būtų teikiama tvirtinimui Seime.

Taip pat svarbų vaidmenį teikiant pagalbą šeimai vaidina socialinių paslaugų įstatymas⁸⁵ (2006 m. sausio 19 d. Nr. X-493). Šis įstatymas apibrėžia socialinių paslaugų sampratą, tikslus ir rūšis, reglamentuoja socialinių paslaugų valdymą, skyrimą ir teikimą, socialinės globos įstaigų licencijavimą, finansavimą, mokėjimą už socialines paslaugas bei ginčų, susijusių su socialinėmis paslaugomis, nagrinėjimą. Tačiau šis įstatymas nepalieka laisvės šeimų poreikiams tenkinti, atsižvelgiant į individualias komplikuotas šeimų situacijas.

Neapmokestinamas pajamų dydis - tai pajamų dalis, nuo kurios neišskaičiuojamas pajamų mokestis. Sunkiai besiverčiančioms šeimoms tai ypač aktualu. 2002 m. liepos 2 d. priimtas Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas Nr. IX-1007 (Žin., 2002, Nr. 73-3085), o 2008 m. gegužės 15 d. priimtas gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17, 20 straipsnių pakeitimo įstatymas⁸⁶ (projektas Nr. XP-2295) Priimto įstatymo 20 straipsnio pataisa numatoma nuolatiniams Lietuvos gyventojams (tėvams arba įtėviams), auginantiems vaikus (įvaikius) iki 18 metų, taip pat vyresnius, jeigu jie mokosi dieninėse bendrojo lavinimo mokyklose, profesinių ar aukštųjų mokyklų dieniniuose skyriuose (įskaitant ir akademinį atostogų laikotarpį), bet ne ilgiau kaip iki jiems sukanka 24 metai, taikyti didesnes mokesčio lengvatas bei nustatoma, kad neapmokestinamasis pajamų dydis (toliau – NPD):

- už pirmą vaiką (įvaikį) – 20 procentų pagrindinio NPD;

⁸⁴ LR Seimas [Žiūrėta 2008 m. sausio 29 d.] prieiga per internetą
http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5372&p_d=68802&p_k=1

⁸⁵ LR Socialinių paslaugų įstatymas [Žiūrėta 2008 m. vasario 1 d.] prieiga per internetą
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=270342&p_query=&p_tr2=

⁸⁶ Priimtos Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pataisos [Žiūrėta 2008 m. gegužės 16 d.] prieiga per internetą
http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4445&p_k=1&p_d=77023

- už antrą vaiką (įvaikį) – 50 procentų pagrindinio NPD;
- už trečią ir kiekvieną paskesnę vaiką (įvaikį) – 100 procentų pagrindinio NPD.

Įstatymo 17 straipsnio pataisa nustatyta, kad savivaldybių stipendijos gyventojų pajamų mokesčiu neapmokestinamos. Šio įstatymo pataisos įsigalios nuo 2009 m. sausio 1 d.

Lietuva yra Europos Sąjungos narė, todėl turi vadovautis ir tarptautiniais dokumentais. Svarbus tarptautinis teisinis dokumentas reglamentuojanti valstybių pareigas ir teises šeimai yra Europos socialinė chartija (pataisyta)⁸⁷. Jos 16 straipsnis nurodo: šeimos teisė į socialinę, teisinę ir ekonominę apsaugą. Siekdamas užtikrinti būtinas sąlygas visapusiškam šeimos, kaip pagrindinės visuomenės ląstelės, vystymuisi, Šalys įsipareigoja prisidėti prie šeimos gyvenimo ekonominės, teisinės ir socialinės apsaugos tokiomis priemonėmis kaip socialinės ir šeimos pašalpos, palanki valstybės mokesčių politika, šeimos aprūpinimas būstu, lengvatos jaunavedžiams ir kitomis reikiamomis priemonėmis.

Kiti teisės aktai susiję su šeima:

- Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas
- Bendrieji vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatai
- Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas
- Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija
- Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas
- Vaiko laikino išvykimo į užsienio valstybes tvarka
- Įstatymas dėl 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000, įgyvendinimo
- Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija
- Europos konvencija dėl nesantuokinių vaikų teisinio statuso
- Konvencija dėl valdžios institucijų įgaliojimų ir taikytinos teisės nepilnamečių apsaugos srityje
- Konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų
- Konvencija dėl nepriimtino vaikų darbo uždraudimo ir neatidėliotinių veiksmų tokiam darbui panaikinti
- Konvencija dėl išlaikymo pareigoms taikytinos teisės
- Konvencija dėl sprendimų, susijusių su išlaikymo pareigomis, pripažinimo ir vykdymo
- Europos konvencija dėl sprendimų, susijusių su vaiko globa, pripažinimo ir vykdymo bei vaikų globos atnaujinimo
- Vaiko globos organizavimo nuostatai
- Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatai

⁸⁷ Europos socialinė chartija (pataisyta) [Žiūrėta 2008 m. vasario 16 d.] prieiga per internetą http://www.hrmi.lt/downloads/structure//EUROPOS_SOCIALINE_CHARTIJA.pdf

- Įvaikinimo apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarka
- Įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai
- Konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje
- Transporto lengvatų įstatymas
- Švietimo įstatymas⁸⁸

Išanalizavus teisinius aktus ir kodeksus reglamentuojančius šeimos padėtį ir teises visuomenėje apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos šeimos teisinė bazė daugiau yra nukreipta į motinystės skatinimą kūdikystės ir ankstyvuojų vaikystės laikotarpiu, bet nesudaromos sąlygos kurti šeimas, užtikrinant būsto problemos sprendimą, gauti socioekonominę paramą šeimoms, auginančioms paauglį vaiką, gauti kompetetingas paslaugas šeimoms, išgyvenančioms įvairaus pobūdžio krizes.

---

⁸⁸ Lietuvos įstatymai [Žiūrėta 2008 m. balandžio 16 d.] prieiga per internetą <http://www.istatymas.lt/seima.php>

1.3. Tyrimo objektas, tikslas, uždaviniai

Atsižvelgus į tyrimo problemą, šio tyrimo objektas yra pozityvų šeimos įvaizdį ir šeimos savivertę padedantys kurti veiksniai.

Pagrindinė šio tyrimo problema – negatyvus šeimos įvaizdis ir žema šeimų savivertė - sprendžiama pasirėmus idėja, kad pozityvus šeimos įvaizdis ir šeimos savivertė gali būti kuriami, stiprinant ar silpninant tam tikrus tyrime atskleistus veiksnius.

Todėl tyrimo tikslas – išsiaiškinti, apibūdinti, išanalizuoti ir empiriškai pagrįsti, kokie veiksniai, gali padėti kurti pozityvų šeimos įvaizdį ir didinti šeimos savivertę.

Tyrimo tikslas konkretinamas tokiais tyrimo **uždaviniais**:

1. Išsiaiškinti, kokie šeimos politikos veiksniai trukdo šeimos funkcionavimui, menkina šeimos savivertę.
2. Empiriškai pagrįsti, kaip šeimos vertina šiuo metu vykdomą šeimos politiką.
3. Išsiaiškinti, kokie veiksniai padeda ir kokie trukdo pozityviam šeimos įvaizdžiui visuomenėje ir šeimos savivertės didinimui.

I.4. Tyrimo metodologija ir metodika

Tyrimė, atsiŖvelgiant į iškeltus uŖdavinius, naudota kiekybinio ir kokybinio tyrimų metodų derinimas. Tyrimas vyko trimis etapais.

1. Pirmiausia atliktas kokybinis tyrimas (atvejų analizė), siekiant išsiaiškinti, kokie šeimos politikos veiksniai trukdo šeimos funkcionavimui, menkina šeimos savivertę.
2. Pagal jo metu gautas išvalgas ir literatūrą atlikta operacionalizacija, iškeltos hipotezės ir atliktas kiekybinis tyrimas, siekinat empiriškai pagrįsti, kaip šeimos vertina šiuo metu vykdomą šeimos politiką.
3. Trečiame tyrimo etape surinktos dvi focus grupės ir vykdytas kokybinis tyrimas, kurio metu siekta išsiaiškinti, kokie veiksniai padeda ir kokie trukdo pozityviam šeimos įvaizdžiui visuomenėje ir šeimos savivertės didinimui

Kokybinio tyrimo metodologijos pagrindimas

Socialiniuose tyrimuose žmogus tiria žmogų. Žmogus, tirdamas kitą žmogų, negali išvengti subjektyvumo. Objektyvumas tokiuose tyrimuose yra sąlyginis. Ypatingai aktualu tai suvokti profesijose, kuriose pats darbuotojas, jo jausmai, jo suvokimai yra jo darbo įrankis. Kokybinis tyrimas remiasi fenomenologine filosofija. Fenomenologijos terminą Stevart ir Mickūnas(1994) apibūdina kaip protu besiremiantį tyrimą, atskleidžiantį fenomenuose ar reiškiniuose glūdinčias esmes. Reiškinyje šiame kontekste yra viskas, ką suvokiame. Tai skiriasi nuo įprasto tyrinėjimo objekto pripaŖinimo pozityvistinėje traktuotėje. Pagrindinis naujo socialinio reiškinių analizės socialiniuose moksluose tikslas suprasti fenomeną Verstehen termino prasme (Nachmias, 1996). Tyrinėjama socialinė problema ar fenomenas nagrinėjamas, remiantis simbolinės sąveikos teorija, kai apklaustieji asmenys kiekvienas pateikia savo poŖiūrį ir per jį atsiskleidžia jų tarpusavio sąveika ir sąveika su nagrinėjamu reiškiniu. Šalia asmenų tarpusavio sąveikos nagrinėjama ir aplinka. Mason (1996) akcentuoja objektyvios realybės prielaidų ir išreikšto nuolat vykstančio interpretacijos proceso bei socialiai konstruotos organizacijos aplinkos bei polinkio jausmui svarbą tokio tipo tyrimuose.⁸⁹

Kokybinio tyrimo rezultatai nepretenduoja apibūdinti situaciją populiacijoje, bet padeda suprasti galimas tendencijas, kurias kiekybinio tyrimo metodiką naudojant galima empiriškai patikrinti populiacijai.

Kokybiniuose tyrimuose kreipiamas dėmesys į turinio analizę, o ne statistinius duomenų pasiskirstymus.

Kokybiniam tyrimams netaikomi kiekybiniai parametrai. Jiems būdinga maŖa respondentų imtis, nekeliami reprezentatyvumo reikalavimai, nevertinama paklaida.

---

⁸⁹ Jurkuvienė R., Kokybiniai tyrimai socialiniame darbe. Respublikinės konferencijos „Verslo ir studijų integracija“ pranešimų rinkinys. Kaunas. 2003.

Kokybinio tyrimo strategija šiuo atveju pasirinkta, nes siekiama išsiaiškinti paslėptus šeimos poreikius, įvaizdžius, suvokimą. Tai sudėtinga išsiaiškinti kiekybinių tyrimų metodais. Tokiuose tyrimuose dažniausiai taikomi šie kokybinių tyrimų metodai

- Focus grupės
- Giluminiai interviu

Focus grupės - vienas iš populiariausių kokybinių tyrimų metodų⁹⁰. Tai grupinė diskusija vedama moderatoriaus, pagal iš anksto parengtą pokalbio planą. Focus grupėje dalyvauja grupė žmonių, atrinktų pagal tikslinius konkrečius tyrimo uždavinius. Optimali fokus grupės trukmė 1,5 - 2h. Nuoširdi tarpusavio bendravimo atmosfera, palaikoma moderatoriaus, padeda atsiskleisti grupės dalyvių patyrimams, įsitikinimams, požiūriams. Focus grupės leidžia giliau pažvelgti į mąstymo struktūras, sąmonės srautus, išsiaiškinti užslėptus poreikius. Focus grupių duomenims netaikomi kiekybiniai parametrai: nekeliama reprezentatyvumo reikalavimai, nevertinama statistinė paklaida. Čia svarbiausia turinio gilumas, išsamumas ir interpretacija, o ne statistinė analizė. Focus grupės dažniausiai taikomos:

- analizuojant tikslinės vartotojų grupės psichologinius ypatumus, nuostatas, vertybes, įpročius,
- strateginių problemų sprendimui,
- analizuojant socialines problemas, ieškant jų sprendimo būdų, ir pan.

Giluminis interviu-tai duomenų rinkimo metodas⁹¹, kai moderatorius tiesiogiai bendrauja su pašnekovu pagal teminį pokalbio planą. Tai išsamus, gilus pokalbis, kurio trukmė vidutiniškai 1 - 2 val. Giluminio interviu metu atskleidžiamos pašnekovo nuostatos, vertinimai, įsitikinimai, pomėgiai, vertinimai ir pan. Giluminis interviu leidžia giliau atsiskleisti respondentų mąstymui, išgvildinti naujas problemų sprendimo galimybes. Giluminiai interviu dažniausiai atliekami natūralioje aplinkoje (respondento namuose, darbovietėje ir pan.).

Tyrimo eiga pagal etapus

Nuosekliai pateikiama kiekvieno tyrimo metodika pagal etapus.

1. Kokybinio tyrimo (atvejų analizė), siekiant išsiaiškinti, kokie šeimos politikos veiksniai trukdo šeimos funkcionavimui, menkina šeimos savivertę, etapas

Tyrimo klausimas: kokie šeimos politikos veiksniai trukdo šeimos funkcionavimui, menkina šeimos savivertę tėvų požiūriu?

Atranka: Respondentai buvo pasirinkti tikslinės atrankos būdu.

Atrankos kriterijai:

- Respondentų šeimos buvo susidūrę su socialinės rizikos veiksniais, trukdančiais šių šeimų funkcionavimui.

⁹⁰ <http://www.spinter.lt/lt/pages/122.html>

⁹¹ <http://www.spinter.lt/lt/pages/123.html>

- Respondentai turėjo mokyklinio amžiaus vaikų.

Imtis: atliktas interviu su 5 tėvais. Taikyta saturacinė imtis. Respondentams sutikus, duomenys buvo fiksuojami diktofono pagalba.

Tyrimo laikas: Tyrimas vyko 2008 m.

Duomenų apdorojimas: tekstas buvo įrašytas į diktofoną, iššifruotas, sukoduotas, atlikta content analizė.

2. Kiekybinio tyrimo, siekiančio empiriškai pagrįsti, kaip šeimos vertina pirmajame tyrimo etape nustatytų veiksnių ir problemų sprendimą per šiuo metu vykdomą šeimos politiką, etapas

Tyrimo instrumentas: Anketinė apklausa. Anketą sudaro 35 klausimai. Anketos klausimai sudaryti remiantis pirmojo etapo tyrimo rezultatais ir literatūros analize. Klausimai suskirstyti temomis:

- Būstas
- Finansinė parama šeimai
- Teikiamos paslaugos šeimai
- Informacija

Tyrimo populiacija: tėvai, auginantys mokyklinio amžiaus vaikus Kauno mieste.

Atranka: atsitiktinė tikimybinė dvipakopė – kekinė, naudota Excel funkcija RANDBETWEEN kurios pagalba atsitiktinai atrinktos trys vidurinės mokyklos iš 41 Kauno vidurinės mokyklos. Šios funkcijos pagalba taip pat atsitiktine tvarka buvo atrinktos ir klasės kuriose buvo išdalintos anketos.

Tiriamoji imtis: tiriamųjų imtis buvo apskaičiuota remiantis formule

$$n = \frac{z^2 \cdot v \cdot (1 - v)}{\Delta^2}$$

su 10 % paklaida, tyrime atrinkta dalyvauti 120 tėvų. 6 tėvai tyrime dalyvauti atsisakė, 18 anketų buvo sugadinta. Anketą pilnavertiškai užpildė 96 tėvai.

Tyrimo duomenų analizės įrankiai: tyrimo duomenų analizė, grafikai, lentelės sudarytos naudojant SPSS for Windows ir Microsoft Excel programas. Skirtumą laikyti statistiškai patikimą kai reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$. Rezultatų pristatyme ir jų aptarime pateikiami kiekybinio ir kokybinio tyrimo metu gauti duomenys ir jie interpretuojami, lyginami su literatūra.

3. Kokybinio tyrimo, siekiant išsiaiškinti, kokie veiksniai padeda ir kokie trukdo pozityviam šeimos įvaizdžiui visuomenėje ir šeimos savivertės didinimui, etapas.

Tyrimo klausimas: kokie veiksniai padeda ir kokie trukdo pozityviam šeimos įvaizdžiui visuomenėje ir šeimos savivertės didinimui

Atranka: Respondentai buvo pasirinkti tikslinės atrankos būdu,

Atrankos kriterijai:

Respondentai atrinkti pagal kriterijus:

- Gyvenimas susituokus ne mažiau negu dešimt metų,
- Gyvenimas susituokus su tuo pačiu asmeniu,

- Respondentai savo santuoką laiko sėkminga,
- Respondentai teikia konsultacijas kitoms šeimoms

Imtis: atliktas interviu su dviem focus grupėmis. vieną fokus grupę sudarė dešimt asmenų(5 moterys ir 5 vyrai). Antrąją focus grupę sudarė 20 asmenų(10 moterų ir 10 vyrų).

Respondentams sutikus - duomenys buvo fiksuojami diktofono pagalba.

Tyrimo laikas: Tyrimas vyko 2008 m. liepos -rugpjūčio mėnesiais

Tyrimo metodas – *pagilinti ekspertų interviu*, naudojant focus grupes ir pagilinto interviu metodiką, parengtą pagal Užsakovo keliamus tikslus ir uždavinius.

Duomenų apdorojimas: tekstas buvo iššifruotas, sukoduotas, apdorojimas atliktas, naudojant content analizės metodą.

II. TYRIMO REZULTATAI

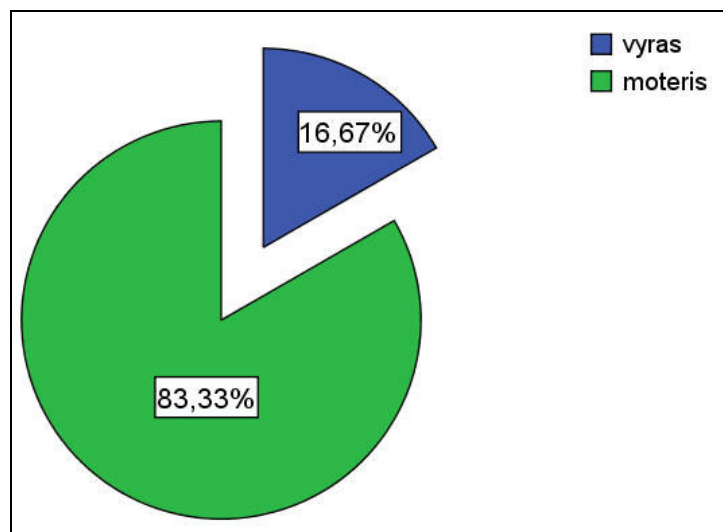
II.1. Kokybinio ir kiekybinio tyrimo rezultatai (atvejų analizė): šeimos politikos veiksniai, trukdantys šeimos funkcionavimui ir menkinantys šeimos savivertę tėvų požiūriu

Respondentų, dalyvavusių pirmame ir antrame tyrimo etapuose, pristatymas. Vyriausiam respondentui dalyvavusiam kokybiniame tyrime 57 metai jauniausiam 34 metai. Vidurkis 43,6 metai.

Respondentų pasiskirstymas pagal šeimyninį statusą kokybiniame tyrime pasiskirstė: 3 respondentai gyvena santuokoje, 2 respondentai gyvena nesusituokę; 2 respondentai savo šeimoje augina du vaikus, 1 respondentas augina vieną vaiką savo šeimoje, 1 respondentas augina keturis vaikus savo šeimoje, taip pat 1 respondentas augina tris vaikus savo šeimoje.

1 respondentas turi aukštąjį išsilavinimą, 1 respondentas turi specialųjį internatinį išsilavinimą, bei 3 respondentai turi vidurinį išsilavinimą.

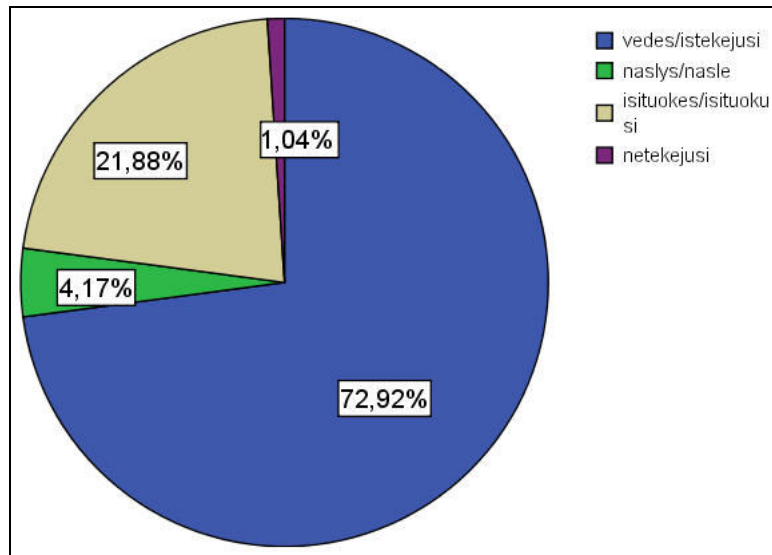
Kiekybinio tyrimo metu buvo apklausti 96 respondentai. Iš jų 16,7 % (n=16) vyrų ir 83,3 % (n=80) moterų. Lyčių pasiskirstymas pateikiamas 1 pav.

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį

Vyriausiam kiekybinėje apklausoje dalyvavusiam respondentui 53 metai, jauniausiam 26 metai. Bendras respondentų amžiau vidurkis - 39 metai.

Respondentų pasiskirstymas pagal šeimyninį statusą kiekybiniame tyrime pateiktas 2 pav. Daugiausiai respondentų nurodė gyvenant santuokoje 72,9 % (n=70). Ištuokusių respondentų skaičius (n=21) sudaro 21,9 %, našlių tyrime dalyvavo 4,2 % (n=4), bei viena netekėjusi respondentė 1%.

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal šeimyninę padėtį

Respondentų pasiskirstymas kiekybiniame tyrime pagal išsilavinimą pasiskirstė taip: 41,7 % respondentų (n=40) nurodė turį aukštąjį išsilavinimą, 36,5 % respondentų išsilavinimas aukštesnysis (n=35), vidurinį išsilavinimą turi 20,8 % respondentų (n=20), bei vienas respondentas turintis spec. vidurinį išsilavinimą sudaro 1%.

Respondentų atsakymai į klausimą „kiek vaikų auginate savo šeimoje?“ parodė, kad 58,3 % respondentų (n=56) augina 2 vaikus savo šeimoje, 26 % respondentų (n=25) augina 1 vaiką, 7,3 % (n=7) respondentų augina 3 vaikus savo šeimoje, 1 % (n=1) respondentų augina 6 vaikus, o 5,2 % (n=5) nenurodė kiek augina vaikų savo šeimoje.

2.2. Rezultatų pristatymas ir aptarimas

Būstas. Teisė į būstą yra viena iš pagrindinių žmogaus teisių, todėl galimybė turėti būstą lemia galimybes naudotis kitomis pagrindinėmis teisėmis ir užtikrina orų gyvenimą. Teisė į būstą pripažinta Žmogaus teisių chartijoje ir ET Europos socialinėje chartijoje (pataisytoje), bei daugelyje Europos valstybių konstitucijų. Turėti pastogę yra svarbiausia, kad žmogus galėtų gyventi ir integruotis į visuomenę.⁹² Kokybinio tyrimo metu atlikti interviu atskleidžia, kad šiuo metu Lietuvoje ypač trūksta socialinio būsto šeimoms auginančioms vaikus.

„Pagrindinė problema aišku yra būstas. Pagal savo poreikius aišku reiktų daugiau socialinio būsto, kurio mes negalim gauti <...> Stovim eilėj, bet toj eilėj mes visą laiką krentam žemyn. Per metus po 10 numerių. Buvom 252 dabar 271 dėl būsto.“ (Mama, 42m. trijų vaikų mama)

„Dar po šiai dienai, va 7 metai stovim eilėj ir niekur nieko.“ (Tėvas, 40 m. augina 4 vaikus)

⁹² Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto dokumentas dėl būsto ir regioninės politikos (2007 m. kovo 22 d., Briuselis)

Nors į socialinio būsto problemas atkreipė dėmesį ir kaikurie seimo nariai, akcentuodami, kad socialinio būsto politika yra nenuosekli ir fragmentiška, tačiau pokyčiai šioje srityje vyksta lėtai.⁹³ Taip pat respondentai atskleidė, kad šiuo metu gyvena netinkamomis gyvenimo sąlygomis ar netgi atsiduria tokioje situacijoje, kai nebeturi kur gyventi.

„Na ir kaip neturėjom kur gyventi.....“ (Mama, 45 metai, dviejų vaikų mama)

„.....gyvenom kartu va su tėvais dviejų kambarių bute 9 žmonės.“ (Tėvas,40 m. augina 4 vaikus)

„....vaikšto vaikai benamiai duonos prašo, vo ir stovi už kampo ...“ (Mama, 34m. turi vieną vaiką)

Taipogi kokybiniai interviu liudija, kad dauguma apklaustųjų yra nepatenkinti valstybės vykdoma būsto politika.

„ Pakolkas labai daug įstatymų ir nėra aiškumo. Konkretaus vieno. Yra skiriamas dėmesys ne ten kur jo reikia pav.: mes galėtume gauti paskolą, bet tada skaičiuoja visai kitaip pajamas negu kai būstui suteikti. Kai būstui suteikti tada mūsų pajamos yra per didelės, o kai gauti paskolai jos yra per mažos išdalijus.“ (Mama, 42m. trijų vaikų mama)

„Į šeimą manau Lietuvos politikai labai atsainiai žiūri. Valdžios dėmesys ir parama per maža“ (Mama,57 m. dviejų vaiku mama)

Kiekybiniame tyrime siekta išsisaikinti, kiek, tėvų vertinimu, būsto problemos būdingos tik šeimoms, turinčioms socialinės rizikos veiksnių bei kiek ši problema aktuali tiriamai tėvų populiacijai. Tikslui pasiekti buvo užduota keletas klausimų.

Į klausimą „Jūsų šeima gyvena?“ dauguma respondentų (n=54) atsakė, kad gyvena būste įsigytame už asmenines lėšas tai sudaro 56,3 % visų respondentų, tačiau 19,8 % respondentų gyvena kartu su tėvais (n=19), 8,3 % apklaustųjų tėvų gyvena buste kuriam įsigyti buvo paimta paskola (n=8), 6,3 % (n=6) respondentų gyvena būste už kurį moka nuomą, taipogi socialiniame būste gyvena 4,2 % (n=4) respondentų, bendrabučio tipo bute gyvena 1% respondentų (n=1). Gauti duomenys atskleidžia, kad didžioji dalis respondentų atsakė, kad gyvena buste įsigytame už asmenines lėšas, tačiau galima įtarti, kad nemažai daliai respondentų šį būstą įsigyti padėjo tėvai. Taipogi matome, kad socialiniame buste gyvena nedidelė dalis respondentų.

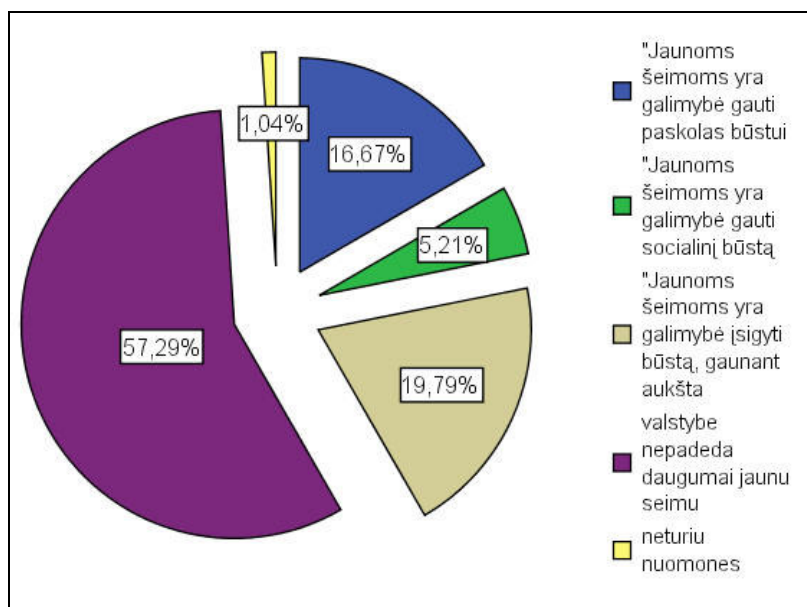
Lyginant kaip pasiskirstė respondentų atsakymai į klausimą „Kaip Jūs vertinate valstybės teikiamą pagalbą būsto klausimu?“ paaiškėjo, kad 57, 3 % respondentų (n=55) atsakė, kad valstybė nepadeda daugumai jaunų šeimų spręsti būsto problemos. Ši tendencija atsispindėjo ir kokybiniame tyrime.

„Kas liečia šeimynas būsto problemos baisingos. Su būstu problemos. Nieks neparems, nieks nepadės“ (Tėvas, 40 m. augina 4 vaikus)

Taipogi 19,8 % respondentų (n=19) atsakė, kad jaunoms šeimoms yra galimybė įsigyti būstą gaunant aukštas pajamas. Bei 16,7 % respondentų pažymėjo atsakymą (n=16), kad jaunoms šeimoms yra galimybė gauti paskolas būstui. Kad jaunoms šeimoms yra galimybė gauti socialinį būstą atsakė 5,2 %

⁹³ Lydeka A. Lietuva neturi socialinio būsto politikos [Žiūrėta 2008 m. gegužės 12 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=3347&p_k=1&p_d=71730

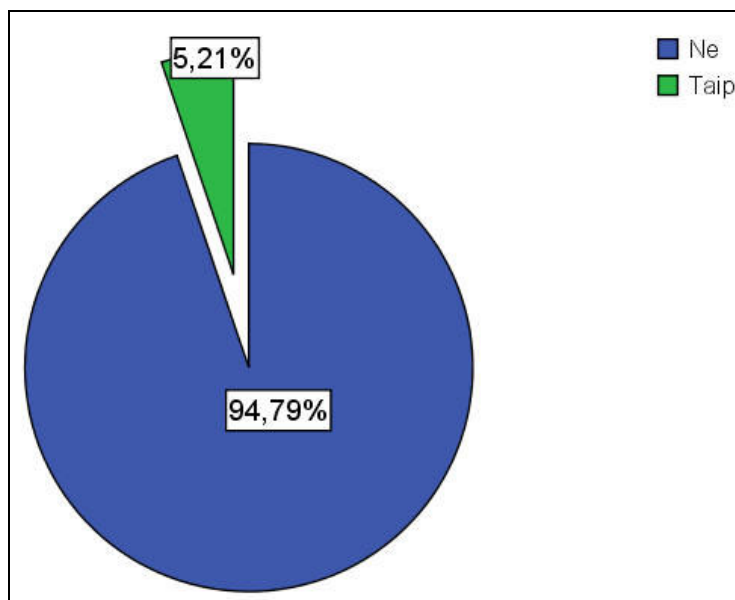
respondentų (n=5), 1 % respondentų šiuo klausimu neturėjo nuomonės. Gauti kokybinio ir kiekybinio tyrimo duomenys liudija, kad didžioji dalis tėvų mano, jog valstybė nepadedą šeimoms spręsti būsto problemų. Respondentų nuomonės pasiskirstymas pavaizduotas 3 pav.

3 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Kaip Jūs vertinate valstybės šeimai teikiamą pagalbą būsto klausimu?“ pasiskirstymas

Kiekybinio tyrimo metu siekta išsiaiškinti kaip tėvų nuomone valstybė turėtų padėti šeimoms būsto klausimu. Į klausimą „Kaip Jūsų nuomone valstybė turėtų padėti šeimoms įsigyti nuosavą būstą?“ atsakymai pasiskirstė taip: 61,5 % (n=59) respondentų atsakė, kad reikėtų lengvinti lengvatinių paskolų paėmimo tvarką, 28,1 % respondentų (n=27) mano, kad reikia mažinti mokesčius sunkiai besiverčiančioms šeimoms, 5,2 % (n=5) respondentų atsakė, kad valstybė turėtų duoti pinigų butų nuomai, o 3,1 % respondentų atsakė, kad neturi nuomonės šiuo klausimu (n=3). Gauti duomenys atskleidžia, kad dauguma tėvų mano, kad valstybė turėtų padėti šeimoms įsigyti nuosavą būstą, lengvindama lengvatinių paskolų paėmimo tvarką.

Šiame darbe iškelta hipotezė: Tėvų patenkintų valstybės vykdoma būsto politika yra mažiau, nei tėvų nepatenkintų vykdoma valstybės būsto politika. Hipotezė buvo tikrinama remiantis binominiu testu, gauta, kad testo $p=0.0005$, statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas, todėl patvirtinama iškelta hipotezė. Galima teigti, kad tėvų patenkintų vykdoma būsto politika yra mažiau nei tėvų nepatenkintų vykdoma valstybės būsto politika. Tėvų patenkintų vykdoma valstybės būsto politika ir nepatenkintų vykdoma būsto politika santykis iliustruojamas 4 pav.

4 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar esate patenkinti valstybės vykdoma būsto politika?“ pasiskirstymas (p= 0.0005)

Taigi remiantis kokybinio ir kiekybinio tyrimo rezultatais matyti, kad būsto problemos sprendimu didžioji dauguma respondentų nėra patenkinti. Nepaisant tam tikrų pokyčių, būsto problemos sprendimas valstybiniu mastu daugumos respondentų nuomone yra nepakankamas.

Finansinė parama šeimai. Siekiant užtikrinti šeimos gerovę Lietuvoje yra taikomos šios pagrindinės paramos šeimai priemonės: nėštumo, motinystės/tėvystės atostogos ir mokamos pašalpos, vienkartinė išmoka gimus kūdikiui, išmokos šeimoms su vaikais, bei piniginė socialinė parama nepasiturinčioms šeimoms. Papildomai socialinė parama gali būti teikiama mokiniams iš mažas pajamas gaunančių šeimų. Kokybinio interviu metu atsiskleidė, kad didžioji dalis respondentų turi materialinių sunkumų ir valstybės teikiama finansinė parama yra svarbi išlaikant šeimą. Tačiau respondentų nuomonės dėl finansinės paramos išsiskyrė. Vieni respondentai mano, kad teikiama valstybės finansinė parama yra reikalinga, kiti teigė, kad finansinė parama yra suteikiama „ne tiems kam reikia“.

„Be to, vienišas paremia, o kurie daleiskim žmonės gyvena šeimoj ir daug vaikų į tuos kažkaip kitaip žiūri. Tai reiškia tu eik ir užsidirbk, o kad vieniša... Tai tegu paremia tokias šeimas kurios mūsų yra vadinamos daugiavaikėmis, augina vaikus šeimoj, tai kodėl tiems... Užtai ir neskatina to gimstamumo, kiek dabar gi vaikų vienas du ir viskas.“ (Mama, 57 m. dviejų vaiku mama)

Reikia pastebėti, kad toks paramos pasiskirstymas žemina šeimos savivertę, trikdo šeimas ir įneša sumaištį gyvenimo sąrangos suvokime.

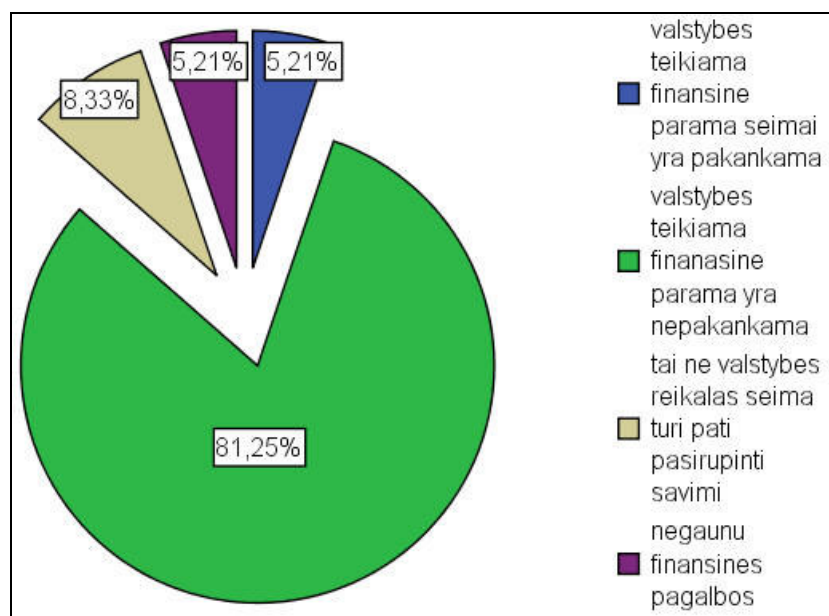
„<...> negaudavo mano dukros maitinimo nemokamo, nes skaitėsi, kad mano pajamos... užtenka. Jeigu 1000 darbe uždirbi dar 600 už dukros invalidumą tai čia pilnai po 200...“ (Mama, 42 m. trijų vaikų mama)

„Jau kartais ir nemuši to talono, bet tai jau zuikis pagavo du kartus. Netyčia. Iš kur tu gali imti ten tuos kelionės pinigus...“ (Mama, 34 m. turi vieną vaiką)

„<...> bet jei tu nesi garantuotas, kad tau priklauso iškart automatiškai tave nustumia į šoną ir gyvenk toliau kaip gyvenęs, nes tipo tau kaip ir nepriklauso niekas nenori užsiimti su tokiais dalykais, ai sakys šiandiena nežinau, čia dar įstatymas neišėjęs, ar nepatvirtintas čia tik spėjimai, nors tas įstatymas yra patvirtintas ir tau priklauso.“ (Tėvas, 40 m. 4 vaikų tėvas)

„O tos vienišos kokios vienišos svarbu prigimdyti ir pinigėlius pasiimti. Ar iš meilės būna tie vaikučiai? Joms yra pagrindas pinigas.“ (Mama, 57 m. dviejų vaiku mama)

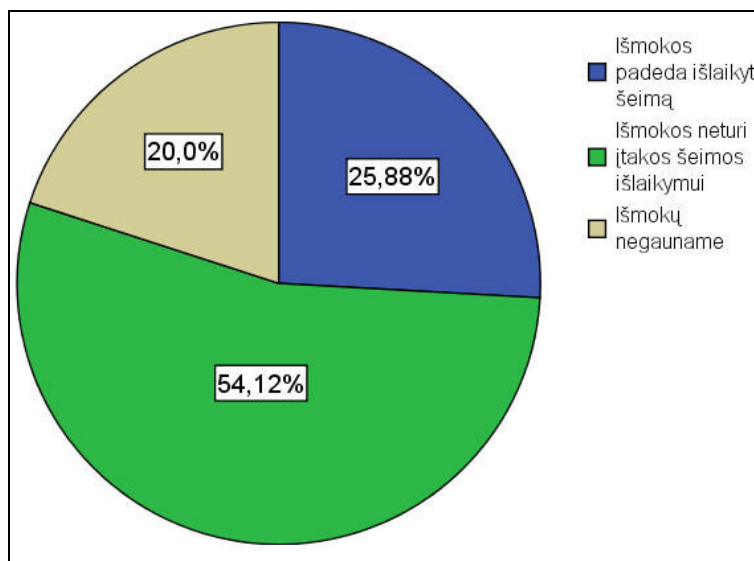
Remiantis kokybinio tyrimo rezultatais galima teigti, kad daugiausiai vyrauja neigiamas požiūris į valstybės finansinės paramos šeimai dydį ir paskirstymą. Todėl kiekybinio tyrimo pagalba buvo siekta išsiaiškinti ar valstybės teikiama finansinę paramą neigiamai vertina ir kiti tėvai. Tikslui pasiekti buvo užduodami klausimai susiję su valstybės teikiama finansine parama. Klausimo „Kaip Jūs vertinate valstybės teikiama finansinę pagalbą šeimai?“ gauti duomenys rodo, kad net 81,3 % (n=78) respondentų atsakė, kad valstybės teikiama finansinė parama yra nepakankama, nes neatitinka šeimų poreikius. Tuo tarpu 8,3 % (n=8) atsakė, kad finansinė pagalba tai ne valstybės reikalas - šeima turi pati savimi pasirūpinti. Tačiau 5,2 % (n=5) respondentų nurodė atsakymą, kad valstybės teikiama finansinė parama šeimai yra pakankama, tiek pat respondentų 5,2 % nurodė, kad finansinės pagalbos negauna. Remiantis tyrimo duomenimis paaiškėjo, kad tėvų kurie atsakė, kad valstybės teikiama finansinė parama yra nepakankama yra daugiau, nei tėvų kurie atsakė, kad valstybės teikiama finansinė parama šeimai yra pakankama. Tad galime daryti prielaidą, kad finansinė parama yra neadekvati šeimų poreikiams. Respondentų atsakymų pasiskirstymas pavaizduoti 5 pav.

5 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Kaip Jūs vertinate valstybės teikiama finansinę pagalbą šeimai?“ pasiskirstymas

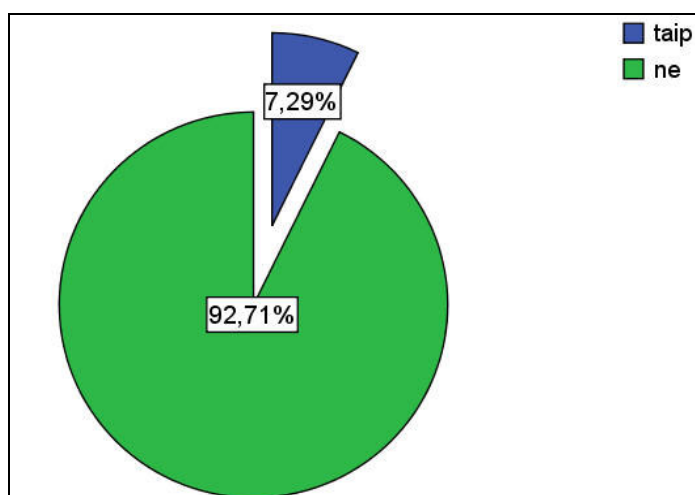
Taipogi analizuojant duomenis paaiškėjo, kad 54,1 % (n=46) respondentų atsakė, kad gaunamos išmokos iš valstybės neturi reikšmės šeimos išlaikymui, o 25,9 % (n=22) respondentų atsakė, kad

gaunamos išmokos padeda išlaikyti šeimą, 20 % respondentų nurodė, kad finansinės pagalbos negauna (n=17). Respondentų atsakymų pasiskirstymas grafiškai pavaizduotas 6 pav.

6 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Kuo valstybės teikiama finansinė pagalba Jums yra naudinga?“ pasiskirstymas

Darbe iškelta hipotezė: tėvų patenkintų valstybės teikiama finansine parama yra mažiau, nei tėvų nepatenkintų valstybės teikiama finansine parama. Hipotezė buvo tikrinama remiantis binominiu testu, gauta, kad testo $p=0.0005$, statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas, todėl patvirtinama iškelta hipotezė. Galima teigti, kad tėvų patenkintų valstybės teikiama finansine parama yra mažiau, nei tėvų nepatenkintų valstybės teikiama finansine parama.

7 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar esate patenkinti valstybės teikiama finansine parama šeimai?“ pasiskirstymas ($p=0.0005$)

Taigi remiantis kiekybinio ir kokybinio tyrimo rezultatais galima daryti išvadą, kad dauguma tėvų yra nepatenkinti valstybės teikiama finansine pagalba šeimai, nes ji neatitinka realių šeimos poreikių ir yra

neadekvati esamai ekonominei situacijai. Pastovus neefektyvios finansinės pagalbos gavimas gali šeimas „įstumti“ į skurdo „spąstus“. Vertėtų pastebėti, kad valstybės teikiama parama šeimai neturėtų apsiriboti tik finansine pagalba. Būtina plėtoti paslaugų šeimai tinklą.

Paslaugos šeimoms. Socialinės paslaugos šeimoms, auginančioms vaikus, yra viena iš svarbiausių socialinės apsaugos krypčių, kurią įgyvendina įvairios valstybinės ir nevyriausybines institucijos. Tokios veiklos svarba yra neabejotina, siekiant užtikrinti visavertiską šeimų gyvenimą dabar ir ateityje: tinkamą buitį, socialinį-psichologinį saugumą, auklėjimą ir kt.⁹⁴

Tačiau pasinaudoti esamomis paslaugomis gali ne kiekvienas. Kaip atskleidė kokybinis tyrimas dauguma šeimų auginančių vaikus susiduria su informacijos stoka apie teikiamas paslaugas šeimoms, įstaigas bei išryškėjo, kad teikiamos paslaugos neatitinka šeimų poreikius, be to, esamas paslaugas labai sunku gauti.

„Eilėse stovėjom, visur reikalavom, ieškojom tos teisybės ko mums reikia, kas mums priklauso. <...> Nusiteikti tam, kad kaip į karą. Eiti kovoti, reikalauti... <..> ten kol nuvažiuoji paimti tą pažymą, ne kiekvieną dieną priima, ne kiekvieną dieną tos įstaigos dirba, yra atitinkamos valandos, vėl ateini, ne tu vienas yra daug tų žmonių, stovi eilėse, stumdaisi, kad priduoti tą pažymėlę.“ (Tėvas, 40 m. augina 4 vaikus)

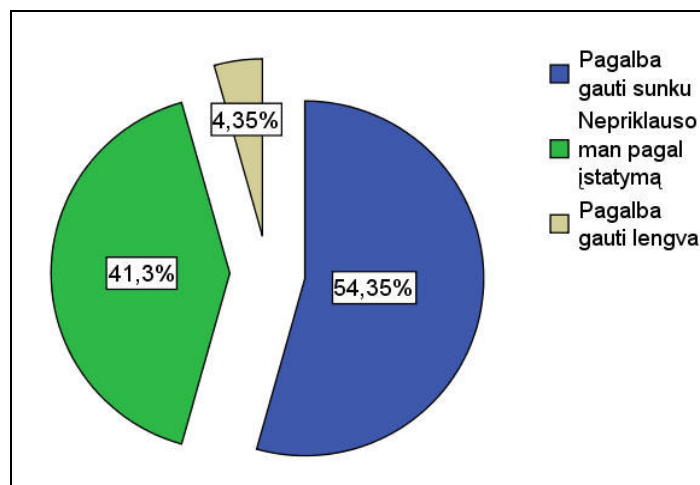
„Mes pagalbos jokios negaunam.....“ (Mama, 42 m. trijų vaiku mama)

„Kokią jinai man gali pagalbą suteikti? Niekada gyvenime. Iš socialinės niekada nesulaukiau jokios pagalbos. Tiesa kažkada tai vieną kartą atnešė praplyšusių makaronų. Kaip dabar atsimenu visas kiemas juokėsi.“ (Mama, 34m. turi vieną vaiką)

„Nu ir koks rūpinimasis, ateina laba diena, kaip sekasi, nieko netrūksta ir viskas. Jokių tarnybų mes neturim.....socialinė darbuotoja viena ant visos seniūnijos“ (Tėvas, 40 m. augina 4 vaikus)

Kokybinio tyrimo rezultatus buvo siekta patikrinti kiekybiškai. Siekiant išsiaiškinti ar valstybės teikiamą pagalbą šeimai yra sunku gauti – buvo sugrupuoti trys atsakymų variantai: „gauti sunku, nes reikia daug pažymų“, „susiduriu su valdininkų nemalonių elgesiu“ ir „reikia stovėti didelėse eilėse“ - paaiškėjo, kad 54,3 % respondentų atsakė, kad valstybės teikiamą pagalbą šeimai gauti yra sunku (n=50), 41,3 % respondentų (n=38) atsakė, kad valstybės teikiama pagalba jiems nepriklauso pagal įstatymą, o 4,3 % respondentų (n=4) atsakė, kad valstybės teikiamą pagalbą gauti yra lengva. Remiantis tyrimo duomenimis paaiškėjo, kad tėvų kurie atsakė, kad teikiamą pagalbą sunku gauti yra daugiau nei tėvų kurie atsakė, kad teikiamą pagalbą yra lengva gauti, tad matome, kad kiekybinis tyrimas patvirtina kokybinio tyrimo rezultatus. Respondentų atsakymų pasiskirstymas grafiškai pavaizduotas 8 pav.

⁹⁴ Švietimo būklė. Ataskaita [Žiūrėta 2008 m. balandžio 28 d.] prieiga per internetą http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/ataskaitos_ivadas.doc

8 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Valstybės teikiama parama šeimai gauti sunku?“ pasiskirstymas

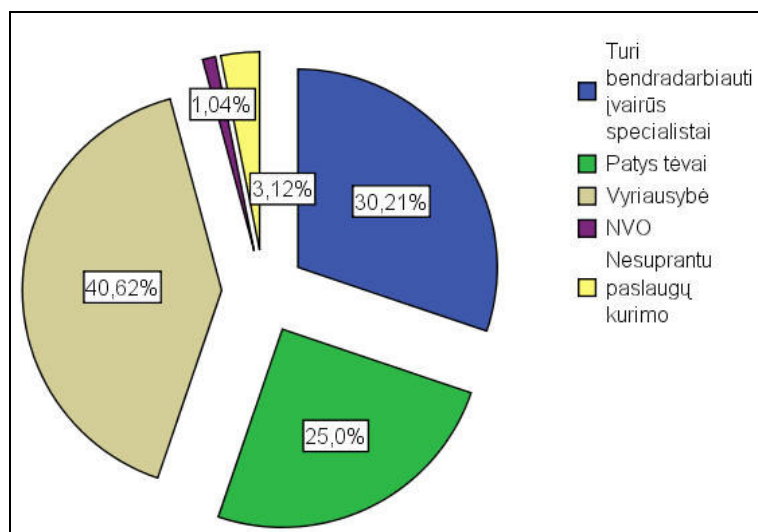
Lyginant kaip pasiskirstė respondentų atsakymai į klausimą „Kaip Jūs vertinate valstybės teikiamas paslaugas šeimai?“ paaiškėjo, kad 55,3 % (n=52) respondentų nurodė atsakymą, kad teikiamų paslaugų šeimai trūksta, taipogi nemaža dalis t.y. 27,7 % (n=26) respondentų atsakė, kad išvis nieko nežino apie valstybės teikiamas paslaugas šeimai. 10,6 % (n= 10) respondentų atsakė, kad teikiamos paslaugos šeimai yra nekokybiškos. Šias tendencijas buvo galima išvelgti ir analizuojant kokybinio tyrimo duomenis. Ir tik 6,4 % (n=6) respondentų nurodė, kad teikiamos paslaugos atitinka šeimų poreikius. Remiantis tyrimo duomenimis matyti, kad paslaugų šeimai, tėvų požiūriu, trūksta. Taipogi nemaža dalis tėvų nieko nežino apie esamas paslaugas, o tai sąlygoja, kad šeima negali jomis pasinaudoti.

Siekiant išsiaiškinti kokių paslaugų šeimai labiausiai reikia buvo užduotas klausimas: „Kokių, Jūsų nuomone, paslaugų labiausiai reikia šeimai?“ Atsakymai pasiskirstė gana vienodai, tačiau daugiausiai respondentų 28 % (n=26) nurodė, kad šeimoms labiausiai reikia šeimų atstovavimo įvairiose institucijose paslaugų, 24,7 % (n=23) respondentų atsakė, kad labiausiai reikia šeimų konsultavimo paslaugų, tačiau 22,6 % (n=21) atsakė, kad yra reikalingos laisvalaikio ir užimtumo organizavimo paslaugos. Taipogi 9,7 % (n=9) respondentų nurodė, kad šeimoms yra reikalingos globos ir slaugos paslaugos, o 5,4 % (n=5) respondentų nurodė, kad šeimoms yra reikalingos pagalbos namuose paslaugos. 3,1 % (n=3) respondentų nurodė, kad paslaugų šeimai išvis nereikia, o 4,2 % (n=4) respondentų nurodė, kad šeimoms yra reikalingos visos išvardintos paslaugos. Remiantis tyrimo duomenimis didžioji dalis tėvų nurodė, kad šeimoms labiausiai reikia šeimų atstovavimo ir konsultavimo paslaugų. Taipogi nemaža dalis tėvų nurodė, kad šeimos reikalingos laisvalaikio ir užimtumo paslaugos. Tad remiantis duomenimis galima daryti prielaidą, kad šios paslaugos menkai išvystytos, tačiau šią paslaugų spragą galėtų užpildyti socialiniai darbuotojai organizuodami šių paslaugų vykdymą.

Į klausimą „Kas, Jūsų nuomone, turėtų geriausiai žinoti kokių paslaugų reikia šeimai?“ atsakymai pasiskirstė taip: 40, 6 % (n=39) respondentų atsakė, kad geriausiai tėvai turi žinoti kokių paslaugų reikia šeimai, 25 % (n=24) respondentų mano, kad vis dėlto socialiniai darbuotojai geriausiai žino kokių

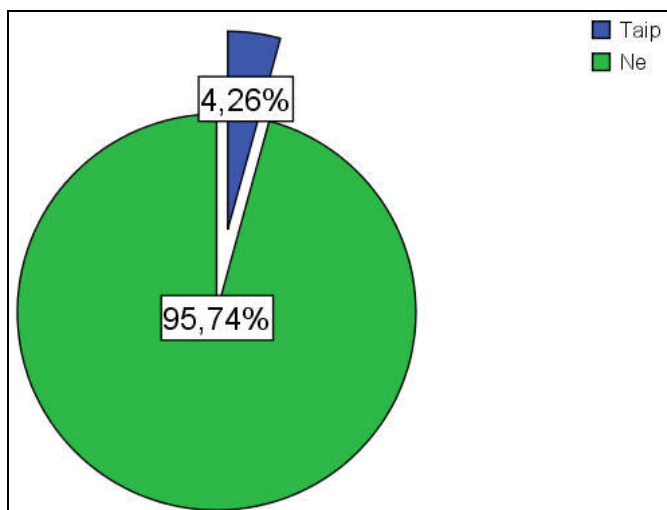
paslaugų reikia šeimai. Kad pedagogai geriausiai žino kokių paslaugų reikia šeimai atsakė tik 1 % (n=1) respondentų, 14,6 % (n=14) respondentų atsakė, kad politikai geriausiai žino kokių paslaugų reikia šeimai ir 18,8 % (n=18) respondentų nurodė, kad visi išvardyti specialistai (soc. darbuotojai, tėvai, pedagogai, politikai) geriausiai žino kokių paslaugų reikia šeimai savo kompetencijos ribose. Tačiau remiantis duomenimis akivaizdu, kad didžioji respondentų dalis nurodo, kad tėvai geriausiai žino kokių paslaugų reikia šeimai. Tad kuriant ir organizuojant paslaugas skirtas šeimai vertėtų atsižvelgti ir į tėvų nuomonę.

Analizuojant respondentų atsakymų pasiskirstymą į klausimą „Kas, Jūsų nuomone, turėtų rūpintis teikiamų paslaugų šeimai kūrimu?“ paaiškėjo, kad dauguma respondentų atsakė, kad vyriausybė turi rūpintis teikiamų paslaugų šeimai kūrimu, taip nurodė 40,6 % (n=39) respondentų, kad turi bendradarbiauti įvairūs specialistai rūpinantis teikiamų paslaugų šeimai kūrimu mano 30,2 % (n=29) respondentų. Taipogi 25 % (n=24) respondentų atsakė, kad patys tėvai turi rūpintis teikiamų paslaugų šeimai kūrimu. 3,1 % (n=3) respondentų atsakė, kad jie nesupranta kas yra paslaugų kūrimas, ir 1 % (n=1) respondentų mano, kad paslaugų šeimai kūrimu turi rūpintis nevyriausybinės organizacijos. Duomenys atskleidžia, kad didžioji dalis tėvų mano, kad valstybė turi rūpintis teikiamų paslaugų šeimai kūrimu, tačiau nemaža dalis tėvų mano, kad turi bendradarbiauti įvairūs specialistai tame tarpe ir patys tėvai. Respondentų nuomonės pasiskirstymas grafiškai pavaizduotas 9 pav.

9 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Kas Jūsų nuomone turėtų rūpintis teikiamų paslaugų šeimai kūrimu?“ pasiskirstymas

Šiame darbe iškelta hipotezė: tėvų patenkintų valstybės teikiamomis paslaugomis šeimai yra mažiau nei tėvų nepatenkintų valstybės teikiamomis paslaugomis šeimai. Ši hipotezė buvo tikrinama remiantis binominiu testu, gauta, kad testo $p=0.0005$, statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas, todėl patvirtinama iškelta hipotezė. Tad galima teigti, kad tėvų patenkintų valstybės teikiamomis paslaugomis šeimai yra mažiau nei tėvų nepatenkintų valstybės teikiamomis paslaugomis šeimai. Respondentų nuomonės pasiskirstymas pavaizduotas 10 pav.

10 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar esate patenkinti valstybės teikiamomis paslaugomis šeimai?“ pasiskirstymas (p=0,0005)

Taigi remiantis kokybinio ir kiekybinio tyrimo rezultatais galima daryti išvadą, kad įgyvendinama šeimos politika neužtikrina paslaugų įvairovės ir kokybės šeimoms auginančioms vaikus. Galima daryti prielaidą, kad esamą paslaugų sistemą, tėvų požiūriu, būtina tobulinti ir plėsti. Taipogi tai, kad dauguma tėvų teigia, kad nesinaudoja paslaugomis skirtomis šeimai gali sąlygoti informacijos stoka.

Informacija, kaip galimybė naudotis šeimos politikos resursais. Informacija šiais laikais vaidina ypatingai svarbų vaidmenį visuomenės gyvenime. Mokant tinkamai panaudoti informacija suteikiama galimybė pasinaudoti įvairiomis lengvatomis ir teisėmis. Informacija tampa vis svarbesnė šiuolaikiniame gyvenime. Lietuvos Respublikos Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatyme⁹⁵ (Žin., 2005, Nr. 139-5008) nurodoma, kad šis įstatymas užtikrina asmenims teisę gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, nustato šios teisės įgyvendinimo tvarką ir reguliuoja valstybės bei savivaldybių institucijų ir įstaigų veiksmus teikiant informaciją asmenims. Šis įstatymas sudaro palankias sąlygas asmenims gauti valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų disponuojamą informaciją ir panaudoti ją komerciniams ar nekomerciniams tikslams. Tačiau kaip parodė kokybiniai interviu - tėvai susiduria su informacijos stoka. Tėvams yra sunku gauti informaciją apie jų šeimai priklausančią paramą ar paslaugas. Kokybiniai interviu liudija, kad informacija ne visada pasiekia tėvus.

„O žmonės kurie nežino, manau Lietuvoje jų yra ne šimtai, o tūkstančiai. Aš manyčiau, galiu teikti, kad apie 50 % to nežino kas jų vaikams priklauso...<...> Šiaip informacijos jokios nėra. Nei laikraštyje pasiskaitysi, kažkas tai ar kokia įstatymų knygutė nieko nėra gi. Ir daug tėvelių netgi to nežino. Niekur niekas jokios informacijos nesuteikė.“ (Tėvas, 40 m. augina 4 vaikus)

„Kas liečia vaikus tai nėra visiškai informacijos.“ (Tėvas, 40 m. augina 4 vaikus)

„Įstatymų daug, kartais jie kertasi... Ir nežinai kada žmogau esi turtingas, o kada ne... nėra aiškumo“ (Mama, 42 m. trijų vaikų mama)

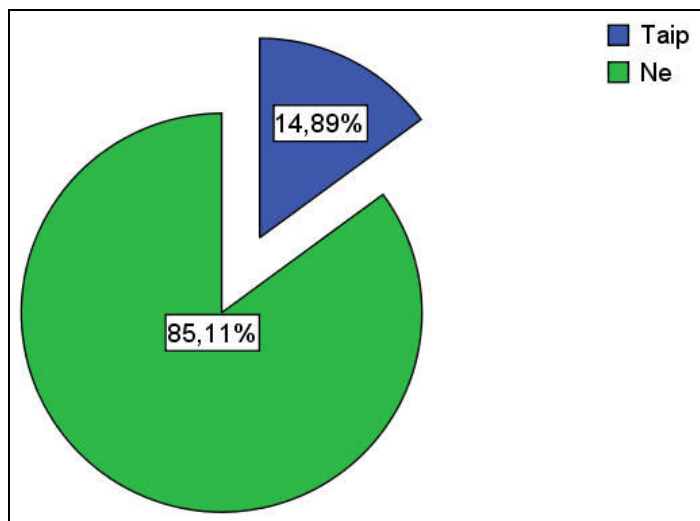
⁹⁵ LR Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas [Žiūrėta 2008 m. gegužės 2 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=266443

Informacijos nepakankamumą atskleidė ir kiekybinio tyrimo rezultatai.

Į klausimą „Ar Jums pakanka informacijos apie valstybės šeimai teikiamą pagalbą?“ respondentų atsakymai pasiskirstė taip: 22,1 % (n=21) respondentų atsakė, kad jiems pakanka informacijos apie valstybės šeimai teikiamą pagalbą, tačiau 77,9 % (n=74) respondentų atsakė, kad jiems nepakanka informacijos apie valstybės šeimai teikiamą pagalbą. Ši tendencija atsispindėjo ir kokybiniame tyrime. Siekiant geriau suprasti informacijos pasiekiamumo tėvams padėtį respondentų buvo parašyta atsakyti į klausimą „Kaip Jūs sužinojote, kad Jums priklauso valstybės šeimai teikiama pagalba?“ Respondentų atsakymai parodė, kad 42,4 % (n=39) apie tai, kad jiems priklauso valstybės šeimai teikiama pagalba sužino iš žiniasklaidos. 15,2 % (n=14) respondentų apie tai, kad jiems priklauso valstybės šeimai teikiama pagalba sužino iš kaimynų arba artimųjų, 13 % (n=12) respondentų aktyviai domisi vykdoma politika. O 29,3 % (n=27) respondentų atsakė, kad nieko nežino apie valstybės šeimai teikiama pagalbą. Remiantis duomenimis tėvai daugiausiai informacijos sužino iš žiniasklaidos ir artimųjų arba pažįstamų. Tačiau nemaža dalis tėvų nieko nežino apie valstybės šeimai teikiamą paramą. Tai sąlygoja, kad nemaža dalis tėvų nežinodami informacijos negali pasinaudoti jiems priklausančiomis lengvatomis ar išmokomis ir taip pagerinti šeimos gyvenimo kokybę.

Tyrimo metu taip pat siekta išsiaiškinti kur tėvų nuomone turėtų būti suteikta reikalinga informacija apie valstybės teikiama paramą šeimai. 18,1 % (n=17) respondentų nurodo, kad informacija apie valstybės teikiamą paramą šeimoms turėtų būti suteikta bendruomenės centruose arba seniūnijose, 27,7 % (n=26) mano, kad informacija turi būti suteikta žiniasklaidoje. 3,2 % (n=3) respondentų atsakė, kad informacija turi būti suteikta sveikatos priežiūros įstaigose, o 51,1 % (n=48) respondentų atsakė, kad tinka visi variantai t.y., kad informacija apie valstybės teikiamą paramą šeimoms turėtų būti gaunama/suteikiama sveikatos priežiūros įstaigose, bendruomenės centruose, seniūnijose, žiniasklaidoje. Remiantis šiais tyrimo rezultatais galima daryti prielaidą, kad tėvai norėtų, jog informacija būtų suteikiama visais įmanomais būdais ir kuo įvairesnėse institucijose.

Šiame darbe iškelta hipotezė: tėvų patenkintų teikiama informacija apie valstybės teikiamą paramą šeimai yra mažiau nei tėvų nepatenkintų teikiama informacija apie valstybės teikiamą paramą. Hipotezė buvo tikrinama remiantis Binominiu testu, gauta, kad testo $p=0.0005$, statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas, todėl patvirtinama iškelta hipotezė. Tad galima teigti, kad tėvų patenkintų teikiama valstybės informacija apie valstybės teikiamą paramą šeimai yra mažiau nei tėvų nepatenkintų teikiama informacija apie valstybės teikiamą paramą. 11 pav. matyti kaip išsidėstę respondentai kurie patenkinti valstybės teikiama informacija apie valstybės teikiamą paramą šeimai ir respondentai kurie nepatenkinti valstybės teikiama informacija apie valstybės teikiamą paramą šeimai.

11 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar esate patenkinti valstybės šeimai teikiama informacija apie teikiamą paramą šeimai?“ pasiskirstymas (p=0.0005)

Aptarti kokybinio ir kiekybinio tyrimo rezultatai leidžia teigti išvada, kad dauguma tėvų nežino informacijos apie jiems priklausančią valstybės teikiamą paramą šeimoms, valstybės teikiama informacija nepasiekia paslaugų vartotojų t.y. šeimos. Vertėtų neužmiršti, kad geras visuomenės informavimas yra būtina išankstinė sąlyga efektyviam dalyvavimui politinėje veikloje.

Dalyvavimas formuojant šeimos politiką. Aktyvi pilietinė visuomenė yra itin svarbus sėkmingos Lietuvos demokratinės raidos ir tautos gerovės veiksnys. Piliečių įsitraukimas į svarbiausius politinių sprendimų priėmimo procesus ir jų gebėjimas atlikti pilietinę valdžios institucijų kontrolę yra esminė garantija, kad valstybėje bus gerbiamos žmogaus teisės ir laisvės bei laikomasi kitų pamatinių demokratiškosios vertybių.⁹⁶

Kokybinio tyrimo metu atlikti interviu atskleidžia, kad dauguma tėvų nėra atstovaujami įvairiose institucijose, nėra atsižvelgiama į jų nuomonę ar poreikius. Keturi respondentai interviu metu tik užsiminė, kad niekas neatstovauja jų kaip tėvų interesus ir aiškiai išryškėjo jų požiūris, kad kažkas kitas turi už juos nuspręsti ir pasakyti ką jie turi daryti. Šie respondentai tik piktinosi esama situacija, bet nenurodė, kad patys būtų ėmęsi kokios nors veiklos kuri įtakotų pokyčius. Džiugu, kad vienas respondentas matė galimybę įtakoti teikiamas paslaugas, formuoti tam tikrą įstaigą ir dalintis informacija bei patirtimi.

„Mes su žmona kėlėm ten klausimą ir su mokytojais ir su mokyklos direktorium, mes pageidaujame ten steigti tokią kaip ir nežinau kaip pasakyti kaip bendruomenę ar kažkokią draugiją ir norim, kad būtų į mėnesį vieną kartą daryti tokį kaip susirinkimą: pedagogai, tėveliai, socialiniai darbuotojai, bandyt spręsti problemas, kad daugiau sužinoti informacijos. Tai jau sakė šiemet nuo naujų metų bandysim kažką sukurti. Bet čia yra tiktai kaip sakoma tėvelių noru ir mūsų pačių dėka bandysim kažką įsisteigt. Kažką tokio, kad daugiau informacijos galėtų gauti.“ (Tėvas, 40 m. augina 4 vaikus)

⁹⁶ Lietuvos tauta: būklė ir raidos perspektyvos Kolektyvinė monografija p.109

Plačiąja prasme pilietinę visuomenę sudaro formalios ir neformalios grupės bei organizacijos, atstovaujančios įvairiems visuomenės interesams bei veikiančios nepriklausomai nuo valstybės ir rinkos. Bene plačiausiai paplitęs būdas pilietinės visuomenės raidai, struktūrai ir raiškai nagrinėti – tai oficialiai įregistruotų piliečių susivienijimų ar organizacijų, t.y. savanoriškų organizacijų bei su jomis susijusių apsektų analizė.⁹⁷

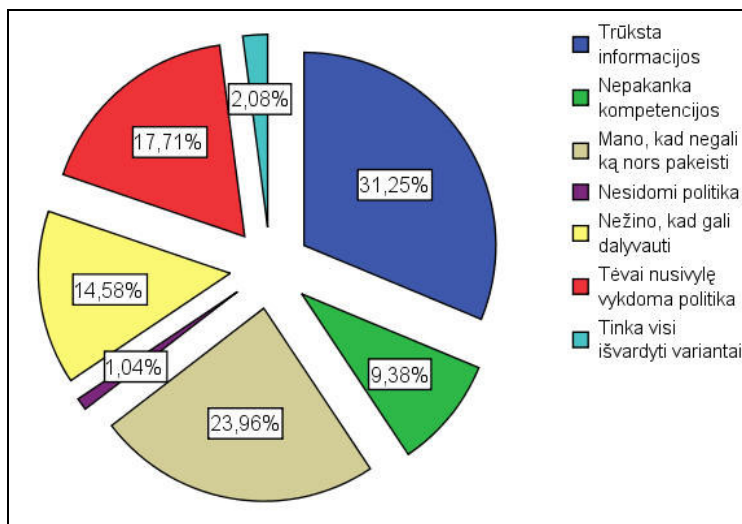
Siekiant atskleisti tėvų požiūrį į dalyvavimą politikoje, kiekybiniame tyrime, tėvų buvo klausama „Ar priklausote kokiai nors tėvus atstovaujančiai organizacijai?“ Išanalizavus duomenis paaiškėjo, kad 1 % (n=1) respondentų priklauso kokiai nors tėvus atstovaujančiai organizacijai ir aktyviai dalyvauja organizacijos veikloje. 4,2 % (n=4) respondentų priklauso kokiai nors tėvus atstovaujančiai organizacijai, bet aktyviai nedalyvauja organizacijos veikloje. 41,7 % (n=40) respondentų nurodė, kad nepriklauso jokiai tėvus atstovaujančiai organizacijai, bet yra girdėję apie tokias organizacijas. 52,1 % (n=50) respondentų nurodė, kad nieko nežino apie tokias organizacijas, bei 1 % respondentų (n=1) pasirinko atsakymą kita. Taipogi, tėvų buvo tiesiogiai paklausta „Ar kas nors atstovauja Jūsų kaip tėvų interesus?“. Paaiškėjo, kad 5,3 % (n=5) respondentų atsakė, kad jų kaip tėvų interesus kažkas atstovauja, o 67 % (n=63) respondentų atsakė, kad niekas neatstovauja jų kaip tėvų interesus. Bei 26 % (n=25) respondentų nurodė, kad patys tėvai turi atstovauti savo interesus.

Remiantis tyrimo duomenimis paaiškėjo, kad tėvai menkai dalyvauja įvairių organizacijų veikloje, jų interesai nėra atstovaujami. Tačiau remiantis įvairių autorių darbais, bei atliktais tyrimais (Howard 2003, Europos vertybių tyrimai 1999) tokia situacija Lietuvoje yra įprasta. Lietuva kaip ir daugelis kitų pokomunistinių valstybių pasižymi menku dalyvavimu įvairiose organizacijose, bei savanoriškuose judėjimuose. (Žr. 7 priedą)

Į klausimą „Kodėl Jūsų nuomone, daugelis tėvų nesidomi šeimos politika?“ daugelis respondentų pažymėjo po keletą atsakymų variantų, tad duomenis teko grupuoti. Respondentų atsakymai pasiskirstė taip: 31,3 % (n=30) respondentų atsakė, kad jiems trūksta informacijos, 24 % (n=23) respondentų mano, kad jie negali ką nors pakeisti, o 17,7 % (n=17) respondentų atsakė, kad jie yra nusivylę vykdoma politika, 14,6 % (n=14) respondentų atsakė, kad nežino jog gali dalyvauti, politikos formavime, 9,4 % (n=9) respondentų mano, kad nepakanka kompetencijos atstovauti savo interesus, 2,1 % (n=2) respondentų nurodė, kad tinka visi išvardyti variantai, o 1 % (n=1) respondentų nesidomi politika, jiems nesvarbu kas vyksta valstybėje. Remiantis duomenimis tėvai daugiausiai nedalyvauja šeimos politikos formavime dėl informacijos stokos bei netiki, kad gali ką nors pakeisti. Respondentų nuomonės pasiskirstymas grafiškai pavaizduotas 12 pav.

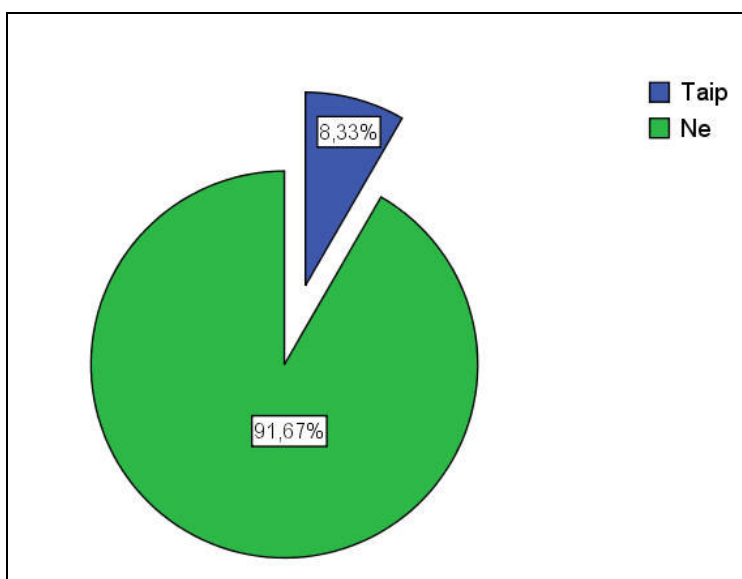
⁹⁷ Žiliukaitė R., Ramonaitė A., Nevinskaitė L., Beresnevičiūtė V., Vinogradnaitė I. Neatrasta galia. Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis. Vilnius 2006 p. 20

12 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Kodėl, Jūsų nuomone, daugelis tėvų nesidomi šeimos politika?“ pasiskirstymas

Pilietinis bejėgiškumas visų pirma pasireiškia per netikėjimą savo galiomis, o iš to kyla tokie dalykai kaip nedalyvavimas nevyriausybinių organizacijų veikoje, nedalyvavimas rinkimuose. Netikėjimas, jog dalyvavimu galima ką nors pakeisti, skatina nedalyvavimą, pilietinę apatiją.⁹⁸

Darbe iškelta hipotezė: tėvų, dalyvaujančių šeimos politikos formavime yra mažiau negu tų tėvų, kurie nemato galimybės dalyvauti šeimos politikos formavime. Hipotezei patikrinti buvo naudojamas Binominis testas ir gauta, kad testo $p=0.0005$. Statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas, todėl patvirtinama iškelta hipotezė. Galima teigti, kad tėvų, dalyvaujančių šeimos politikos formavime yra mažiau negu tų tėvų, kurie nemato galimybės dalyvauti šeimos politikos formavime. Rezultatų pasiskirstymas pateikiamas 13 pav.

13 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar Jūs dalyvaujate šeimos politikos formavime?“ pasiskirstymas ($p=0,0005$)

⁹⁸ Ramonaitė A. Neatrastą pilietiškumo galią galima išlaisvinti [Žiūrėta 2008 m. gegužės 5 d.] prieiga per internetą <http://www.bernardinai.lt/?url=articles/56356>

Gauti duomenys atskleidė, kad šeimos politikos formavime dalyvauja tik 8,3 % respondentų. Tai yra tie tėvai kurie yra nepatenkinti valstybės vykdoma būsto politika, nepatenkinti valstybės teikiama finansine pagalba šeimai, bei nepatenkinti teikiamomis paslaugomis šeimai. Šeimos politikos formavime nedalyvauja nė vienas tėvas kuris yra patenkintas esama šeimos politika.

Gauti duomenys rodo, kad šeimos politikos formavime dalyvauja tie tėvai kurių pajamos siekia nuo „iki 500lt“ vienam asmeniui iki „ nuo 1000 iki 2000 lt“ vienam šeimos nariui, beje šioje kategorijoje daugiausia tėvų dalyvauja šeimos politikos formavime. Šeimos politikos formavime, kaip atskleidė tyrimo rezultatai, daugiausiai dalyvauja asmenys turintys aukštąjį išsilavinimą, tačiau taip pat nemaža dalis dalyvauja tėvų kurie turi aukštesnįjį išsilavinimą. Remiantis tyrimo duomenimis vyrai mažiau dalyvauja šeimos politikos formavime nei moterys. Lyginant kaip pasiskirstė respondentų amžiaus, kurie dalyvauja šeimos politikos formavime, paaiškėjo, kad aktyviausi dalyvavime yra tėvai kurių amžius yra nuo 35 iki 44 metų.

Norint sužinoti kaip tėvai supranta galimybę dalyvauti šeimos politikos formavime buvo užduotas klausimas „Kaip, Jūsų nuomone, tėvai galėtų dalyvauti šeimos politikos formavime?“ Atsakymai pasiskirstė taip: 28,3 % (n=26) respondentų mano, tėvai gali teikti pataisas internete. 51,1 % (n=47) respondentų atsakė, kad tėvai gali išsakyti savo nuomonę per tėvų organizacijas, 6,3 % (n=6) respondentų atsakė, kad tėvams nereikia dalyvauti šeimos politikos formavime. Likusi dalis respondentų (t.y. 14 %) pasinaudojo galimybe išreikšti savo nuomonę atsakymu kita: respondentai paminėjo „gavę galimybę išreikšti nuomonę žiniasklaidoje“, „nežinau“, bei buvo pasiūlyta procedūra kaip tėvai galėtų dalyvauti šeimos politikos formavime. Remiantis tyrimo duomenimis galima teikti, kad didžioji dalis tėvų žino, kaip jie galėtų dalyvauti politikos formavime, tačiau gauti duomenys liudija, kad tėvai menkai dalyvauja šeimos politikos formavime.

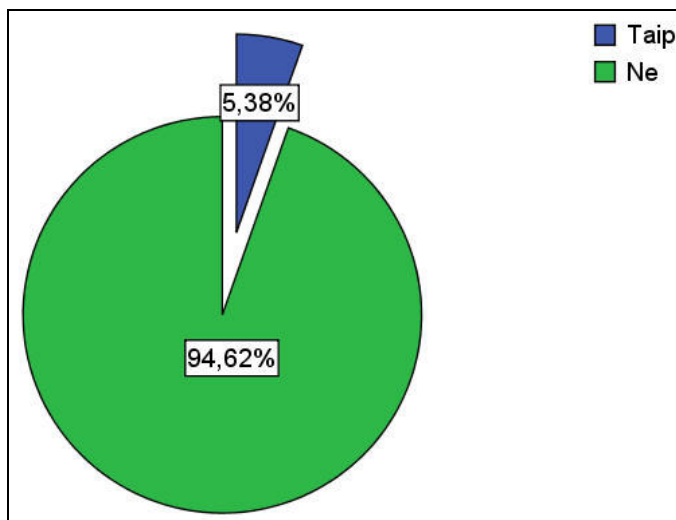
Iki šiol Lietuvoje nėra aiškių valstybės programų, kaip stiprinti ir plėtoti Lietuvos pilietinę visuomenę įtraukiant ją į viešąją politiką, kaip padėti visuomenei organizuotis ir stiprėti. Viešas politinio elito elgesys iš esmės priešiškas pilietinei visuomenei. Į pilietines organizacijas žiūrima ne kaip į bendro darbo partnerius, bet kaip į oponentus ar konkurentus, su kuriais reikia politinėmis priemonėmis kovoti. Pilietinės visuomenės instituto užsakymu atlikti tyrimai parodė, kad visuomenėje itin silpnos demokratinės valstybės gyvavimą laiduojančios vertybės: laisvė, dalyvavimas, solidarumas. Per pastaruosius metus padidėjo tradicinių demokratinų institucijų nevaržomo lyderio, „kietos rankos“ poreikis. Dauguma Lietuvos piliečių nemano gyvenantys demokratinėje santvarkoje ir savo gerovės bei ateities perspektyvų nesieja su demokratine santvarka, demokratinės Lietuvos valstybės gyvavimu. Dėl pilietiškumo silpnumo Lietuvos visuomenė lengva manipuliuoti, ji manipuliacijoms atvira ir paveiki, ir dėl to kyla vidinės grėsmės Lietuvos demokratinei santvarkai.⁹⁹

Šiuo metu viena iš aktualiausių politikos naujienų tai diskusijos dėl šeimos politikos koncepcijos priėmimo. Tiek seime tiek visuomenėje vyksta aršios kovos ir diskusijos dėl šios koncepcijos, kadangi ja

---

⁹⁹ Lietuvos tauta: būklė ir raidos perspektyvos Kolektyvinė monografija p. 31

bus remiamasi priimat visus įstatymus susijusius su šeima. Todėl kiekybiniame tyrime buvo užduotas klausimas „Ar žinote ką nors apie valstybinės šeimos politikos koncepcijos projektą?“ pagal gautus duomenis 94,6 % (n=88) respondentų nurodė atsakymą, kad nieko nežino apie valstybinę šeimos politikos koncepciją, o 5,4 % (n=5) respondentų atsakė, kad žino ką nors apie valstybinę šeimos politikos koncepciją. Respondentų nuomonės pasiskirstymas pavaizduotas 14 pav.:

14 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar žinote ką nors apie valstybinės šeimos politikos koncepcijos projektą?“ pasiskirstymas

Gautus duomenis galima interpretuoti įvairiai. Tai, kad didžioji dalis respondentų nieko nežino apie valstybinę šeimos politikos koncepciją gali būti išdava to, kad tėvams trūksta informacijos. Informacijos trūkumas sąlygoja nežinojimą. Taip pat galima daryti prielaidą, kad dauguma tėvų nesidomi vykstančia politika, jiems neaktualu kas vyksta, todėl didžioji dalis respondentų nieko nežino apie koncepciją. Tačiau, remiantis tyrimo duomenimis galima teigti, kad tėvų ką nors žinančių apie valstybinę šeimos politikos koncepciją yra mažiau nei tėvų kurie nieko nežino apie valstybinę šeimos politikos koncepciją.

II.2. Kokybinio tyrimo rezultatai(fokus grupių apklausa): veiksniai, stiprinantys silpninantys šeimų savivertę ir pozityvų įvaizdį

Respondentų, dalyvavusių trečiame tyrimo etape, pristatymas

Vyriausiam respondentui dalyvavusiam kokybiniame trečio etapo tyrime 56 metai jauniausiam 29 metai.

Visi respondentai buvo vedę, išgyvenę su tuo pačiu sutuoktiniu nemažiau negu dešimtmetų. Pirmoje focus grupėje dalyvavusių respondentų amžiaus vidurkis buvo 32m., antroje fokus grupėje 43m. Iš visų dalyvavusių tyrime šeimų dvi šeimos augino vieną vaiką, dvi – keturis vaikus, keturios – tris vaikus ir aštuonios šeimos augino po du vaikus. 26 respondentai turi aukštąjį išsilavinimą, 1 respondentas turi specialųjį vidurinį išsilavinimą, 2- aukštesnįjį išsilavinimą bei 1 respondentas turi nebaigtą aukštąjį išsilavinimą.

Rezultatų pristatymas

Išanalizavus duomenis išryškėjo, kad respondentai veiksniais, trukdančiais pozityviam šeimos įvaizdžiui siejo su šeimos ir meilės sąvokos sumenkinimu, nusakralinimu, neatitikimu pirminiam prigimtiniam šeimos institucijos vertinimui.

Šeimos ir meilės sąvokų sumenkinimas

Dabar kartu gyvenantys šeimyninį gyvenimą vadinimi net ne vyru ar žmona, bet draugais ar partneriais. Kai buvau maža, visuomenėje buvo nuostata, kad gyventi nesusituokus yra blogai, skirtis yra blogai. Mano giminėje išsiskyrė teta, tai buvo baisus dalykas.

Literatūroje buvo romantizuojama meilė, ištikimybė, vyro ir moters meilė, per ją patrauklūs, įkvepiantys rūpinimosi vienas kitu, pasiaukojimo, bendro aukšto tikslo siekio pavyzdžiai. Vyru kilnaus, džentelmeniško elgesio pavyzdžiai.

Propoguojami “alternatyvūs” šeimos modeliai įneša sumaištį sąmonėje

Į įvairius iškrypimus verčiama žiūrėti kaip į normą. Ir tai vyksta ne kažkur toli, už jūrų –marių, bet jau pasiekia ir mus. Draugų šeima išvažiavo į Londoną. Tėvelis, auginantis tris vaikus, Londone atsivedė savo draugą – homoseksualą ir gyvena su juo kaip su žmona. Irgi „šeima“ vadina. Maža to, jis reikalauja, kad visi namiškiai reaguotų “tolerantiškai”. Kaip reaguoti tai žmonai, vaikams? Kokia sumaištis jų suvokimuose, jausmuose?

Meilės sąvoka sutapatinama su sekso sąvoka

Kūno kultas, moteris kaip prekė žiniasklaidoje pateikima.

Jaunystė siejama su įsipareigojimų neturėjimu, o šeimos sąvoka tapatinama su pasenusiu, nemoderniu dalyku.

Multifilmuose vaikams motina, auginanti vaiką, dažnai pateikiama atstumiančiai: nesuprasi, mama ji ar senelė, neatskirsi, ką ji supa - vaikiuką ar paršiuką.

Šeimos sąvoka gąsdina negrįžtamumu.

Vieša opinija skatina pabandyti gyvenimą su partneriu, bet be rimto įsipareigojimo. Žiniasklaidoje demonstruojami žinomų žmonių gyvenimo pavyzdžiai, kaip jie keičia partnerius, ir tai skaitytojui ar žiūrovui pateikiama kaip norma

Įsigalėjęs mitas, šeimos ir meilės suvokimas, kad problemų negali būti

Visuomenėje kuriamas modelis, kad kančios, nelaimės, skausmo, krizės visuomenėje kaip ir nėra. Jei tavo tai ištinka, tai tu esi kažkoks ne toks, kažkoks raupsuotas. Tai labai slegia ir labai ap sunkina.

Neįprasta gilintis į šeimos gyvenimo tobulinimą, neįprasta mąstyti, kad šeimos gyvenimui reikia dėti pastangas, įsigalėjusi nuostata, kad turi vykti viskas savaime.

Pasakyti darbovietėje, kad reikia parsivesti vaiką iš darželio ar pripažinti, kad vyras turi kitus įsipareigojimus šeimoje,- blogas tonas. Dažnas vyras nediršta to pasakyti savo darbovietėje.

Šeimos savivertę silpninantys veiksniai

Respondentai išsakė, kad jie mato šiuos šeimos savivertę silpninančius veiksnius:

Minimalių materialinių sąlygų neturėjimas (buto, darbo).

Smurtiniai santykiai visuomenėje, persiduodantys ir į šeimą

Nemokėjimas bendrauti su aplinkiniais be alkoholio

Priklausomybės: nuo alkoholio, narkotikų, televizijos, kompiuterio, lošimo

Abejingumas vienas kitam šeimoje

Vartotojiškas požiūris į gyvenimą, darboholizmas, pinigų kultas

Šeimos narių apkalbėjimas už šeimos ribų-su bendradarbiais ar draugais

Materialių vertybių absoliutinimas

Konkurenciniai santykiai šeimoje

Pilnos šeimos pavyzdžio neturėjimas

Ikivedybinis šeimyninis gyvenimas, pasąmonėje įspaudžiantis galimybę palikti sutuoktinį arba būti paliktam/paliktai.

Nuolatinis dejavimas ir skundimasis, kad blogai: valdžia bloga, viskas blogai, neieškojimas išeičių

Nemokėjimas priimti nesėkmių, spręsti konfliktų

Atsakomybės šeimoje neprisiėmimas

Nebuvimas kultūrinės erdvės, kur šeima galėtų būti kartu. Net bažnyčioje, koncertuose, muziejuose “nepatogu” būti su vaikais

Visi reiškiniai, renginiai, kurie atskiria žmones vienus nuo kitų: klubai, restoranai, kur būna be šeimų

Šeimos savivertę stiprinantys veiksniai

Respondentai išsakė, kad jie mato šiuos šeimos savivertę stiprinančius veiksnius:

Priesaika, aiški nuostata gyventi drauge bet kokiomis aplinkybėmis

“Tada išstartas „taip“ mane sustiprina, kai suabejoju, kokia prasmė gyventi kartu, kai vienas kitą net skaudinam, kai kyla mintys apie skyrybas. Tada išstartas „taip“ priverčia tiesiog nusileisti, iškęsti, pažvelgti į reikalą iš kitos pusės ir kaip džiaugiuosi tada, suradęs išeitį.”

Mokėjimas bendrauti, pagarba vienas kitam, vienas kito girdėjimas

„Dar daug mums reikia mokytis bendravimo: kokia nuostabi gali būti vyro ir moters meilė, kad gali būti patrauklūs, įkvepiantys rūpinimosi vienas kitu, pasiaukojimo, bendro aukšto tikslo siekio pavyzdžiai- filmuose, TV laidose, straipsniuose, visur“

Šeimų tradicijos, kur bendrauja išplėstinė šeima

Tėvai kalbėjo: „kai būsi vedęs ir turėsi vaikų“ mane tai užprogramavo, kad tada aš būsiu žmogus, tada jau mes kalbėsime lygiavertiškai. Pilnavertis, mano gyvenimas bus tada, kai sukursiu savo šeimą.

Kaip gera, kai yra seneliai, kurie gali išklausti savo vaikus, savo anūkus ir su jais užsiimti, žaisti. Aš mačiau, kaip gera susitikti su pusbroliais senelių kaime. Ir tą tradiciją tęsiu.”

Darbas, laiko leidimas kartu su šeima, su vaikais

“Laisvalaikis, kurį šeimos praleidžia kartu yra neįkainuojamas dalykas: vakaronės, stovyklos, varžybos, plaukimas baidarėmis. Ir tai didžiausia vertybė. Po to galima susitikus kalbėtis, prisiminti, ir tai niekada nenuvertėja ir niekas to neatims, nepavogs.”

Išplėstinė šeima su išmintingais ir protingai padedančiais seneliais

„Tėvai visada dirbdavo, nes tai darbingi žmonės, jie visada turėjo uždirbti duoną, bet seneliai, kurie būdavo jau savo atidirbę, būdavo vaikams žmogumi, su kuriuo gali pasikalbėti. Anūkai gali bendrauti ne su TV, ne su kompiuteriu, ne su svetimom serialų idėjom, bet su išklausančiu žmogumi. Pozityvūs, kupini išminties seneliai gebėdavo išklausti anūkus. Seneliai perduoda ir praktinę patirtį-kaip vinį įkalti, pyragą iškepti“

Vertybių hierarchijos turėjimas

“Kurti reikia nuostatą, kad gražu, madinga gyventi šeimoje. Nuolat klausti savęs, ką į ką keiti“

Šeimoje vienas kito pomėgių analizavimas, bendrumo ieškojimas

„Man labai padeda, kai mačiau pavyzdį savo šeimoje, mačiau, kaip tėvas mylėjo mamą, mylėjo mus, vaikus. Matau, kaip svarbu ieškoti, ką sutuoktinis ar sutuoktinė mėgsta, kas jam ar jai yra brangu“

Tikėjimas, asmenybinis tobulėjimas, dvasinio gyvenimo vedimas

„Padeda šeimai, kai moki džiaugtis tuo, ką turi, ne tik materialinėmis vertybėmis.“

Šeimų bendruomenės, grupelės, dalijimasis su kitom šeimom

„Bendruomenė labai padeda stiprinti šeimą, padeda išbūti, nes pamatai, kad nesi vienas. Duodi bendruomenei pažadą būti ir net tada, kai nesinori važiuoti, važiuoji dėl duoto pažado, o po to pamatai, kad stiprina šeimą ta bendruomenė.“

Krizių šeimoje įvardijimas, aiškinimasis, jų sprendimas

“Šeima, susidūrusi su kažkokiomis krizėmis iš karto galvoja, kad man jau nepasisekė su vedybom, tai reikia jau skirtis. Realiai šeima stiprėja, kai išmoksta įveikti krizes”

Bendro kilnaus tikslo turėjimas

„Svarbu mąstyti apie tai, kas teisinga, garbinga, gera, sektina, girtina.<...> Mąstymas ir dalijimasis, kaip tą priesaiką ištesėti.“

Pasidalijimas šeimoje atsakomybe, pareigomis, pagalba vienas kitam

„Šeimose visada yra darbo iššūkis, tėvai turi mažiau laiko vaikams, negu vaikai norėtų. Šeimoje visko reikia: ir visuomeniškumo, ir privatumo, visko reikia. Gali būti įvairūs šeimos modeliai, jie gali būti labai skirtingi, bet svarbu tų harmonizuojančių dalykų ieškoti, svarbu, kad visi rūpesčiai neužslėgtų šeimoje tik vieno kurio nors pečių“

Pozityvų šeimos įvaizdį, respondentų nuomone, gali sustiprinti :

- Parodymas, kaip galima realizuoti visokius savo kultūrinius poreikius būnant kartu su šeima. Tai nuostabu, tai dar smagiau negu po vieną.
- Parodymas, kaip galima švęsti šventes be alkoholio, įvairūs žaidimai, ir pan.-
- Pateikimas apmąstymui sugretinimo, ką į ką keičiame, atsisakydami šeimos (panašiai kaip filme “Šeimos galva”).
- Patraukliai pateikiamas šeimos modelis: tėvo meilė mamai, vaikams
- Mokymas bendravimo, kad didžiausiais krizes galima išspręsti ramiai kalbant
- Atsakomybės santuokoje pasidalijimo pavyzdžiai, ką prisiima vyras, ką moteris, kaip jie dalijasi atsakomybe, kaip tariasi.
- Pagalbos priklausomybės atvejais reklamavimas, informavimas, kur galima ją gauti.
- Pateikti informaciją apie šeimų stovyklas, grupes šeimoms, patraukliai parengti laidas apie tai, reportažus.
- Pateikti pavyzdžius, kaip išsiskyrusiose šeimose užaugę vaikai nutraukia iš kartos į kartą einančią skyrybų grandinę. Kaip žmonės nepabėga, problemoms užgriuvus, bet stengiasi išsiaiškinti
- Reklamose, skatinanti suvokimą, kad šeima yra tėtis, mama ir vaikas.
- Pasidalijimo tarp vaikų skatinimas per diskusiją pagal rubriką: ”Ko tu neišdrįstum pasakyti savo tėvams?”
- Pasidalijimo tarp tėvų skatinimas per diskusiją pagal rubriką: ”Ko tu negalėtum pasakyti savo vaikams?”

- Santuokos, priesaikos, įsipareigojimo pateikimas netikėtais aspektais, skatinant diskusiją, kas padeda išlaikyti priesaiką, pateikiant ne tik pasisekusius variantus, bet įvairias nelaimes, kritines situacijas, iš kurių randama išeitis.
- Pateikti informaciją apie vaikams gresiančius pavojus, kai natūralus bendravimas su vaikais pakeičiamas tik virtualiu.
- Išplėstinės šeimos skatinimas, kai seneliai yra tie, kurie išklauso vaikus, turi laiko savo anūkams ir juos supranta. Šie vaikai nesijaučia tokie vieniši.
- Seneliai perduoda ir praktinę patirtį-kaip vinį įkalti, pyragą iškepti
- Darbų pasiskirstymo pagal fizines ir protines galimybes skatinimas (lyties vaidmens ir identiteto formavimas, modelio pateikimas)
- Originalių kasdienybės akimirų šeimose pateikimas, nepritariant niveliacijai.
- Siūlomos akcijos, kad vaikams prieinamu laiku būtų apribotos juos žalojančios laidos: kur ir kaip galima išreikšti protestą.
- Renginių šeimoms: turistinių žygių, šeimų krepšinio turnyrų organizavimas, skatinimas, rodymas.
- Tam tikros mados formavimas, kai žymių žmonių atostogos ir laisvalaikis praleidžiamas kartu su šeima
- Koncertų, meno renginių, kuriuose dalyvaujama su visa šeima, su vaikais. Už tris bilietus moki, ketvirtą –vaikišką gauni nemokamai, reklamavimas
- Rodyti reportažus apie tai, kaip užsienyje specialiai pritaikomos patalpos, kad galima būtų dalyvauti su visa šeima renginyje, pavyzdžiui, įprasti „akvariumai“ bažnyčiose, kur patalpa, izoliuota nuo garso, bet viską galima matyti. Galima pasiūlyti, kad analogiškai įrengtos patalpos galėtų atsirasti ir valstybinėje filharmonijoje ar analogiškose vietose.
- Muziejų pritaikymas vaikų domėjimuisi, buvimui muziejuje kartu su tėvais.
- Skatinami firmų renginiai, kur šeimos nariai pamatytų, kokioje aplinkoje jų šeimos narys dirba, su kokiais bendradarbiais ir pan. Skatinami renginiai mokyklose, kur tėvai pamatytų, kokioje aplinkoje jų vaikas mokosi, su kokiais bendraklasiais, bendrautų su jų šeimomis. Vaikų žaidimo aikštelių organizavimas, kur būtų galima žaisti vaikams ir bendrauti tėvams.

Apibendrinant gautus duomenis, galima teigti, kad šeimos savivertę kelti ir pozityvų šeimos įvaizdį stiprinti gali visuma kartu veikiančių veiksnių, formuojančių visuomenėje palankią šeimai aplinką.

IŠVADOS

1. Išanalizavus kokybinio tyrimo(atvejų analizės) duomenis paaiškėjo, kad aktualiausios spręstinios šeimos politikos sritys, tėvų požiūriu, yra:

- būsto įsigijimo problema. Dalis šeimų neturi galimybės pasinaudoti nei teikiamomis paskolomis būstui, nei gauti socialinį būstą.
- psichosocialinių paslaugų šeimai stoka. Nėra užtikrinama paslaugų įvairovė ir kokybė.
- neadekvati finansinė parama šeimai. Tėvų požiūriu, šiuo metu šeimai teikiama finansinė parama yra neatitinkanti šeimų poreikių ir esamos ekonominės situacijos.
- Informacijos stoka sąlygoja sumažėjusias šeimų galimybes pasinaudoti šeimos politikos resursais.

2. Išanalizavus kiekybinio tyrimo duomenis paaiškėjo, kad tėvų, patenkintų iki šiol valstybės vykdoma būsto, teikiamų paslaugų šeimai politika, valstybės teikiama finansine parama, patenkintų teikiama informacija apie valstybės teikiamą paramą šeimai yra mažiau, nei tėvų nepatenkintų vykdoma valstybės politika.

3. Išanalizavus kokybinio tyrimo(focus grupių) duomenis paaiškėjo, kad pozityvų šeimos įvaizdį kurti ir didinti šeimos savivertę Lietuvoje gali padėti išoriniai veiksniai, priklausantys nuo valstybinės šeimos politikos ir vidiniai veiksniai, kuriuos apsprendžia pačios šeimos pasirinkimai ir kompetencijos.

Išoriniai veiksniai, keliantys šeimos savivertę ir priklausantys nuo valstybinės šeimos politikos:

- Galimybė šeimai turėti atskirą būstą-sutvarkyta būstų nuomos sistema respublikoje.
- Galimybė kiekvienai šeimai nepatirti skurdo: ne tik užtikrinant egzistencinį minimumą, pagrindines reikmes, bet ir apsaugant nuo socialinės atskirties-tobulinama socialinės paramos sistema, kuri po transferų išmokėjimo ženkliai keičia šeimų, išgyvenančių skurdo riziką, situaciją.
- Galimybė kiekvienai šeimai gauti poreikius atitinkančias socialines paslaugas-tobulinama socialinių paslaugų sistema, kuri realiai decentralizuota ir suteikia poreikiams adekvačias paslaugas ne galutinėse, bet pirmosiose priklausomybių ar kitų problemų sprendimo stadijose.

Vidiniai veiksniai, keliantys šeimos savivertę ir priklausantys nuo šeimos pasirinkimų

- Laiko praleidimas, vengiant gausaus alkoholio vartojimo.
- Lygiavertis pasidalijimas atsakomybėmis šeimoje.
- Mokymasis bendrauti, įsiklausyti vienas į kitą šeimoje.
- Rimtas požiūris į priesaikos santuokoje laikymąsi.
- Dėmesys vaikų poreikiams, kokybiškas laiko skyrimas jiems.
- Turistinių žygių, sportinių žaidynių, kitų aktyvaus laisvalaikio formų su šeima inicijavimas ir palaikymas.
- Išplėstinės šeimos vertinimas, ryšiai su ja, pagarba grindžiamų santykių puoselėjimas.

Vidiniai veiksniai, keliantys šeimos savivertę ir priklausantys nuo šeimos kompetencijos

- Konfliktų, problemoms užgriuvus, aiškinimasis, sprendimas.

- Domėjimasis vaikams gresiančiais pavojais ateinančiais per žiniasklaidą, už šeimos ribų. Laiko skyrimas vaikų gynimui, apsaugai.
- Įsijungimas į bendruomenės gyvenimą, palaikant šiltą santykį su kitomis šeimomis, vaikų ugdymo per žaidimus su jais puoselėjimas.
- Kultūrinių, dvasinių, socialinių poreikių realizavimas būnant kartu su šeima.
- Renginių šeimoms: turistinių žygių, šeimų krepšinio turnyrų organizavimas, skatinimas.
- Įsijungimas į šeimų grupes ir organizacijas.

REKOMENDACIJOS

Kuriant šeimai palankią aplinką padėtų:

Šeimai palanki būsto nuomos sistema

Garsui nepralaidūs stikliniai kambariai šeimoms su vaikais bažnyčiose, filharmonijose.

Nuolaidos bilietams, į kultūrinius renginius vykstantiems su šeimomis

Šeimai palanki aplinka ligoninėje, sąlygos susitikti visai šeimai prie sergančio vaiko

Patogus apsipirkimas šeimai (ar vienam šeimos nariui) su mažamečiais vaikais

Šeimai palankios žaidimo aikštelės vaikams prie daugiabučių namų

Pagalbos sistemos tobulinimas, derinant šeimą ir darbą.

Adekvati poreikiams (ne norams) pašalpų ir paslaugų šeimai sistema

Šeimai palankios koncertų salės, laisvalaikio centrai, leidžiantys turiningai praleisti laiką kartu su šeima

Šeimai palankūs muziejai, kur vaikai gauna vaikiškas užduotis ir skatinami būti kartu su tėvais, ugdytis

Šeimai palanki žiniasklaida, kur pristatomos žymių žmonių sėkmingos šeimos, kuriomis realistiškai pozityvūs šeimos, motinos ir tėvo paveikslai

Šeimai palankios darbovietės, kur sudaromos sąlygos derinti tėvų pareigas su darbu, kur šeima gali susipažinti su šeimos nario darbo atmosfera, kolegomis, jų šeimomis

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. 16 – 24 metų amžiaus jaunimo visuomeninis dalyvavimas Tyrimo ataskaita [Žiūrėta 2008 m. gegužės 1 d.] Prieiga per internetą http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/16-24_amz_jaun_visuom_dalyv.pdf
2. 72 proc. Lietuvos gyventojų: reikalai krypsta į blogąją pusę [Žiūrėta 2008 m. gegužės 27 d.] prieiga per internetą <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/article.php?id=17134191>
3. Ar vyriausybei ir seimui svarbi šeimos politika? [Žiūrėta 2008 m. kovo 30 d.] prieiga per internetą http://www.slaptai.lt/readarticle.php?article_id=339
4. Attitude (psychology) [Žiūrėta 2008 m. gegužės 10 d.] prieiga per internetą http://www.reference.com/browse/wiki/Attitude_%28psychology%29
5. Baškienė R. Apie valstybinės šeimos politikos koncepcijos projektą [Žiūrėta 2008 m. kovo 28 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5372&p_d=68802&p_k=1
6. Baškienė R. Valstybės prioritetu būtina įvardyti šeimą [Žiūrėta 2008 m. kovo 29 d.] prieiga per internetą <http://www.londonozinios.com/a-news-6874>
7. Čiočys P. A Teisės pagrindai Vilnius, 2002
8. Dabartinės Lietuvių kalbos žodynas [Žiūrėta 2008 gegužės 15] prieiga per internetą <http://www.autoinfa.lt/webdic/>
9. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto dokumentas dėl būsto ir regioninės politikos (2007 m. kovo 22 d., Briuselis) [Žiūrėta 2008 m. kovo 14 d.] prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:120:0066:0072:LT:PDF>
10. Europos socialinė chartija (pataisyta) [Žiūrėta 2008 m. vasario 16 d.] prieiga per internetą http://www.hrmi.lt/downloads/structure/EUROPOS_SOCIALINE_CHARTIJA.pdf
11. Frankfort- Nachmias Ch., Nachmias D. Research methods in the social sciences. London, Sydney: Arnold, 1996.
12. Guogis A. Dėl Lietuvos socialinės politikos modelio [Žiūrėta 2008 m. balandžio 19 d.] prieiga per internetą 2002 <http://www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=9A4E1132-2067-443D-BCD7-383149FA8E3C>
13. Į Lietuvą atvyksta Europos tėvų asociacijos viceprezidentė [Žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.] prieiga per internetą http://www.info.lt/index.php?page=naujienos&view=naujiena_arch&id=32479
14. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija [Žiūrėta 2008 m. balandžio 27 d.] prieiga per internetą http://www.nplc.lt/nj/Dokumentai/Uzs_teis_aktai/vaiko%20teisiu%20konvencija.htm
15. Jurkuvienė R., Kokybiniai tyrimai socialiniame darbe. Respublikinės Mokslinės konferencijos „Verslo ir studijų integracija“ pranešimų rinkinys. Kaunas. 2003.
16. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai: Liucilijus, 2005.
17. Kas penktas Lietuvos gyventojas - vaikas LR Statistikos departamentas [Žiūrėta 2008 m. gegužės 2 d.] prieiga per internetą <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=1919>
18. Kreipimasis dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos [Žiūrėta 2008 m. balandžio 1 d.] prieiga per internetą http://www.tja.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=42&Itemid=48
19. Kreipimasis į tėvus [Žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.] prieiga per internetą <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/26607>
20. Leliugienė M., Klemkaitė J. Dailės terapija socialiniame darbe su vaikais. Vilnius, 2005.
21. Lietuvos įstatymai [Žiūrėta 2008 m. balandžio 16 d.] prieiga per internetą <http://www.istatymas.lt/seima.php>
22. Lietuvos šeimos politika – deklaratyvi, teigia prezidentas [Žiūrėta 2008 m. balandžio 16 d.] prieiga per internetą <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/77231>
23. Lietuvos socialdemokratės pasisako prieš šeimas diskriminuojančias šeimos politikos koncepciją ir konservatorių parengtą Paramos šeimai pagrindų įstatymo projektą [Žiūrėta 2008 m. kovo 30 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=3726&p_d=70353&p_k=1
24. Lietuvos tauta: būklė ir perspektyvos Kolektyvinė monografija [Žiūrėta 2008 m. gegužės 15 d.] prieiga per internetą [http://www.ssc-lietuva.lt/picture/upload/Lietuvos%20tauta\(1\).pdf](http://www.ssc-lietuva.lt/picture/upload/Lietuvos%20tauta(1).pdf)
25. Lietuvos tėvų forumas atkreipia politikų ir mokyklų dėmesį į tėvų balsą [Žiūrėta 2008 m. kovo 26 d.] prieiga per internetą <http://www.elta.lt/index.php?ItemId=64982>
26. Lietuvos vaikai LR Statistikos departamentas [Žiūrėta 2008 balandžio 23 d.] prieiga per internetą <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1878>.

27. LR Administracinių teisės pažeidimų kodeksas [Žiūrėta 2008 m. sausio 20 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=20463
28. LR Asociacijų įstatymas [Žiūrėta 2008 m. kovo 27 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=226938
29. LR Baudžiamasis kodeksas [Žiūrėta 2008 m. sausio 20 d.] prieiga per internetą <http://www.lexnet.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=42972>
30. LR Darbo kodeksas [Žiūrėta 2008 m. sausio 20 d.] prieiga per internetą http://www.socmin.lt/get_file.php?file=RTpcXEluZXRwdWJcXFNtYXJ0d2ViL3NvYy9tL21fZmlsZXMvd2ZpbGVzL2ZpbGU3OTguaHRtO2RBURkJPiEtPREVLU0FTLmh0bTs7
31. LR Išmokų vaikams įstatymas [Žiūrėta 2008 m. sausio 22 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=270543&p_query=&p_tr2=
32. LR Konstitucija [Žiūrėta 2008 m. sausio 12d.] prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>
33. LR ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 3, 5, 6, 8, 10, 15, 16, 17, 18, 181, 19, 20, 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas [Žiūrėta 2008 m. sausio 29 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=312031&p_query=&p_tr2=
34. LR Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas [Žiūrėta 2008 m. sausio 22 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=276095
35. LR Nacionalinė demografinės (gyventojų) politikos strategija [Žiūrėta 2008 m. sausio 22 d.] prieiga per internetą <http://www.lrvk.lt/main.php?id=aktualijos/p.php&n=1763>
36. LR Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymo pakeitimo įstatymas [Žiūrėta 2008 m. sausio 27 d.] prieiga per internetą <http://www.socmin.lt/index.php?2121191900>
37. LR Seimas [Žiūrėta 2008 m. sausio 29 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5372&p_d=68802&p_k=1
38. LR seimo nutarimas dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo [Žiūrėta 2008 m. balandžio 15 d.] prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/docs2/FNLDRAC.DOC>
39. LR Socialinės paramos mokiniams įstatymas [Žiūrėta 2008 m. sausio 22 d.] prieiga per internetą http://www.skelbimas.lt/istatymai/socialines_paramos_mokiniams_istatymas.htm
40. LR Socialinių paslaugų įstatymas [Žiūrėta 2008 m. vasario 1 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=270342&p_query=&p_tr2=
41. LR Statistikos departamentas Skurdo rizikos rodikliai [Žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.] prieiga per internetą <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1333>
42. LR švietimo įstatymas [Žiūrėta 2008 m. kovo 29 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=279441&p_query=&p_tr2=
43. LR Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas [Žiūrėta 2008 m. gegužės 2 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=266443
44. LR Teisingumo ministerija [Žiūrėta 2008 m. sausio 19d.] prieiga per internetą <http://www.tm.lt/?item=kodeks&aktoid=50802>
45. LR transporto lengvatų įstatymas [Žiūrėta 2008 m. kovo 26 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=256723
46. LR Vaikų išlaikymo fondo įstatymas [Žiūrėta 2008 m. sausio 23 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=289714&p_query=&p_tr2=
47. LR valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymas [Žiūrėta 2008 m. kovo 26 d.] prieiga per internetą http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=4237
48. LR valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymas [Žiūrėta 2008 m. sausio 27 d.] prieiga per internetą http://www.skelbimas.lt/istatymai/valstybes_paramos_bustui_isigyti_istatymas.htm
49. Lydeka A. Lietuva neturi socialinio būsto politikos [Žiūrėta 2008 m. gegužės 12 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=3347&p_k=1&p_d=71730
50. Maslauskaitė A. Lietuvos šeima: tarp rinkos ir politikos
51. Navickas A. Ar bus daugiau aiškumo šeimos politikoje? [Žiūrėta 2008 m. kovo 29 d.] prieiga per internetą <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/68709>
52. Ozolas R. Ne šeimos, o mąstymo problema. [Žiūrėta 2008 m. gegužės 25 d.] prieiga per Internetą: <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/79300>
53. Paauglių nusikalstamumas – vis dar skausmingas visuomenės gyvenimo reiškinys [Žiūrėta 2008 m. balandžio 2 d.] prieiga per internetą http://www.ivaikinimas.lt/document_db/tfiles/300.doc
54. Paramos šeimai politikos samprata [Žiūrėta 2008 m. kovo 25 d.] prieiga per internetą http://www.sti.lt/leid_pristat/Tekstai/parama/ch1.pdf

55. Parengtas Šeimos politikos koncepcijos projektas [Žiūrėta 2008 m. balandžio 1 d.] prieiga per internetą <http://www.varena.lt/lt/aktualijos/seimoskoncepcija/>
56. Pasirinkta teisinga taktika – ginti šeimos interesus [Žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.] prieiga per internetą http://www.slaptai.lt/print.php?type=A&item_id=340
57. Pauliukėnas L., Šeškevičius A. Studijų darbų rengimas ir jų gynimas: mokomoji knyga Kaunas 2006
58. Peticijų įstatymas [Žiūrėta 2008 m. kovo 27 d.] prieiga per internetą http://www.vartotojulyga.lt/lt/paslaugos/skundai/seimo_institucijos/peticiju_istatymas.php
59. Piliečių teisės dalyvauti valdant savo šalį įgyvendinimo būdai [Žiūrėta 2008 m. balandžio 29 d.] prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0118275.doc>
60. Politinių partijų ir politinių organizacijų įstatymas [Žiūrėta 2008 m. kovo 27 d.] prieiga per internetą [http://www.lsp.w3.lt/DOC/Politiniu_partiju_istatymas%20\(2004%2003%2023\).htm](http://www.lsp.w3.lt/DOC/Politiniu_partiju_istatymas%20(2004%2003%2023).htm)
61. Priimtos Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pataisos [Žiūrėta 2008 m. gegužės 16 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4445&p_k=1&p_d=77023
62. Profesinių sąjungų įstatymas [Žiūrėta 2008 m. kovo 27 d.] prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=221466
63. Prunskus V. Sociologija teorija ir praktika Vilnius 2003
64. Šiaudvytienė E. Kad tėvų balsas būtų girdimas [Žiūrėta 2008 m. kovo 17 d.] prieiga per internetą <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/27493>
65. Škiudaitė V. Šeimos politika – tai netik pašalpos mokėjimas [Žiūrėta 2008 m. balandžio 29 d.] prieiga per internetą <http://xxiamzius.lt/archyvas/priedai/atodangos/20040528/4.html>
66. Socialinė parama šeimoms ir vaikams Socialinės apsaugos ir darbo ministerija [Žiūrėta 2008 m. balandžio 27 d.] prieiga per internetą <http://www.socmin.lt/index.php?-2025193930>
67. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija [Žiūrėta 2008 m. balandžio 2 d.] prieiga per internetą www.socmin.lt
68. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija [Žiūrėta 2008 m. sausio 22 d.] prieiga per internetą <http://www.pensijusistema.lt/index.php?940501131>
69. Socialinės apsaugos terminų žodynas Sveikatos ekonomikos centras 1999
70. Socialinės paslaugos 2006 LR Statistikos departamentas [Žiūrėta 2008 m. kovo 9 d.] prieiga per internetą [http://www.stat.gov.lt/uploads/docs/64_Inform_Socialines_paslaugos_2006_galut.doc?PHPSESSID=.](http://www.stat.gov.lt/uploads/docs/64_Inform_Socialines_paslaugos_2006_galut.doc?PHPSESSID=)
71. Socialinio būsto nuoma ir valstybės remiami būsto kreditai 2007 LR statistikos departamentas [Žiūrėta 2008 m. gegužės 17 d.] prieiga per internetą http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/list/?cat_y=1&cat_id=3&id=1334
72. Stankūnienė V., Eidukienė V., Gruževskis B., Jančaitytė R., Mikalaukaitė A., Paluckienė J. „Paramos šeimai politika: samprata ir patyrimas“ 2001,
73. Stankūnienė V., Jasilionienė A., Jančaitytė R. „Šeima, vaikai, šeimos politika: modernėjimo prieštaros.“ Vilnius, 2005 m.
74. Stankūnienė V., Jonkarytė A., Mikulionienė S., Mitrakas A.A., Maslauskaitė A. Šeimos revoliucija? Iššūkiai šeimoms politikai Socialinių tyrimų institutas 2003 Vilnius
75. Statybos ir būsto departamento direktoriaus pavaduotojo V. Jonaičio pranešimas „Lietuvos busto strategija“ [Žiūrėta 2008 m. balandžio 30 d.] prieiga per internetą http://www.litexpo.lt/repository/resta/lt_strategija/01b.%20Lietuvos%20busto%20strategija_V.Jonaitis.ppt
76. Susirinkimų įstatymas [Žiūrėta 2008 m. kovo 27 d.] prieiga per internetą http://skelbimas.lt/istatymai/susirinkimu_istatymas.htm
77. Švietimo būklė. Ataskaita [Žiūrėta 2008 m. balandžio 28 d.] prieiga per internetą http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/ataskaitos_ivadas.doc
78. The Universal Declaration of Human Rights [Žiūrėta 2008 m. sausio 12 d.] prieiga per internetą <http://www.unhchr.ch/udhr/lang/lit.htm>
79. Vaikų globos institucijos [Žiūrėta 2008 m. kovo 9d.] prieiga per internetą <http://www.socmin.lt/index.php?-2089405163>
80. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba [Žiūrėta 2008 m. sausio 23 d.] prieiga per internetą <http://www.sodra.lt/index.php?cid=1219>
81. Žalimienė L. Socialinės paslaugos Vilnius 2003 m.
82. Žiliukaitė R., Ramonaitė A., Nevinskaitė L., Beresnevičiūtė V., Vinogradnaitė I. Neatrasta galia. Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis. Vilnius 2006

PRIEDAI

1. lentelė

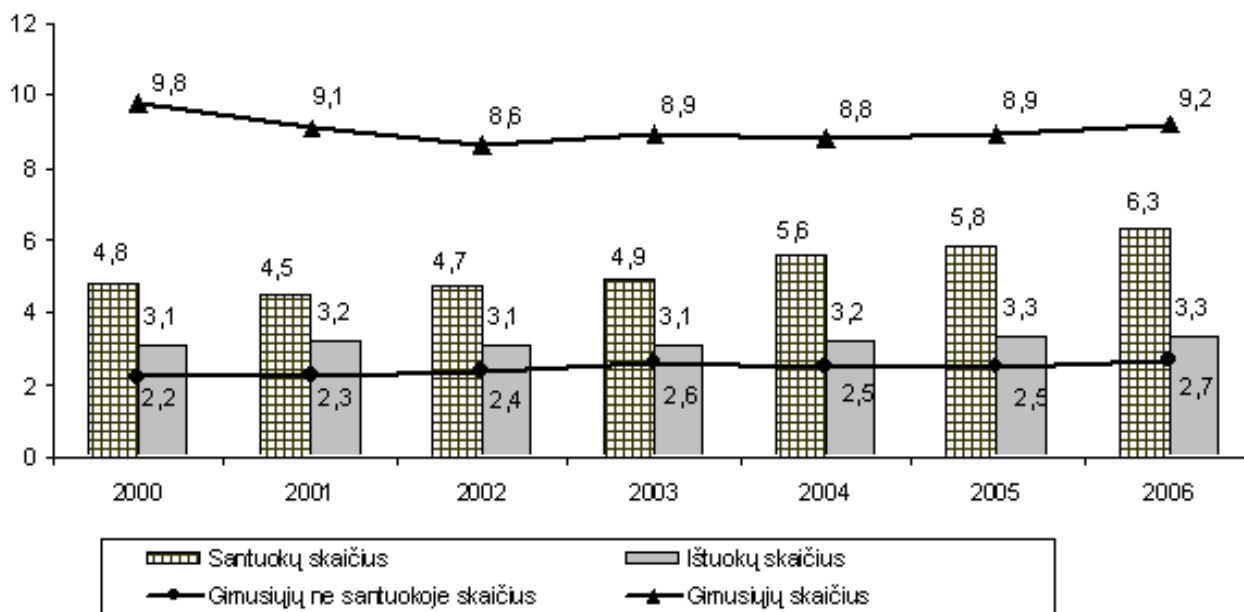
Oficiali ir neoficiali emigracija 2001-2005 m. tūkst.

	Asmenys, deklaruojantys išvykimą (oficiali emigracija)			Asmenys, nedeklaravę išvykimo (neoficiali emigracija)		
	2001–2005	2004	2005	2001–2005	2004	2005
Iš viso	56,1	15,2	15,6	69,8	24,7	24,4
iš jų:						
15 metų ir vyresni	48,2	13,2	13,4	61,8	20,6	22,9
Vyrai	23,2	6,1	7	39	11,4	16,8
Moterys	25	7,1	6,4	30,8	13,3	7,6

Šaltinis: Lietuvos Statistikos Departamentas (<http://www.stat.gov.lt/>).

1 diagrama

Santuokos, ištuokos ir gimę vaikai 1000 gyventojų

Šaltinis: Lietuvos Statistikos Departamentas (<http://www.stat.gov.lt/>)

1. Asmenų (šeimų), 2007 m. pabaigoje buvusių sąrašuose socialiniam būstui nuomoti, skaičius

	Asmenų (šeimų) skaičius	Šeimos narių skaičius
Iš viso sąrašuose	20305	48149
Jaunų šeimų	6747	19483
Šeimų, auginančių 3 ar daugiau vaikų (įvaikių)	860	4265
Našlaičių ir likusių be tėvų globos asmenų	1659	2285
Neįgaliųjų asmenų (šeimų)	3474	6871
Bendrajame	7021	13590
Socialinio būsto nuomininkų, turinčių teisę į būsto sąlygų pagerinimą	544	1655

Šaltinis: Lietuvos Statistikos Departamentas (<http://www.stat.gov.lt/lt>).

3. lentelė

Įvairiuose socialinės gerovės politikos modeliuose dominuojantys šeimos politikos motyvai

Socialinės gerovės politikos modelis	Šeimos politikos motyvai			
	Vaikų skurdo mažinimas	Lyčių nelygybės mažinimas	Gimstamumo skatinimas	Vyro-šeimos maitintojo dominavimo šeimoje užtikrinimas
Konservatyvus korporatyvinis -	+	- - -	+	+++
Socialdemokratinis	++	+++	+	- - -
Liberalusis	+++	- - -	- - -	- - -

Paaiškinimas: +++ svarbiausia; ++ svarbu; + mažiau svarbu; - - - visiškai nesvarbu

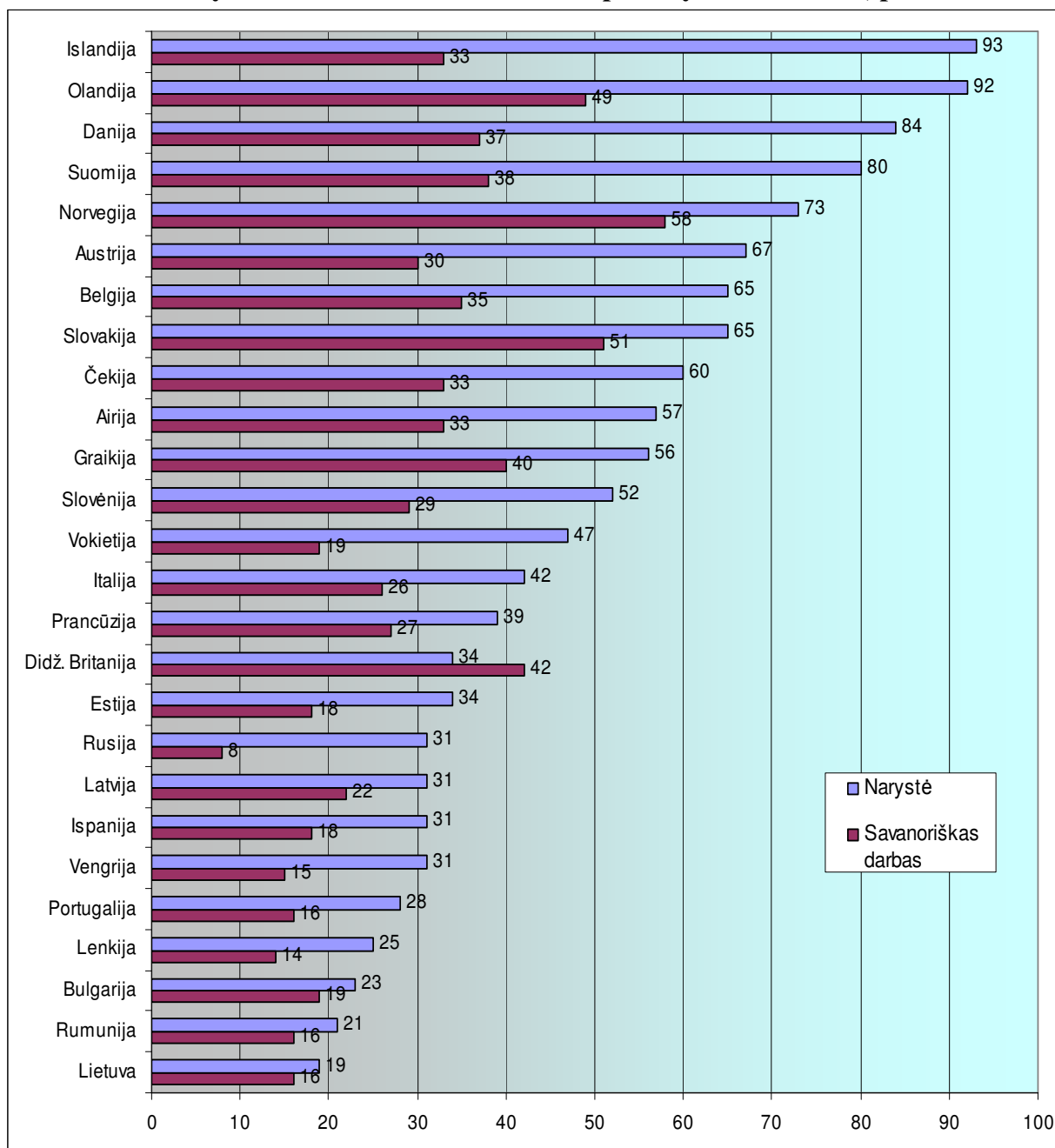
Šaltinis: Kolektyvinė monografija. Paramos šeimai politika: samprata ir patyrimas, Vilnius.

Šeimos politikos modeliai

Modelis	Pagrindiniai modelio bruožai	Modeliui priskiriamos šalys
Dviejų maitintojų modelis	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai išplėtos valstybinės vaiko priežiūros paslaugos; • Dosni pašalpų šeimoms sistema mokama pilietybės pagrindu; • Moterys skatinamos dalyvauti darbo rinkoje, sudaromos galimybės derinti šeimos ir darbo sferas; • Žemiausi lyčių nelygybės rodikliai • Remiasi universalumo ir lygybės principais 	Danija, Suomija, Norvegija, Švedija.
Bendrosios paramos šeimai modelis	<ul style="list-style-type: none"> • Pašalpų sistema - nuo nuosaikios iki dosnios; • Ribota valstybinių vaiko priežiūros paslaugų pasiūla; • Palaikomas tradicinis darbo tarp lyčių pasidalijimas visuomenėje ir šeimoje; • Vyrauja didžiausia skurdo lygio pagal lytį diferenciacija; • Motinystės atostogos mažiau apmokamos, vaiko priežiūros atostogos trumpalaikės • Mokesčių nuolaidos, kai vienas iš tėvų nedirba, skatina namų šeiminkes pasilikti namuose 	Austrija, Belgija, Vokietija, Prancūzija, Airija, Italija, Nyderlandai, Ispanija.
Į rinką orientuotas modelis	<ul style="list-style-type: none"> • Menkai išplėtos valstybinės vaiko priežiūros paslaugos; • Nedidelės pašalpos dažniausiai testuojamos ir skiriamos probleminėms šeimoms; • Individai pasikliauja rinka, savo turimais ištekliais ir šeima; • Užima tarpinę padėtį pagal lyčių lygybės rodiklius; 	Šveicarija, Japonija, Jungtinė Karalystė, Naujoji Zelandija, JAV, Kanada.

Sudaryta remiantis: Stankūnienė V., Jasilionienė A., Jančaitytė R. „Šeima, vaikai, šeimos politika: modernėjimo prieštaros.“ Vilnius, 2005, p. 134-135.

Narystė ir savanoriškas darbas Europos šalyse 1999 metais, proc.

Šaltinis: Žiliukaitė R., Ramonaitė A., Nevinskaitė L., Beresnevičiūtė V., Vinogradnaitė I.
Neatrasta galia. Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis. Vilnius 2006 p. 28

Narystė visuomeninėse organizacijose pagal socialines – demografines charakteristikas, proc.

Socialinės-demografinės charakteristikos		Ar esate kurios nors organizacijos ar judėjimo narys?	
		Taip	Ne
Lytis	Vyras	18,2	81,8
	Moteris	22,4	77,6
Amžius	15-25 m.	29,0	71,0
	26-35 m.	22,3	77,7
	36-45 m.	21,1	78,9
	46-55 m.	22,2	77,8
	56-65 m.	18,0	82,0
	66 m. ir vyresni	7,5	92,5
Išsimokslinimas	Nebaigtas vidurinis	16,3	83,7
	Vidurinis, spec. vidurinis	15,3	84,7
	Aukštasis	34,1	65,9
Gyvenamoji vieta	Kaimas	16,9	83,1
	Miestas	24,6	75,4
	Didmiestis	20,5	79,5
Pajamos	Mažos	20,5	79,5
	Vidutinės	20,5	79,5
	Didelės	28,9	71,1
Iš viso		20,4	79,6

Šaltinis: R. Žiliukaitė, A. Ramonaitė, L. Nevinskaitė, V. Beresnevičiūtė, I. Vinogradnaitė
Neatrasta galia. Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis. Vilnius 2006 p. 299

Narystė ir dalyvavimas visuomeninėse organizacijose bei judėjimuose, proc.

Organizacijų sąrašas	A) Ar esate kurios nors organizacijos ar judėjimo narys?	B) Ar dalyvaujate kurios nors visuomeninės organizacijos ar judėjimo veikloje be atlyginimo?	C) Ar kas nors iš jūsų šeimos narių ar artimų draugų dalyvauja kurios nors visuomeninės organizacijos ar judėjimo veikloje be atlyginimo?
1. Socialinės pagalbos seniems ir neįgaliems arba skurstantiems žmonėms organizacijos	1,2	0,8	1,0
2. Religinės ar bažnytinės organizacijos	2,5	2,0	3,9
3. Švietimo, dailės, muzikos ar kitos kultūros organizacijos	2,6	1,8	3,1
4. Profsąjungos	3,2	2,5	3,9
5. Politinės partijos ir grupės	2,9	2,6	4,9
6. Vietinės bendruomenės organizacijos ir grupės (sprendžia skurdo, nedarbo, gyvenamojo ploto ar nacionalinių santykių problemas)	1,1	0,7	0,9
7. Žmogaus teisių gynimo organizacijos	0,1	0,1	0,2
8. Aplinkos išsaugojimo, ekologiniai judėjimai, gyvūnų teisių apsauga	0,5	0,5	0,5
9. Profesinės draugijos, asociacijos	1,5	1,1	i>4
10. Jaunimo organizacijos (pvz.: skautai, jaunimo klubai ir pan.)	2,5	2,2	1,7
11. Sporto ar aktyvaus poilsio organizacijos	3,5	2,9	3,0
12. Moterų organizacijos, sąjungos	1,1	1,1	1,1
13. Judėjimai už taiką	0,1	0,1	0,2
14. Sveikatos klubai, centrai	1,7	1,1	2,4
15. Kitos organizacijos	2,0	1,6	1,8
16. Nevienoje	79,6	82,9	67,9
99- Nežinau	0	0	9,1
98. Neatsakė	0,9	1,4	2,6

Šaltinis: R. Žiliukaitė, A. Ramonaitė, L. Nevinskaitė, V. Beresnevičiūtė, I. Vinogradnaitė
Neatrasta galia. Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis. Vilnius 2006 p. 300